

Katedra

Intervju: dr. Nenad Mišćević, dr. Rudi Rizman | Avatar in svoboda
dr. Boris Vezjak: Zdravniški sistem in sram | Nove oblike življenjskih skupnosti

Igor Mekina

Red komunizma & absurdi demokracije

letnik 5
številka 1
januar 2010
cena 2 EUR

Oblast osamosvojiteljem

Predsednik Türk se je zavedajoč posledic odlikovanja Tomaža Ertla odločil podeliti najvišje državno odlikovanje za edinstvene zasluge pri osamosvajanju Slovenije Janezu Janši. Levica je predsedniško odločitev sprejela zadržano, a upa, da bo sedaj končno konec nezadovoljstva desnice, ki

nenehno tarna zaradi nepriznavanja osamosvojitelskih zaslug. Intelktualna srenja je zadovoljna, saj pričakuje, da se bo Slovenija sedaj zedinila in usmerila v prihodnost. Po nekaj dneh se je končno oglašil tudi sam Janša ter zavmil odlikovanje in dodal: »Žame je dovolj le oblast!«

»Stanje je kritično, razmišljaj kritično!«

**Naroči Katedro na
www.katedra-on.net**

**Študenti imajo pri naročnini 30 % popusta.
Beri Katedro že za ceno ene kave na mesec.**

Slovenski akademski in študentski časopis Katedra

Založnik in izdajatelj
Društvo študentov in podiplomcev Slovenije, Slomškov trg 15, 2000 Maribor

Vodja projekta
Dr. Peter Vrtič
peter.vrtic@katedra-on.net

Uredništvo
GSM: 031 731 192
info@katedra-on.net

Odgovorni urednik
Damir Mlakar
damir.mlakar@katedra-on.net

Glavni urednik
Aleš Kustec
ales.kustec@katedra-on.net

Izvršna urednica
Daša Purgaj

Sodelavci
dr. Boris Vezjak, dr. Samir Osmančević, Igor Mekina, Andrej Adam, Karolina Babič, Igor Bašin, Dario Svetej, Milan Lazarevič, Samo Bohak, Lior Volinejc, Sami Al-Daghistani, Simon Rajbar, Maja Kaučič, Kristijan Ječič, Monika Horvat, Aljaž Selinšek, Gregor Lozar, Gregor Kuhar, Špela Gašparič in Tim Klančičar.

Ilustracije
Jernej Žumer

Fotografije
Matic Stojs

Lektoriranje
Barbara Ojsteršek

Marketing
Peter Vrtič
GSM: 064 116 740
info@katedra-on.net

Naklada: 8.000 izvodov

Prispevki avtorjev vedno ne odražajo stališč uredništva.

Slovenski akademski in študentski časopis KATEDRA je vpisan v razvid medijev pri Ministrstvu za kulturo pod zaporedno številko 1027.

Katedra je sofinancirana s strani Študentskega sveta Univerze v Mariboru in Ministrstva za Kulturo RS.

ZAKAJ BI JO ISKALI? NAJ ONA NAJDE VAŠ NABIRALNIK.

*Ime in priimek:

*Ulica in hišna številka:

*Poštna številka in kraj:

E-pošta:

Telefon:

Podatki označeni z * so obvezni.

Katedra izhaja drugo sredo v mesecu. Izpolnjeno naročilnico pošljite v kuverti na naslov založnika; Društvo študentov in podiplomcev Slovenije, Slomškov trg 15, SI-2000 Maribor.

Splošni pogoji: Izvod časopisa se na naslov naročnika dostavi na dan izida. Rok za plačilo naročnine je najkasneje 14 dni po prejemu prve številke. Društvo študentov in podiplomcev Slovenije se zavezuje, da bo vse naročniške podatke varovalo v skladu z veljavnimi zakonskimi določili.

Naročam se na mesečni časopis Katedra.

☐ 5 številk - 8,5€

☐ 10 številk - 15€

Študenti imajo 30 % popusta pri naročnini.

☐ Sem študent/ka.

Za upoštevanje popusta morajo študentje z naročilnico poslati tudi potrdilo o vpisu. Upoštevanje tudi skenirane študentske izkaznice, ki bodo poslane na info@katedra-on.net

Poštnina in DDV sta vključena v ceno.

KATEDRA, MOČ BESED

Naslovnica: Jernej Žumer

Išče se voditelj

Aleš Kustec

Vsak, ki si je prebral predbožični intervju s premierjem v Mladini, se je najverjetneje čudil. Pa ne odmevnosti intervjuja. Kot je v intervjuju na vprašanje, če je srečen, odgovoril premier: »Če vam odgovorim na to vprašanje, bo to najbolj odmeven intervju v tem letu.« Gospod premier se očitno zelo ceni, da meni, da bo razlog njegove sreče tako odmeval v Sloveniji. In res, v tem istem intervjuju premier pove, da je velikopotezen politik. Hvalevredno, še ne dolgo nazaj se je zdelo, da se ne počuti najbolje v premierjevih čevljih. Vendar nato v intervjuju besedo velikopotezen uporabi vsaj še petkrat. Ob tem pa še doda »ne podcenjujte me«. In vtis se spremeni. Nehote se vprašamo, ali nas morda hoče prepričati v nekaj, kar ni. Očitno premierju omenjeni intervju oziroma vprašanje sreče ni dalo miru. Tako je na zadnji seji vlade v prejšnjem letu želel »vsem to, kar želim tudi sebi. Želim si, da bi bil spet srečen.« Premier očitno ni srečen. Kar je normalno, biti premier res ni služba za srečo. Tudi pokojni razsvetljeni predsednik je kdaj pa kdaj potožil o težavnosti koalicijskega vladanja. Če si torej naš premier zares želi postati srečen, bo verjetno moral prenehati biti premier. Na njegov stolček preži bivši premier in opozicijski prvak, ki je na Zboru za republiko izrazil pričakovanje, da se bo še več ljudi spomladi zbralo na trgih in ulicah. Slovenska pomlad, čeprav je ljudska stranka

odklonila povabilo, ima seveda demokratično pravico do zborovanj. To jim ne more odreči niti mlada in drzna, a še ne dovolj modra liberalna dama, ki je trdila, da je to pot v ledeno dobo demokracije. Vsekakor pa so vprašljivi motivi opozicijskega stratega. Slednji ima prav, ko pravi, da so gospodarski in socialni kazalci porazni. Vendar se mi pojavlja pomislek, zakaj potrebujemo slovensko pomlad (v kolikor je to njen namen), da na ulicah bije boj za socialne pravice? A ni to delo sindikatov? In še dobro se spomnimo, kako jim je ta isti gospod priporočal, da se zberejo spomladi, ko bo topleje. Pri pomladnih zborovanjih gre torej za nekaj drugega. Za ponavljanje lekcij izpred dvajset let? Absurdno je primerjati čas osamosvajanja z današnjim časom (krize). Vendar če spremljamo izjave pomladnih razumnikov in politikov, potem je jasno, da za njih proces demokratizacije nikoli ni bil zaključen. Predvsem zato ker po njihovem mnenju vlada ista politična garnitura kot prej. In še bolj zato ker ne vladajo oni. Torej, gre za oblast. Išče se voditelj. A na vidiku ga ni. Zaresovega filozofa so ujeli na laži in mit nove politike je izpuhtel. Najbolj priljubljeni gospodarski minister nima časa, ker mora paziti svoje otroke. Ljudski gospodar je ujetnik svoje majhne stranke in hrvaškega sindroma. Borec upokojencev je obtožen, nacionalistični prvak pa zavožen. Voditelja torej ni.

STARI IN NOVI ČASI

Igor Mekina: Red komunizma & absurdi demokracije

Ob poslušanju besednih bravur Eve Irgl se človeku, ki je preživel vse to »Ertlovo« obdobje, namreč skorajda stoji po dobrih starih časih, ko je v teh krajih še zmeraj vladala jugokomunistična diktatura. Takrat smo pisali o tiranski armadi in jo zmerjali zaradi izkoriščanja privilegijev, toda nihče si ni mislil, kakšne grozovitosti nas šele čakajo v demokraciji.

INTERVJU

dr. Rudi Rizman: Človeško vse preveč človeško

Seveda ni težko napovedati, da se bomo kmalu po tej krizi, iz katere zaenkrat še nismo izšli, znašli v novi, in sicer v primeru, če se vladajoči nacionalni in globalni razred ne bo – in kot vse kaže, se ne bo – odločno spoprijel s strukturnimi vzroki te krize.

POLITIKA NA ULICI 6
Rešitev ali zgolj populizem?

INTERVJU 8
dr. Nenad Mišćević: Igre brez meja v peskovniku nacionalizmov

DRUŽINA 12
Nove oblike življenjskih skupnosti

KOMENTAR 14
dr. Boris Vezjak: Zdravniški sistem in sram

KRASNI NOVI SVET 15
Svetovljanska neracionalnost

DRŽAVLJANSKA VZGOJA 16
Avatar in svoboda

DIAGNOZA 17
Kristijan Jejčič: Lex, Rex

ZAPISI IZ MRTVEGA DOMA 22
Cheers!

TIHA IHTA 24
Maja Kaučič: Pomlad političnih podpludb

D(N)O DNA 24
Dario Svetej: Inventura

25 VOJNA SVETOV
Jeruzalem, mesto v razkolu

26 INTERVJU
Danijel Vuk: Naš glas je slišen, zato nismo sami sebi namen

28 ŠPORT
Zdovčeva in slovenska košarkarska razpotja

29 GLEDALIŠČE
Gledališka kultura za mlade v Mariboru

30 FILM
Žižek kot filmski analitik

32 INTERVJU
Primož Premzl: »Za nekatere sem sovražnik številka 1«

34 KULTURNI BRLOG
Igor Bašin: Začetek konca

34 RECENZIJE

35 ŠTUDENSKA (PRE)HRANA

36 KNJIŽNA POLICA

37, 38 LITERARNE PISANKE

Red komunizma & absurdi demokracije

Igor Mekina

Potem ko je predsednik države Danilo Türk 30. novembra s srebrnim redom za zasluge odlikoval Tomaža Časa, Tomaža Ertla in Leopolda Jesenka za zasluge v času akcije Sever, s katero so preprečili »miting resnice« leta 1989, je opozicija z Janezom Janšo na čelu to dejstvo uporabila za spretno odvrčanje pozornosti javnosti od afeze »Patria« in drugih neprijetnih tem. Podmladek SDS-a je predsednika države želel celo odlikovati z naslovom »šalabajzer«, predsednica komisije za peticije Državnega zbora Irglova pa je pozvala državljane, naj ji pošiljajo pričevanja z opisi kršitev Udbe, ki jo je v preteklosti vodil tudi Tomaž Ertl. V opozicijskih SDS in SLS so zoper Türka napovedali tudi ustavno obtožbo, pozvali ljudi na ulice (toda šele spomladi), ob odlikovanju pa se je obregnila celo ljudska stranka.

Kar veliko prahu se je torej dvignilo zgolj zato, ker si je predsednik države drznil, da odlikuje nekoga, ki je še v socializmu in kot del komunistične nomenklature stori konkretno, za Slovenijo vsekakor koristno stvar. Kajti mitingi resnice niso bili preproste demonstracije, pač pa so v socialistični državi postali sredstvo, s katerimi so centralizmi s populizmom odstranjevali »neprimerna« politična vodstva. Zato je bilo Ertlovo dejanje vsekakor pomembno.

Groteskna pretiravanja

To seveda ne pomeni, da Ertl ni bil vodja tajne policije v socialistični Sloveniji in da ni odgovoren tudi za kršitve človekovih pravic. Sam se še dobro spomnim časov, ko so tedanje študentske časopise, med katerimi je bila pogosto na udaru prav Katedra, tedanji oblastniki prepovedovali in ukazali njeno popolno uničenje. V nekaterih primerih je bila nato zaplenjena tudi Mladina, ki je poskusila ponatisniti »prepovedane« vsebine iz Katedre. To so bili časi, ko smo bili pod nadzorom tajne policije, ko so nas na

javnih zborovanjih spremljali špicliji in smo se morali novinarji na sodiščih zagovarjati zaradi neobstojećih žalitev tedanjega družbenega reda. Toda to je samo del resnice. Dejstvo je, da se je komunistična oblast v tistem času izredno hitro učila na lastnih napakah in prevzemala ideje, ki so nastajale v »opoziciji«. Zato si tudi tisti v »nomenklaturi«, ki so storili prava dejanja, vsekakor zaslužijo priznanje za to, kar so storili dobrega. Kajti v zgodovini bi težko našli zgodovinsko osebnost brez napak. Bismarck je velika osebnost nemške zgodovine, čeprav je zatiral katoličane in omejeval svobodo tiska, podobno pa velja še za tisoče drugih pomembnih oseb. V tem smislu »napake« Tomaža Ertla niso in ne bi smele biti ovira za priznanje, ki ga je dobil za neko konkretno, pravilno dejanje.

Ob viku in kriku opozicije zaradi odlikovanja Tomaža Ertla pa je mogoče opaziti še najmanj dve nenavadni zadevi: groteskno pretiravanje, ki ga širijo prav tisti, ki so tudi sami odgovorni za resne kršitve človekovih pravic, ter popolno podrejanje različnih strankarskih »podmladkov« avtoritarni osebnosti svojih voditeljev, kar še posebej velja prav za podmladek SDS. Ob poslušanju besednih bravur Eve Irgl se človeku, ki je preživel vse to »Ertlovo« obdobje, namreč skorajda stoji po dobrih starih časih, ko je v teh krajih še zmeraj vladala jugokomunistična diktatura. Takrat smo pisali o tiranski armadi in jo zmerjali zaradi izkoriščanja privilegijev, toda nihče si ni mislil, kakšne grozovitosti nas šele čakajo v demokraciji. Kajti časi socializma se danes za potrebe sodobnih političnih bojev v režiji SDS-a slikajo še veliko bolj črno, kot so bili v resnici. Absurdnost tega početja je najbolj razvidna ob nazorni primerjavi dveh aretacij – »kršilcev« vojaške tajnosti v primeru Depala vas (v demokratični Sloveniji) in are-

tacija Janše (v jugokomunistični diktaturi). Zamislite si, kaj bi se zgodilo, če bi na primer leta 1988 Janeza Janšo in njegove kompanjone sredi ceste zaustavila specialna brigada KOS-a, jim razbila avto, jih pretepla kot pse, jim podtaknila ponarejene dokumente, zavrnila zdravniško pomoč pretepenih in jih nato odvedla na Metelkovo na zaslišanje? To se seveda ni zgodilo. Namesto tega so se oficirji jugoslovanske vojske prav dlakocepsko držali pravil igre; trojico je najprej aretirala slovenska civilna policija in jih nato predala vojski, ob tem pa se nikomur ni skrivil niti las na glavi. Tekla je seveda kri; ko je Aleksander Vasiljevič, šef kontraobveščevalne službe JLA in glavni zasliševalec Janeza Janše, odpeljal Janšo na pregled – zaradi njegovih srčnih težav si je namreč, medtem ko ga je čakal na hodniku, mimogrede operiral mastno tkivo na vratu in se nato po začudenega Janšo vrnil ves krvav. Kri obtoženih ni tekla nikoli; ne samo to, v zaporu so jih neprestano pitali s čufti in drugo hrano, Janša je priznaval, da po

cele dneve samo počiva in da ima »časa še preveč«, na zaslišanjih so obtoženi poležavali v naslanjačih, ves čas so jih nalivali s kavo, edina tortura, ki jo je bil deležen Janša, pa je bila seveda tortura s sladolei. Na stroške zasliševalcev. So morda to »spomini« o groznih zločinih tajnih služb, ki jih želi podrobno slišati tudi ubogljiva Janševa predsednica komisije za peticije Državnega zbora? Vem, da se bo slišalo bogokletno, toda v primerjavi z novodobnimi slovenskimi inkvizitorji se mi zdi general Aleksander Vasiljevič, glavni Janšev preiskovalec in zadnji načelnik KOS-a JLA, precej staromodni in konzervativni gospod. Z njim sem se prvič srečal šele po koncu prejšnje države. Takoj sem poskusil izvedeti, če je njegova kontraobveščevalna služba nadzorovala tudi Mladino. »Ne. Mladina je bila objekt, iz katerega se je napadal državni in politični sistem v državi, vendar v skladu z zakonom ni bila v operativni pristojnosti JLA. Tudi začetek procesa proti četverici kaže, da je JLA dobila podatke od SDV in da ni-

Ertl je morda storil marsikaj napačnega, toda vsekakor na slovenske državljane in civiliste ni spustil nasilne vojake, tako kot je to v primeru Depala vasi storil Janša.

Tomaž Ertl

Foto: Matic Štrojs

Foto: Matic Štajs

Podmladki SDS, SLS in NSi so ljubljanskega župana imenovali »balkanski kavboj«.

smo sami pokrivali Mladine. Morda bi morali, toda nismo. To ni bilo v naši pristojnosti. V vašem vprašanju tiči nekaj »kosomanije«, mita o vse-mogočem Kosu,« je zagrenjeno odgovoril Vasiljevič.

Vasiljevičeve besede potrjujejo tudi drugi podatki. Kajti komunistična Jugoslavija je bila urejena, pravna, pa čeprav enostrankarska in avtoritarna država. Kdor ne verjame, ta naj si ogleda dokumente o delovanju jugoslovanske tajne policije ali pa se pogovori s kakšnim dobrim udbašem. Jugoslovanska tajna služba je seveda prisluškovala, zasledovala in včasih tudi ugrabljala in ubijala. Toda tudi tukaj je vladal red. Najprej so v Svetu za ustavno ureditev odredili, koga je potrebno odstreliti. Nato je Bidža iz beograjske policije poiskal kriminalce in jim razdelil potne liste in naloge. In na koncu sta Dolanc in Herljevič delila pištole s svojimi podpisi. Nobenega krivolova ni bilo. Vojska se je ukvarjala z vojaki in kontrašpijonažo, SDV pa je preganjala zunanje sovražnike. Ertl je morda storil marsikaj napačnega, toda vsekakor na slovenske državljane in civiliste ni spustil nasilne vojske, tako kot je to v primeru Depale vasi storil Janša.

Železni zakon SDS-ove oligarhije
Druga posebnost »ertlomanije« je povezana z nenavadno servilnostjo, ki jo politični podmladki kažejo do svojih voditeljev. V pravih demokracijah si predvsem mladi upajo imeti tudi drugačno mnenje. Toda vse kaže, da je prav pri slovenskih podmladkih še posebej izražen učinek »železnega zakona oligarhije«. Vod-

stva strank in njihovi predsedniki imajo namreč v Sloveniji kljub vsem statutarim leporečjem o demokraciji kratičnih pravicah članstva v večini slovenskih strank še zmeraj odločilno in dokončno besedo o vseh pomembnih vprašanjih.

Ta ugotovitev ni pravzaprav niti posebno presenetljiva; odkar je Robert Michels definiral svoj »železni zakon oligarhije«, je bila napisana že cela skladovnica razprav o tem, kako se v prostovoljnih organizacijah vzpostavlja oligarhija in prostovoljno suženjstvo vodstvu. Oligarhija nemških konzervativnih strank se Michelsu seveda sploh ni zdela presenetljiva, saj te stranke

In prav zato se Kristusove besede o tem, da je potrebno »ljubiti svoje sovražnike« vedno znova napačno navajajo kot zapoved, da je potrebno ljubiti vsakega sovražnika. V tem primeru namreč ne gre za političnega – pač pa za »privatnega« sovražnika.

niso verjele v demokracijo. Michels je presenetil pojav oligarhije in diktature političnih elit v popolnoma drugačnih, načeloma demokratičnih strankah; zdelo se mu je namreč nenavadno, da celo nemška socialna demokracija in delavsko gibanje kljub svojemu ideološkemu zavemanju za demokracijo ostajajo oligarhično strukturirane organizacije. Partnerstvo, mir, nenasilje, toleranca, krščanske vrednote – vse to so ob tem temeljni postulati, s katerimi se hvalijo tudi stranke, ki so blizu desnici in »krščanskim vrednotam«. Vse to lahko povemo seveda tudi z enim samim stavkom iz Evangelija, ki navaja Kristusove besede o

tem, da ne smemo »ljubiti svojega bližnjega« in »preganjati svojih sovražnikov«, pač pa moramo »ljubiti svoje sovražnike« in se »moliti Bogu za tiste, ki nas preganjajo«.

Prav tu pa se skriva drobna past. Kako je potemtakem – če je vse to res – mogoče, da stranke in njihova vodstva, ki svojo politiko utemeljujejo prav na krščanskem nauku, politično tako grobo obračunavajo s »svojimi bližnjimi«, zagovarjajo izgon nekdanjih »sovražnih tujcev« iz Slovenije, se zavzemajo za ideološki ekskluzivizem v šolah in se, kar dokazuje zgodovina, v določenih zgodovinskih obdobjih ne odre-kajo niti zelo nasilnim sredstvom ob preganjanju svojih političnih nasprotnikov? Povsem konkretno – zakaj je tako težko priznati, da je njihov nekdanji »nasprotnik« Tomaž Ertl morda storil tudi kaj dobrega? Ali takšne stranke – če je Evangelij na nek način najvišji statut takšne stranke – s takšnim svojim ravnanjem pravzaprav ne kršijo svoje svetopisemske in s tem tudi svoje najvišje statutarne načelo? Ali pa gre morda vendarle še za kaj drugega? Odgovor na to vprašanje se skriva v analizah Carla Schmitta, ki opozarja na napačno tolmačenje tega Kristusovega stavka in poudarja razliko med javnim in privatnim sovražnikom. Sovražnik namreč

zanj ni navaden nasprotnik, do katerega gojimo občutke sovraštva in antipatije. »Sovražnik je samo javni nasprotnik ... je »hostis« ne pa »inimicus« v širšem smislu; »polemos« in ne »echetros«,« pravi Schmitt. In prav zato se Kristusove besede o tem, da je potrebno »ljubiti svoje sovražnike« vedno znova napačno navajajo kot zapoved, da je potrebno ljubiti vsakega sovražnika. V tem primeru namreč ne gre za političnega – pač pa za »privatnega« sovražnika.

In prav zaradi te razlike kristjanom nikoli ni padlo na misel, da bi iz ljubezni do Saracenov ali Turkov, ki so bili njihovi politični sovražniki, odstopili od oborožene borbe pro-

ti njim, se odpovedali križarskim pohodom in Evropo prepustili islamizaciji. Rečeno drugače; krščanski nauk o ljubezni do sovražnikov kristjane in krščanske demokrate zavezuje samo privatno. In prav zato so ljudje, ki se imajo za dobre kristjane, zasebno lahko tolerantni, javno pa nestrpni, zasebno pošteti, dejansko pa nepošteti, zasebno iskreni, javno pa neiskreni. Zasebno se torej lahko držijo zavajajočega Kristusovega nauka – v njihovem javnem, političnem delovanju pa kristjani in širše gledano vsi »desničarji« ravna po realpolitičnem premisleku ter zato sovražijo svoje nasprotnike, se poslužujejo zvijač in prevar ter včasih celo nasilja ter brez posebnih moralnih zadržkov obračunavajo s »svojimi bližnjimi«. Mesto novodobnih Saracenov in Turkov pa je iz optike slovenskih krščanskih demokratov seveda prepuščeno prav zastopnikom »liberalnega kapitalizma« in nekakšnim »oblastiteljem komunistom«. Še toliko bolj nenavadno je zato dejstvo, da med vsemi novodobnimi političnimi strankami po najbolj demokratičnih metodah izbiranja vodstva posegajo prav v stranki, ki je najbolj dolgo nosila pečat netolerantnosti in ideološkega ekskluzivizma. Socialni demokrati namreč po demokratičnih metodah izbiranja svojega vodstva, pa tudi po kritiki, ki jo dopuščajo s strani podmladka svoje stranke, presegajo skoraj vse druge stranke, predvsem pa tiste na desnici. Tako v stranki, ki se jo še zmeraj drži pridih prejšnjega režima, vodstvo posega po najbolj demokratičnih metodah vodenja, medtem ko na prvi pogled najbolj »demokratične« stranke slovenske pomladi dosegajo svojo ideološko in programsko monolitnost s klanjanjem podmladkov svojim vodstvom, ki pogosto posegajo tudi po »čistkah« svojih vrst. Groteskni protesti zaradi odlikovanja Ertla ne dokazujejo, da je predsednik »jugonostalgien«, nasprotno, dokazujejo, da opozicija zgolj zaradi ideoloških predsodkov do nekdanjih nasprotnikov in v nasprotju z načeli, ki jih razglašajo, še zmeraj ni sposobna priznati zaslug tistim, ki so storili kaj dobrega za Slovenijo.

Rešitev ali zgolj populizem?

Gregor Kuhar

V zadnjem mesecu leta 2009 smo (bili) priča pravi politični »ofenzivi« Janeza Janše in njegove SDS, katere vrhunec je, poleg predloga ustavne obtožbe proti predsedniku države Danilu Türku, poziv na množične proteste po vzgledu družbenih gibanj, ki so pripeljala do osamosvojitve Slovenije. Besede »tako se mi zdi, da bo treba nekatera poglavja in lekcije izpred 20 let ponoviti, in pričakujem, da se spomladi vidimo na slovenskih trgih in ulicah« mnogi razumejo kot poskus ustvarjanja »izrednih razmer« z jasno namero predčasne zamenjave sedanje levsredinske vlade. Kritiko oblasti, političnih zborovanj in protestov seveda opoziciji nikakor ne gre odrekati, kakor bi lahko sklepali po izjavah nekaterih koalicijskih politikov. Kljub temu pa poteze Janeza Janše pri delu javnosti zbuja določene pomisleke. Še posebej, če jih beremo v kontekstu nekaterih njegovih prejšnjih političnih potez ali v kontekstu današnjega družbeno-socialnega stanja po svetu in pri nas.

Druga osamosvojitev

Poleg slabega dela sedanje vlade pri spopadu s posledicami ekonomske krize in podpisa arbitražnega sporazuma s Hrvaško, ki naj bi ogrožal status Slovenije kot pomorske države, je glavni argument, s katerim Janša poskuša nagovoriti množice, domnevna nedemokracija sedanje oblasti. Desnica vladi (in sploh vsem akterjem na političnem prostoru, katerih prepričanje je nekoliko levo od sredine) očita kontinuiteto s prejšnjim režimom, simbolno podporo kršenju človekovih pravic (odlikovanje Ertla) in dejansko kršenje le-teh (posredovanje institucij pravne države je pogosto interpretirano kot politično motivirana akcija zoper Janšo ali SDS). Vse to pa je del politične metode

degradiranja institucij pravne države, pogosto z diskreditacijo nosilcev teh funkcij kot predstavnikov »sil kontinuitete«, »tranzicijske levice« ali »udbomafije«, ki jo Janši pripisujejo njegovi kritiki. Nekaj časa nazaj se je na enakem udaru znašlo sodstvo, katerega politična neodvisnost in spoštovanje ustave naj bi bili eni izmed varoval pravne in demokratične države, spet pa lahko zasledimo argument o ostankih starega sistema (čeprav seveda ne gre degradacije sodstva pripisovati zgolj SDS in Janši). Izpod peresa Spomenke Hribar¹, v zadnjem času ostre kritičarke

V oči bode sama logika sklepanja (in nabiranja političnih točk), ko vsemu slabemu pripisujemo vzrok v ostankih starega sistema oziroma socializma, pri tem pa nočemo priznati, da so nekatere pomanjkljivosti enostavno tudi/ zgolj lastnosti demokratičnih in kapitalističnih sistemov.

politike Janeza Janše, lahko preberemo: »Janša razdira posamezne ustanove države: parlament, sodstvo, nadzorne institucije in same temelje države, ki jo je sam soustanavljal.« Degradirani so bili tudi deli civilne družbe, npr. novinarji podpisniki peticije o medijski nesvobodi pod oblastjo Janše, na katere so leteli očitki, da s peticijo blatijo državo v tujini (kar je zanimivo, saj bi skoraj identično blatenje države in njenih demokratičnih institucij lahko očitali SDS, ki je podpora v »boju proti simbolnemu kršenju človekovih pravic« poiskala na kongresu Evropske ljudske stranke), ponovno pa so bila prisotna namigovanja na vpliv centrov moči iz ozadja. Če k temu dodamo še krilatico o t. i. drugi republiki, ki zajema predvsem predlog spremembe ustave, ki pa naj bi pomenila tudi novo politično dobo, seveda boljše in bolj demokratično – spet tudi zato, ker bi s prepovedjo javnega poveljevanja vseh totalitarnih režimov, njihovih nosilcev in simbolov končno po-

metli z ostanki temne preteklosti, ki še vedno obvladujejo državo –, se ne moremo znebiti predstave, da se Slovenijo poskuša prikazati kot izrazito nedemokratično državo, ki jo obvladujejo nekdanji komunisti z metodami iz prejšnjega režima, oziroma se sedaj nahajamo v neki vmesni dobi med totalitarizmom in demokracijo, slednjo pa bo, v pravi obliki seveda, prinesla t. i. nova slovenska pomlad. Kot da bi Janša pogrešal čase osvobajanja in bi vlogo narodnega osvoboditelja rad odigral še enkrat.

S tem prav gotovo nočem reči, da v Sloveniji ni kršitev človekovih

pod lažnim videzom demokracije v resnici ni nič spremenilo in da niti vlečejo iste temne sile oblasti.« V podobni maniri je tudi Janša delavske proteste za dvig minimalne plače označil kot protivladne, čeprav jih lahko razumemo kot predvsem socialne in ne toliko kot proteste proti konkretni politični garnituri. V luči Žižkove analize omenjenih trendov v t. i. postsocialističnih državah pa lahko razumemo tudi pohod desnice zoper novi družinski zakonik, katere moto je »[absurdna trditev], da je zagovarjanje pravic homoseksualcev in pravice do splava del mračne komunistične spletke, ki si prizadeva za demoralizacijo naroda«.

Pri tem se je težko izogniti primerjavi z Berlusconiem, ki se s kritikami spopada tako, da jih označi kot levičarske zarote, ali z ameriškim »rdečim strahom«, s katerim konzervativna Amerika sabotira Obamove reforme.

Ob tem pa je zanimivo, da nekateri kritiki politike Janeza Janše nedemokratičnost oziroma avtoritarност pripisujejo ravno njegovemu političnemu slogu, kar naj bi dokazoval predvsem način vodenja države v njegovem mandatu. Prav tako pa so iz vidika pravne države sporne nekatere njegove zahteve v imenu demokratičnosti, kakor je npr. zahteva, da se o pravicah manjšin (homoseksualci, izbrisani) odloča na referendumu. Tako je bil Janša z obračanjem na razočarano in v težkih socialnih razmerah živeče ljudstvo deležen tudi očitkov populizma, med drugim s strani Spomenke Hribar: »Imamo demokracijo, svobodne volitve in vse attribute države, zato je klicanje ljudstva, da neposredno (na ulici?) odloča o političnih stvareh, v bistvu nekakšna »revolucionarna« zahteva. Oblast ima seveda ljudstvo, toda demokracija je predstavniška demokracija, se pravi, da

ljudstvo odloča o politiki na volitvah – ne neposredno, saj to lahko pripelje le do spopadov (tudi fizičnih) različnih skupin. [...] Politik, ki uporablja »revolucionarno« tehnologijo boja za oblast in izvajanje oblasti, je Janez Janša. [...] To seveda ne pomeni, da je kakšen »revolucionar«; gre, kot rečeno, za enako politično metodologijo. Njegova »revolucionarnost« je namreč čisto novega kova: populizem brez (posebne) ideologije, čista volja za moč.»

Ostali očitki

Na tem mestu se ne bomo ustavljali s kritiko vlade glede arbitražnega sporazuma s Hrvaško, saj je bilo že veliko povedanega o ustreznosti ravnanja vlade v politiki do južne soseske, tako s strani »skeptikov sporazuma«, ki ne pozabljajo omeniti, da Slovenija lahko z njim izgubi neposreden dostop na odprto morje, kot s strani zagovornikov sporazuma, ki poudarjajo, da bi Slovenija težko dobila kaj več, ter da se mejno vprašanje uporablja za politično obračunavanje, ki temelji na domoljubnih čustvih in na postavljanju praktično nedose-

gljivih zahtev.

Za kritiko vlade zaradi neuspešnega spopadanja z ekonomsko krizo lahko pričakujemo, da bo padla na plodna tla. Socialna stiska ljudi nezadržno narašča, ekonomisti pa so složni, da bi vlada pri blaženju posledic krize lahko reagirala bolje. Seveda pa se postavlja vprašanje, ali Janševa ekipa predstavlja

Vprašanje, ki se postavlja, je, ali gre pri Janševem pozivu na ulice in zahtevi po drugi republiki za populizem, hujskaštvo, za poskus destabilizacije razmer in degradacijo pravne države ali pa so vsa opozorila zgolj paranoičen in prenapihnen strah pred zamenjavo vlade in pred Janšo.

ustreznejšo alternativo za sedanje gospodarsko stanje. Takega mnenja očitno nista predsednika drugih dveh opozicijskih strank – Zmago Jelinčič, ki v protestih ne vidi rešitve, in Radovan Žerjav, ki se ne strinja s pozivanjem na ceste v tem tako ekonomsko-socialno občutljivem času, ko lahko vsaka iskrica zaneti velik ogenj, torej v času, ko ljudi ni težko spraviti na ceste, jih je pa težko spraviti z njih. Žerjavovo stališče je torej enako, kot je stališče nekaterih koalicijski

politikov, katere Janša obtožuje javnega odrekanja pravice do zbiranja in javnih zborovanj. Vprašljiv je tudi pomen kritik, da se vlada ukvarja z nepomembnimi problemi, z zgodovino, ki razdvaja narod in odvrta pozornost od perečih gospodarskih problemov, ali da koalicija zavrača sodelovanje z opozicijo, ki bi bilo v korist celotne

države, saj bi enake očitke lahko pripisali opozicijski SDS, ki je (vsaj) enako odgovorna za pogrevanje zgodovinskih krivic in razprtij, kakor tudi za situacijo neproduktivnega »vojnega stanja« med koalicijo in največjo opozicijsko stranko SDS.

Iz zgoraj predstavljenih misli vsekakor ne izhaja sklep, da je sedanja vlada svoje delo opravila dobro, niti da prej omenjanega populizma ne bi bilo moč očitati slovenski levici ali da se opoziciji odvzema

pravica kritike oblasti. Vprašanje, ki se postavlja, je, ali gre pri Janševem pozivu na ulice in zahtevi po drugi republiki za populizem, hujskaštvo, za poskus destabilizacije razmer in degradacijo pravne države ali pa so vsa opozorila zgolj paranoičen in prenapihnen strah pred zamenjavo vlade in pred Janšo. Beseda »populizem« je konec koncev zelo prikladna za obračun s političnimi nasprotniki, vsa zgornja razmišljanja pa bi seveda lahko interpretirali kot poskus politične diskreditacije, zarote ali česa podobnega. Kljub temu pa se zdi, da je nostalgичna pobuda po novem osamosvajanju in po novi republiki pihanje na čustva razočaranega prebivalstva, ki se napaja v našem spominu na polpretekle dogodke.

¹Vsi citati Spomenke Hribar so iz članka Čas je, da se osvobodimo (2): Demokracija in populizem, objavljenem 30. 5. 2009 v Sobotni prilogi časopisa Delo.

²Vsi citati Slavoj Žižka so iz teksta Zid dvajset let pozneje, objavljenega dne 6.11.2009 v tedniku Mladina.

Fotomontaža: Matic Štojs

Igre brez meja v peskovniku nacionalizmov

Dr. Nenad Mišćević je analitični filozof in redni profesor na oddelku za filozofijo Filozofske fakultete v Mariboru in hkrati gostujoči profesor na CEU Univerzi (Central European University) v Budimpešti. Ukvarja se predvsem s filozofijo duha, epistemologijo in politično filozofijo. Med drugim je napisal knjigo *Nationalism and beyond [Onstran nacionalizma]*, sedaj pa pripravlja novo knjigo o kozmopolitanizmu.

Samo Bohak

Ste Hrvat, ki predava po svetu in tudi v Sloveniji. Kako v tej luči gledate na slovensko-hrvaški mejni spor?

Menim, da je ta slovensko-hrvaški spor na dolgi rok iracionalen. Iracionalen na bolj neumen način, kot so politični spori ponavadi. Kajti po nekaterih drugih okoliščinah je možno trditi, da ima teritorij določeno vrednost in da kljub pretiravanju obstaja racionalno jedro spora v smislu, da je teritorij dejansko pomemben za določeno ljudstvo. Za Hrvaško bo problem, enkrat, ko pride v Evropsko unijo, bolj ali manj izginil in bo pozabljen, tako kot so bili pozabljeni drugi psevdo problemi, za katere se je pozneje izkazalo, da so bili uporabljeni zgolj kot politično orodje, ki ga je politična elita uporabljala za dosego svojih interesov.

Vojna na Balkanu pa je bila resen problem. Sami ste preživeli to vojno, ki je bila dolga in krvava. Kako komentirate izjave, da so odnosi med Slovenijo in Hrvaško slabši kot odnosi med Hrvaško in Srbijo?

Če se osredotočimo na trenutni čas, je dobra novica, da ima Hrvaška zelo dobre odnose s Srbijo in da je veliko slabih stvari, ki so se dogajale med vojno, pozabljenih. To se mi zdi skoraj neverjetno, v primerjavi s situacijo na Cipru, ki se kar noče končati. Ali s sporom med Izraelom in Palestino. Mi smo pač rekorderji v bratstvu in edinstvu. S tem mislim, da sta obe strani uspeli pozabiti veliko grozot, ki so se med vojno dogajale, in iti preko njih. Celo sam sem bil prijetno presenečen, ko sem videl, kako lepo so srbski in črnogorski turisti danes

sprejeti v Dubrovniku in drugih dalmatinskih mestih, ki so veliko pretrpela zaradi srbske vojske. Mislim, da je to zelo pozitivno. Na podlagi tega je pač ironično, da je Slovenija, s katero Hrvati kot narod nikdar nismo imeli resnih konfliktov, za nekaj Hrvatov postala tarča nekakšnega sovraštva, ki pa je na srečo bolj površinsko in ne gre za globoko, radikalno sovraštvo. Prav tako ne gre za nezdržljive interese, nerešljiv konflikt ali boleče zgodbe, ki jo je hrvaška s srbsko manjšino in srbska manjšina s hrvaško in z vlado imela v Beogra-

Vsako norost se da upravičiti s sklicevanjem na nacionalni interes. Hrvati in Slovenci bi se morali zavedati, da se beseda nacionalni interes, tudi če predpostavimo, da nekaj takega v resnici obstaja, zelo redko nanaša na dejanski nacionalni interes.

du, ki jo je izrabljala, umanjajo nam vsi elementi za pravo dramo. Gre bolj za »Monty Python« element, kjer imamo dve deželi, ki se druga pred drugo dokazujeta. Ker mora Slovenija molčati v razmerju do Italije in Avstrije, lahko pa se pokaže kot pomembna dežela v razmerju do Hrvaške. Hrvaška mora na drugi strani molčati v razmerju do EU, Slovenijo Hrvati vidijo kot majhno deželico, preko katere lahko nasprotujejo EU. Vse skupaj zgleda bolj kot komedija. Upam le, da ta komedija ne bo postala tragikomedija.

Preidiva k bistvu problema, kaj je resnični problem slovensko-hrvaškega spora?

Menim, da resničnega problema sploh ni. Predstavljajmo si, da bi sedaj povabili nekakšno inteligentna bitja z Marsa ali Siriusa in jim razložili

situacijo. Bi jim povedali dejstva. Hrvaška ima stotine kilometrov obale, za Slovenijo pa je par kilometrov obale zelo pomembnih. Sicer imata državi zelo dobre odnose in drug drugi ne predstavljata konkurence, saj delujeta na različnih področjih. Naši nevtralni opazovalci bi se verjetno huronsko smejali in sploh ne bi razumeli, v čem je pravzaprav problem. Resnih problemov torej v resnici ni, so le napihnjeni problemi. Tukaj gre za slovenski nacionalizem, ki nima drugega ventila kot Hrvaško, saj se ne more dokazovati

na nobenem drugem področju. Na hrvaški strani pa gre za neke vrste užaljenost, saj smo v relativno mizernem položaju do Evropske unije, saj nismo uspeli narediti nekaj stvari, za katere smo obljubili, da jih bomo. Poleg tega imamo občutek, da nam Slovenci ne pustijo narediti tega, kar bi radi naredili. Na obeh straneh imamo torej veliko frustracij, za katere se zdi, da iščejo ventil. Menim, da so si v tem zalivu frustracije našle ventil, ne pa, da bi ta zaliv res bil problem, ki bi povzročal frustracije. Frustracije so torej že prisotne, saj je situacija tako za Hrvaško kot Slovenijo zaradi finančne krize res problematična in frustracije obeh strani so si »našle« ventil, ki je relativno praktičen in po drugi plati ni posebno nevaren, saj vsi vemo, da ne bo prišlo do vojne, masakra in drugih groznih zadev, ki

smo jim bili priča v balkanski vojni. Obe strani se lahko pač malo kregata in sami sebi dokazujeta svojo moč, ponos in pomembnost.

Komu torej pravzaprav koristi ta spor?

Sam sem bil zel razočaran nad odzivom leveice na spor. Hrvaški levi center SDP je začel pritiskati na Jadranko Kosar glede sporazuma s Slovenijo. Še bolj me je presenetil odziv nekaterih hrvaških intelektualcev, izmed katerih so nekateri tudi moji znanci, osebni prijatelji, ki so podpisali peticijo, ki zahteva bolj trdo obnašanje do Slovenije. Razumem, da tradicionalna desnica uporablja ta tip psevdo-problemov, da bi s tem pridobili na pomembnosti, saj je to njena tradicionalna strategija. Ti problemi so tisti teritorialni problemi, s katerimi se je desnica ponavadi ukvarjala. Ampak dejstvo, da vidni hrvaški levičarski intelektualci v tem času vidijo Piranski zaliv in Slovenijo kot ogromen problem za Hrvaško, tega ne morem razumeti. Menim, da se je v luči nedavnih dogodkov in nestabilnosti HDZ-ja pred Hrvaško odprla nevarnost populizma in neodgovorne skorumpirane oblasti. To je sedaj resnična grožnja. Da v luči teh groženj levica kot zelo pomemben problem vidi detajle sporazuma med Slovenijo in Hrvaško, mi deluje neverjetno, neodgovorno in noro. Peticija, ki jo lahko obenem podpiseta Aralica in Šnajder ...

... lahko našim bralcem poveste, kdo sta Aralica in Šnajder?

Šnajder je levičarski pisatelj, ki je veliko časa preživel v Nemčiji, sicer moj dober prijatelj, ki je dalj časa

držal t. i. nemško levičarsko pozicijo na Hrvaškem. Arlica pa je zagrenjeni nacionalist in pisatelj, ki je bolj ali manj gradil svojo kariero na brez-pogojni zvestobi Tuđmanu in na nacionalni fantaziji. Da lahko ta dva skupaj podpišeta isto peticijo, mi deluje že kot zadosten simptom, da je nekaj zelo narobe.

Vaclav Havel, ki se je tudi sam ukvarjal s politiko, je nekoč dejal, da se je treba bati intelektualcev v politiki, s čimer je menil, da so intelektualci nujno potrebni strokovnjaki in celo moralne avtoritete, a v politiki niso najbolj uspešni. V Sloveniji imamo sedaj kot ministra Gregorja Golobiča, ki je po izobrazbi filozof. Kaj menite o tem vprašanju?

Menim, da brez intelektualcev v politiki ne gre. Imeti intelektualce v politiki ni slabo samo po sebi. Obstaja pa nevarnost, ki se je mi kot filozofi zelo dobro zavedamo. V filozofiji, tako kot v matematiki, vedno obstaja nadpovprečno število ekscentrikov. Ekscentriki so zelo simpatični, če delujejo v kulturi, filozofiji ali matematiki, a enkrat ko tak ekscentrik začne svoje politično delovanje, je lahko njegova privatna ekscentričnost veliko politično breme in obremenitev. Na Hrvaškem smo imeli Ladana, ki je bil zelo ekscentričen stilist v hrvaškem jeziku in nekemu se je lahko zdelo zabavno ali dolgočasno. A ko je prišel na oblast, je njegova ekscentričnost postala uradni hrvaški jezik. In s tem je situacija postale neznosna. Posamezne ekscentričnosti intelektualcev v kulturi lahko v primeru, ko se to manifestira v politiki, postanejo zelo problematične.

Kakšen nasveti bi lahko dali hrvaškim in kakšnega slovenskim politikom za rešitev tega spora?

Iskanje kompromisa in zavest o tem, da so dejanski problemi zelo majhni. Na hrvaški strani gre za zelo malo območje, saj ima Hrvaška ogromno obale, ima velik del Jadranskega morja. Slovenija bi se morala zavedati, da v hipu, ko Hrvaška vstopi v EU, ti problemi praktično izginejo oz. nehajo biti pomembni. In zadnja stvar, ki bi jo bilo modro početi, je, da se ta problem predstavlja kot ogromen problem nacionalnega ponosa, kot nekaj, od česar je odvisna usoda in prihodnost obeh dežel. V Sloveniji

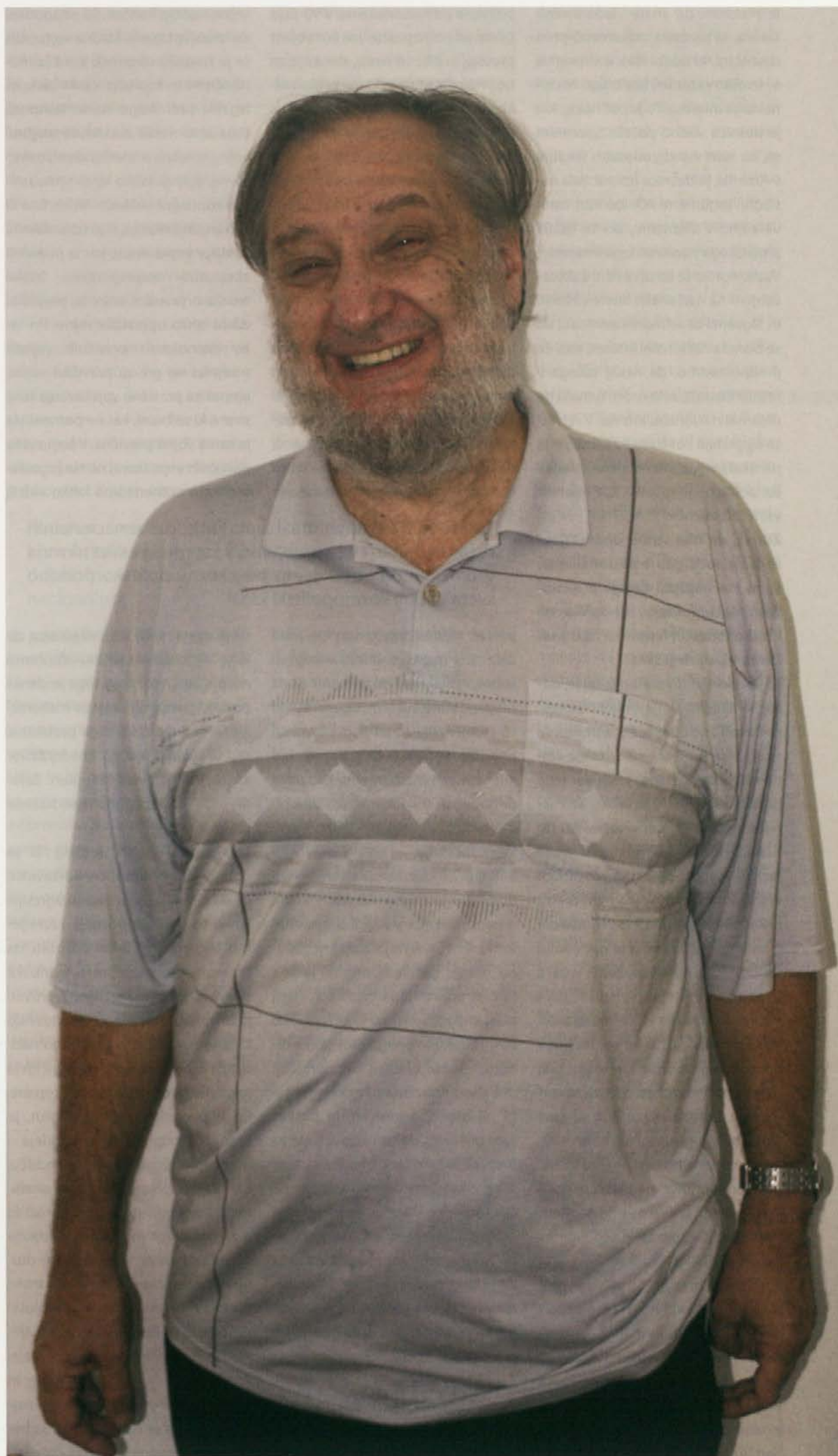

Foto: Aleš Kustec

je problem, da imate vlado levega centra, ki se mora dokazovati pred desničarji, ki bodo vsak kompromis s Hrvaško razumeli kot izdajo nacionalnega interesa. To je pač nekaj, kar je desnica vedno počela. Spomnim se, ko sem v sedemdesetih študiral v Ameriki, je desnica uporabljala naslednji argument: »Če bo kdo ustavil vojno v Vietnamu, bo to izdaja ameriškega nacionalnega interesa.« Vsako norost se da upravičiti s sklicevanjem na nacionalni interes. Hrvati in Slovenci bi se morali zavedati, da se beseda nacionalni interes, tudi če predpostavimo, da nekaj takega v resnici obstaja, zelo redko nanaša na dejanski nacionalni interes. V resnici se uporablja kot fraza za prodajanje partikularnega interesa ene stranke oz. političnega gibanja kot interesa vseh državljanov.

Zdi se, da obe strani uporabljata spor za podžiganje nacionalizma, sami ste napisali knjigo z naslovom nacionalizem. Bi lahko na kratko umestili fenomen nacionalizma v današnji svet?

To je zelo težko vprašanje, saj je, odkar sem napisal knjigi, minilo že veliko časa. To so bila sveža osemdeseta leta, ko so potekale nacionalne vojne na Balkanu. Danes je en del tega prevzela religija. Ti konflikti se manifestirajo na primer v sovraštvu do islama. Dozdeva se mi, da ni velike razlike. Menim, da je jugoslovanska vojna prva verska vojna med ateisti (moj smeh). V ljudeh, ki so sodelovali v tej vojni, je bila vera le nacionalni simbol, ki ni imela nobene veze z Bogom, saj ti ljudje sploh niso hodili v cerkev, zanimala jih je le nacionalna identifikacija. Zdi se mi, da gre v primeru sklicevanje na islam bolj za kulturno identiteto kot za zavest o Bogu. Prav tako kot Bog ni igral vloge ne v jugoslovanskem ne v ruskem primeru. Na prvi pogled se zdi, da imamo primer med krščanstvom in islamom, a kmalu na primeru konflikta med Gruzijo in Rusijo vidimo, kako Gruzija kot tradicionalna pravoslavna država preganja svoje muslimane. Tukaj vidimo, da gre za partikularno identiteto in je vseeno, ali se ta identiteta sklicuje na nacio ali religijo. Menim, da bi danes razširil svoj prejšnjo tezo in bi posplošil svojo oceno nacionalizma na podobne partikularizme, saj se ti ne razlikujejo

bistveno od nacionalizma. V 90-ih je bil narod bolj izpostavljen kot objekt presoje, kritike in hvale, danes je to bolj religija. Menim, da ni velike razlike in gre dejavno za agresivne partikularizme. Sedaj pripravljam novo knjigo o kozmopolitanizmu.

Povejte prosim kaj več o tej knjigi. Knjiga o nacionalizmu je bila bolj negativna, torej kritika nacionalizma, v novi knjigi pa bi želel povedati nekaj pozitivnega o njegovi alternativni. Kozmopolitanizmu. Trdim, da normativni ideal sveta kot združbe nacionalnih držav ni primeren za probleme, s katerimi se svet ukvarja v tem hipu. Potrebujemo bolj kozmopolitsko podobo sveta in bolj kozmopolitski ideal. Zdi se mi, da je bistveno, da se države odpovejo velikemu delu svoje suverenosti. Potrebno je

Trdim, da normativni ideal sveta kot združbe nacionalnih držav ni primeren za probleme, s katerimi se svet ukvarja v tem hipu. Potrebujemo bolj kozmopolitsko podobo sveta in bolj kozmopolitski ideal.

preseči razmišljanje o odnosih med državami in začeti misliti v pojmi sodelovanja med skupinami ljudi, med posamezniki, in ugotovili, da so elementi, ki so ali poddržavni ali naddržavni, veliko bolj pomembni kot razmerja med državami. In da je prihodnost, v kolikor lahko upamo na normalno znosno prihodnost, kozmopolitska.

V knjigi o kozmopolitanizmu sem ubral drugačno taktiko kot v knjigi o nacionalizmu. V knjigi o nacionalizmu sem se ukvarjal z zelo negativno stranjo nacionalizma, saj je bila ta plat odprta rana v času, ko sem pisal knjigo. Sedaj pa grem na roko nasprotniku in predpostavljam situacijo, v kateri bi imeli nek normalni pluralizem nacionalnih držav, ki ne bi bil preveč agresiven, in poskušam pokazati, da to ni dovolj, da to ne zadošča. Pokazati želim, da tudi svet, v katerem bi imeli ves čas na čelu Amerike Obamo, na čelu Rusije civiliziranega Medvedjeva, kakšnega normalnega tehnokrata na čelu Kitajske in na čelu ostalih držav razmeroma dobre voditelje, to vse skupaj še vedno ni dovolj za normalno prihodnost. Zakaj?

Zato ker problemi, ki se nam danes zastavljajo, niso takšnega formata, da bi jih lahko reševali v okviru nacionalnih držav. Pokazalo se je, da se

vojne nočejo končati. Ni se zgodilo, da bi kot je izginila hladna vojna, kot se je izognilo nasprotje med komunističnim in kapitalističnim blokom izginile tudi druge vojne. Namesto tega smo dobili zelo krute majhne vojne, majhne v smislu, da niso svetovne, ampak lahko kljub temu uničijo kontinent velikosti Afrike. Ena linija argumentacije, ki jo uporabljam, je, da je vojna nekaj, kar je moralno absolutno nesprejemljivo. Vsaka teorija o pravični vojni je prešibka, da bi lahko upravičila vojne. Pri tako imenovanih pravičnih vojnah v resnici ne gre za pravične vojne, ampak za pravično vojskovanje tiste strani, ki se brani, kar ne pomeni, da je sama vojna pravična. V tem svetu pravičnih vojn skoraj ni. Na jugoslovanskem primeru smo lahko videli,

da je vojna nekaj tako strašnega, da je to v moralnem smislu absolutno nesprejemljivo. Poleg tega je danes postalo jasno, da državni mehanizmi ne morejo rešiti tega problema, saj so vojne tipično meddržavne in torej naddržavni fenomen. Zato tega potrebujemo naddržavne premise.

Ena izmed drugih podlinij, ki jo uporabljajo optimistični »državisti«, je, da če pride do vojne in agresije, lahko to agresijo pozneje kaznujemo. V knjigi poskušam pokazati, da moramo, če želimo imeti učinkovit svetovni kazenski sistem, žrtvovati državno suverenost. Če je kazenski sistem dovolj močan, dobimo naddržavno policijo in zaradi tega ideja relativno neodvisnih držav propade. Če si pogledamo Rimski statut, je ta ideja predpostavka nove ideje o mednarodnem kazenskem sodišču, kar je samo po sebi zelo ostra omejitev državne suverenosti. Če lahko to razumemo kot mejo, ki jo postavlja človeška narava, imamo tukaj drugo mejo, ki jo predstavlja dejanska biološka narava. Bistveni ekološki procesi, ki so bistveni za naše življenje, se ne ozirajo na državne meje. Problem je, da stroške bogatih in razvitih držav plačajo prebivalci najrevnejših. Če se nam tukaj na Jadranu, če že govorimo o meji na mor-

ju, zgodi, da pride do močnejšega državnega segrevanja, bomo imeli malo toplejšo klimo, na drugi strani pa bo drugje stotine ljudi umiralo od lakote in bolezni. Če je to nesprejemljivo, potem lahko potegnemo podoben sklep kot v primeru vojne. Edini mehanizem, ki nam lahko omogoči kontrolo teh globalnih procesov, so globalne naddržavne institucije.

Bi lahko morda problem ponazorili z analogijo s stanovanjskim blokom. Recimo, da je treba popraviti streho in mora vsak stanovallec prispevati k popravilu. Tisti, ki živijo na podstrešju, imajo velik interes, da se streha čim prej popravi, saj jim bo v nasprotnem primeru začelo zamakati stanovanje. Nekdo, ki živi v pritličju, pa nima interesa, saj sam ne bo utrpel škoda in zato noče plačati.

Da, to je zelo dobra prisposoba, tukaj gre za ponazoritev druge linije argumenta. Tretja linija, ki sicer ni moje področje, so globalni ekonomski procesi. O tem se veliko piše in jasno je, da ekonomska globalizacija zahteva politično globalizacijo, razen za libertarce ekstremnega tipa. Tretja stvar, ki me zanima in sem o njej pisal, je vprašanje kulturne identitete in določenega tipa kulturne globalizacije. Menim, da bo v primeru, da ne dobimo neke vrste bolj kozmopolitske globalizacije, kulturna globalizacija neke vrste nov kolonializem. Edini tip bolj enakopravne kulturne globalizacije oz. nujen pogoj za njo je bolj globalna politična globalizacija. V knjigi torej predstavim štiri oz. pet poti, ki privedejo do ideje bolj kozmopolitske ureditve sveta. To je lažji del, težji del je predstaviti konkretno obliko te organizacije.

Tukaj bi postavil eno podvprašanje. Kako lahko na osnovi moje analogije z blokom trdimo, da se bo šest milijard ljudi uspelo skupno dogovoriti o skupnih problemih, ki jih nujno zadevajo, če to ni možno niti na mikro ravni stanovanjskega bloka?

V času stare Grčije se je zdelo, da je država sto tisočih prebivalcev nekaj tako velikega, kar popolnoma izključuje demokracijo. V času ameriške vojne za neodvisnost je bil eden izmed najmočnejših argumentov

tistih, ki so bili proti federalizmu in so zagovarjali neodvisnost posameznih držav, da demokracija ni možna na področju, ki je večje od Slovenije, a so kljub temu zmagali tisti, ki so dejali, da je velika demokracija možna, ki bo zaradi tega bolj indirektna. Zdi se, da se vsakih sto let spreminja mera o tem, kaj šteje kot sprejemljiva velikost demokracije. Mislim, da smo v tem hipu prišli do tega, da bo enota lahko celoten svet.

Evropo bi lahko razumeli kot institucijo, zgrajeno na kozmopolitskih vrednotah. Kakšna je možna oz. nujna prihodnost Evrope?

Evropa je v resnici nekje na pol poti, kar so se filozofi zelo različnih orientacij, kot sta na primer Habermas na eni in Derrida, ki sta kozmopolita, dobro zavedali. Če primerjamo nasprotja, ki so vladala v Evropi med Nemčijo in Francijo ter Anglijo in Francijo na začetku 20. stoletja, vidimo, da ta nasprotja izginjajo. Prav tako počasi izginjajo pretekle agresivne značilnosti držav. Tako da iz časovne perspektive Evropa res zgleda kot dober kozmopolitski model. Če pa na Evropo gledamo z geografske perspektive zunaj Evrope, bi se zunanjemu opazovalcu zdelo, da so se med seboj dogovorili ljudje, ki imajo zelo podobno kulturo. Kot da bi se sedaj dogovorili Kitajci, Japonci in Tajci za neke vrste unijo in bi trdili, da je ta unija zelo kozmopolitska. To bi bilo vsekakor nekaj pozitivnega, a ne bi bilo jasno, zakaj je taka unija res kozmopolitska.

Ko so se med drugo svetovno vojno politiki pogovarjali o prihodnostih združenih narodov, so nekateri predlagali t. i. kontinentalne unije: evropsko, azijsko, afriško ipd. Glavna akterja Churchill in Roosevelt sta se zelo hitro zavedla nevarnosti, ki bi jo predstavljale takšne mega tvorbe, če bi se začele med seboj vojskovati. Če si EU ne želi scenarija, v katerem se začne vojskovanje med ljudmi, ki se fanatično identificirajo s svojo makro kulturo, potem Evropo čaka naslednji korak. Mislim, da je naslednji korak zelo ozko sodelovanje z islamskim svetom. Za nas je to zanimivo, saj živimo ravno na tem področju, Mediteranu. Pravi partner za nas je Mediteran. Evropa bi morala na mediteranskem področju pokazati, da je res kozmopolitska. Poleg

te imamo na evropskem ozemlju države, ki so deloma muslimanske. Albanija, del Bosne, Turčija.

Ta naslednji korak, s katerim bi Evropa res lahko pokazala, da je kozmopolitska, se danes dogaja na našem področju. Na fakulteti ravno poskušamo dobiti podiplomski program mediteranskega študija. Soočili smo se s problemom. Želeli povabiti arabske države in Izrael. Kolegi iz Izraela so povabilo sprejeli, a v istem hipu so nam arabske univerze sodelovanje odpovedale. Sedaj poskušamo namesto arabskih držav dobiti Turčijo. Na tem majhen primeru vidimo, kako so razmerja zapletena in kako je težko na tem področju kaj narediti. Priča smo lahko izjavam, da je Izrael veliko bližje Evropi kot Turčija, s strani ljudi, ki

čijo, dobili pa smo tudi zelo dobre sodelavce iz Turčije, tako da lahko rečemo, da segamo od Maribora do Kurdistan. Ko gledam, kako to deluje, vidim, da med kolegi deluje fantastično. Če bi uspeli ta tip sodelovanja in prijateljstva projicirati na širšo politično raven, bi imeli rešitev. In ravno tukaj moramo intelektualci narediti prve korake.

Naslednje vprašanje logično sledi in je verjetno vprašanje za milijon dolarjev. Kako bi izgledala vzgoja državljana sveta. Govorila sva o potrebnih institucijah, kakšen pa naj bi bil človek, ki bi živel v svetu, ki ga opisujete?

Poglejte, moji študente tukaj sanjajo, da bi na počitnice šli malo na Balkan in Turčijo. To niso ksenofobni ljudje, ki bi se bali iti proti vzhodu in se

Pozoren moraš biti na to, da se spontani kozmopolitizem ne blokira v času, ko ti mladi začnejo delati in nato ti mladi kozmopoliti postanejo stari nacionalisti.

ne marajo Turčije. Tako na majhnih in velikih korakih vidimo, kako težko in komplicirano je povezovanje. Menim, da je naloga intelektualcev, ki razumemo zgodovino, pomagati. Iz zabave sem se sam začel učiti turščino in bil presenečen, kako mi je, ko sem razumel nek jezik, ta kultura avtomatsko postala bližja. Že ko razumeš osnovne besede in si v stanju razumeti par stavkov, se spremeni že tvoje čustveno razmerje do te kulture.

Trenutno pomagam kolegim iz Bolgarije, da bi naredili revijo, ki bi se imenovala *Balkan Journal of Philosophy*. To bi segalo od Slovenije do iranske meje. Kar pomeni, da imamo že bivšo Jugoslavijo, Bolgarijo in Gr-

bali potovati v muslimanske dežele. Če bodo ta odnos, ki ga imajo sedaj, ko so stari dvajset let, ohranili do takrat, ko bodo stari petdeset in bodo imeli oblast, bo problem vzgoje rešen. Ni potrebe po kakšni posebni vzgoji, mladi danes so dovolj kozmopolitski. Pozoren moraš biti na to, da se spontani kozmopolitizem ne blokira v času, ko ti mladi začnejo delati in nato ti mladi kozmopoliti postanejo stari nacionalisti. Sicer v mladi generaciji ni problema.

Menite, da je možna neka vrsta sodelovanja na območju bivše Jugoslavije, da bi se te države ponovno bolj povezale?

Odgovor je, da se na tem trenutno veliko dela. Na Reki smo začeli so-

delovanje s Srbi in si prizadevamo za sodelovanje z Bosno. Naša ideja je bila, da bi reški oddelek za filozofijo postal informacijski center, ki bi pomagal na primer Makedoniji, ki tovrstno pomoč zaradi zgodovinskih razlogov, ki jih ne bom razlagal, zelo potrebuje. S tem jim lahko malo pomagamo in na drugi strani poskrbimo za svojo prepoznavnost. V Makedoniji imamo kolege v stroki s podobnimi interesi, dajmo narediti nekaj jugoslovanskega. V Dubrovniku imamo vsako leto simpozij, ki je slovensko-hrvaško. Srbski z Oxfordom. Mislim, da je to najboljša pot, saj je v bivši Jugoslaviji ogromno dobre volje. Prvi problem je denar, drugi problem je, da ni dovolj informacij, kolegi na Reki so bili presenečeni, ko sem jim povedal, koliko je v Skopju interesa, da bi se sodelovalo s Hrvaško, obstaja tudi velik interes za sodelovanje s Slovenijo. Vrata za sodelovanje so torej odprta.

Problem je, da smo trenutno v krizi in ni denarja za sodelovanje, a sem mnenja, da bo to minilo in da bodo skupni interesi zmagali. Še posebej na področju Srbije in Bosne obstaja zelo močan skupni interes zaradi skupnih jezikov. Meni se ti jeziki zdijo kot dialekti enega jezika. Tudi če so vsi ti jeziki drugače poimenovani, to za trg knjig ni pomembno. Pomembno je, da se med sabo razumemo in imamo skupni interes. Če obstaja zelo dober prevod določene knjige, objavljene v Sarajevu, potem jo lahko beremo v Zagrebu in na Reki, obstaja jezikovna bližina. Tukaj je potem problem za Slovenijo in Makedonijo, kako priti noter, a to so majhni problemi, ki so hitro rešljivi, saj imamo dovolj izkušenj.

net
RAZGLEDI
®
komentarji analize refleksije

Nove oblike življenjskih skupnosti

Predlog družinskega zakonika, ki ga je pred kratkim sprejela vlada in ga poslala v razpravo v parlament, buri duhove. Kar je bilo pričakovati, saj ta predlog prekinja s tradicijo privilegiranega obravnavanja klasične družine tipa »oče, mati in otroci« in daje pravno podlago za izenačitev socialnega položaja drugih oblik življenjskih skupnosti.

Karolina Babič

S predlogom novega družinskega zakonika se je zrelost naše družbe in naše države znašla na eni ključnih preizkušenj. Sprejetje tega zakonika bo pokazalo, da je vladna politika še zmožna dejansko zagotavljati enake pravice vsem in slediti praksi družbenih sprememb ter da je družba kot taka zmožna sprejemati novo in drugačno. Zavrnitev tega zakonika bi pokazala prav nasprotno, da kot družba in država nismo zmožni bistvenega napredka, namreč napredka, ki nima prav nič opraviti z gospodarsko rastjo in tehnološkim napredkom, temveč gre za napredovanje družbe v načinih, kako ljudje svobodno in kreativno oblikujemo svoje življenje z drugimi.

Nov koncept družine, zakonske zveze in zunajzakonske skupnosti

Tisto, kar pri novem zakoniku najbolj moti reakcionarne skupine (cerkev, desnica, nekatere civilne iniciative ipd.), je vsekakor nov koncept družine, ki ga vpeljuje. Po starem Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih je družina definirana kot skupnost moža, žene in otrok. Otrok je konstitutiven element družine, tako v starem kot novem zakonu. Če ni otroka, ni družine. V prvi vrsti je družinsko pravo namenjeno varovanju koristi otrok. Nov zakon razširja koncept družine in družino opredeljuje kot skupnost otroka z enim ali dvema staršema. V 2. členu novega zakonika beremo: »Družina je življenjska skupnost otroka z enim ali obema staršema ali z drugo odraslo osebo, če ta trajno skrbi

za otroka in ima po tem zakoniku do otroka določene dolžnosti in pravice. Zaradi koristi otrok uživa družina posebno varstvo države.« V 3. členu beremo: »Zakonska zveza je življenjska skupnost dveh oseb, katere sklenitev, pravne posledice in prenehanje ureja ta zakonik.« 4. člen: »Zunajzakonska skupnost je dalj časa trajajoča življenjska skupnost dveh oseb, ki nista sklenila zakonske zveze, vendar pa ni razlo-

Civilni status oseb, ki vstopita v tak pakt, je uradno »samski«, vendar kljub temu iz tega pakta izvirajo določene pravice kot npr. zavarovanje, po določenem času tudi oprostitev davkov na darila in dedovanje ipd.

gov, zaradi katerih bi bila zakonska zveza med njima neveljavna. Taka skupnost ima v razmerju med njima enake pravne posledice po tem zakoniku, kot če bi sklenila zakonsko zvezo; na drugih pravnih področjih pa ima taka skupnost pravne posledice, če zakon tako določa.« Ključne novosti, predvsem tiste, ki razburjajo desnico in katoliško srenjo, so torej te: 1. zakonsko zvezo in zunajzakonsko skupnost tvorita dve osebi (istega ali različnega spola). 2. posledično je torej posvojitev otrok možna tudi s strani življenjskih skupnosti, ki jih tvorita osebi istega spola. 3. kot družino se obravnava vsako skupnost otroka z odraslim, ki skrbi zanj (tudi samohranilke in samohranilci ter drugi skrbniki). Tradicionalna podoba družine, ki jo tvori mož, žena in otroci, tako postaja le ena od možnih oblik življenjske skupnosti, čeprav seveda prevladujoča oblika, a vendar ne edina, ki je deležna posebnega varstva države.

Enoten zakonik – pogumna novost

Posebnost slovenskega predloga novega zakonika v primerjavi z drugimi državami je v tem, da se z enotno obravnavo različnospolnih in istospolnih skupnosti v enem zakoniku izkaže kot prava redkost. Večina držav, ki ima pravno urejen status istospolnih skupnosti, je ta status uredila s posebnimi zakoniki, podobnimi našemu zakonu o regi-

straciji istospolnih skupnosti, kjer je še vedno prisoten element diskriminacije, saj gre za ločeno obravnavo različnosti na podlagi spolne usmerjenosti, kar je tudi naše ustavno sodišče ugotovilo v primeru našega zakona o registraciji istospolnih skupnosti. Tako poznajo poleg zakonov o zakonski zvezi v Nemčiji še »Zakon o registriranem partnerstvu« iz leta 2001, na Švedskem podoben zakon iz leta 2002, v Veliki Britaniji zakon o »civil partnership« iz leta 2004, v Franciji zakon »pacte civil de solidarité« iz leta 1999. Četudi mnogi od teh zakonikov istospolno skupnost v praksi izenačujejo s klasično zakonsko zvezo, so kljub temu tukaj različne oblike življenjskih skupnosti opredeljene z različnimi zakoni. Predlog našega novega zakonika je zato pomembna novost in napredek na tem področju, saj enoten zakonik identično obravnava istospolne in različnospolne partnerske skupnosti.

Možnost oblikovanja asekualne partnerske skupnosti in družine

Novosti na področju družinskega prava, tako pri nas kot v drugih državah, se ne tičejo le pridobitev na področju pravic za istospolno usmerjene. Ker je ta vidik novosti zaradi odpora določenih skupin večinoma v ospredju medijskih kontroverz na tem področju, spregledujemo določeno zelo pomembno dimenzijo teh novosti. Zaradi tradicionalne podobe zakonske zveze moža in žene, ki s prakticiranjem spolnosti zagotavljata reprodukcijo družbe, je naša predstava o vsaki življenjski skupnosti, tako zakonski zvezi kot zunajzakonski skupnosti, tako istospolno kot različnospolno usmerjenih, obremenjena s predstavo o tem, da sta dve osebi v takšni skupnosti tudi v seksualnem oziroma intimnem razmerju. Sodobno družinsko pravo v mnogih državah, najverjetneje nevede in nehote, počasi odpravlja te tradicionalne predstave, ki temeljijo na tesni asociaciji zakonske in zunajzakonske zveze s spolnostjo. Nemški »Zakon o registriranem partnerstvu«, ki smo ga omenili, omogoča zunajzakonsko skupnost dveh oseb istega spola, ki nista nujno homoseksualca. Takšno skupnost lahko torej oblikujeta dve osebi istega spola, ki nista v intimnem razmerju, npr. dva prijatelja ali prijateljici, ki zaradi čustvenih, socialnih in ekonomskih razlogov živita skupaj in skrbita drug za drugega. Podobne skupnosti omogoča omenjeni francoski »pacte civil de solidarité«, kjer gre za civilno-pravno pogodbo o solidarnosti, ki jo lah-

ko skleneta dve osebi, ki nista nujno homoseksualni par. Civilni status oseb, ki vstopita v tak pakt, je uradno »samski«, vendar kljub temu iz tega pakta izvirajo določene pravice kot npr. zavarovanje, po določenem času tudi oprostitev davkov na darila in dedovanje ipd. Edini pogoj takšne zveze je »stabilnost in kontinuiteta zveze«, nikakor pa sklenitev takšne zveze ni vezana na spolno razmerje med partnerjema.

Možnost oblikovanja asexualne partnerske skupnosti vsebuje tudi predlog našega novega družinskega zakonika. V 17. členu beremo: »Zakonska zveza temelji na svobodni odločitvi skleniti zakonsko zvezo, na obojestranski čustveni navezanosti, vzajemnem spoštovanju, razumevanju, zaupanju in medsebojni pomoči.« Tej definiciji ustrezajo tako pari istega in različnega spola, ki so tudi v intimnem, seksualnem razmerju, kakor tudi prijateljska razmerja med ljudmi. Nov zakon tako nevede dohaja tudi dejstvo, da se v družbi oblikujejo življenjske skupnosti, ki ne temeljijo na seksualnih razmerjih ali na elementu t. i. za-

ljubljenosti, temveč so to skupnosti solidarnosti, človeške povezanosti in družabnosti. Glede na pogostost ločitev in razvez je povsem smiselno pričakovati, da se bo povečalo število takšnih skupnosti. Predstavljajmo si npr. dve ženski, ki sta prijateljici in ki sta zaradi ločitev postali materi samohranilki. Povsem smiselno je zanju, da iz čustvenih, socialnih in ekonomskih razlogov oblikujeta asexualno življenjsko skupnost, ki bo njima in njunim otrokom omogočila določeno varnost, socialne pravice in ekonomske prednosti.

Pričetek konca meščanske podobe družine

Podoba družine, ki jo danes mnogi razumejo kot tradicionalno, pravzaprav nima tako zelo dolge tradicije. Ideja o družini, ki jo sestavljajo oče, mati in otroci, je meščanska podoba družine, ki se je razvila šele v 18. in 19. stoletju, torej hkrati z modernimi oblikami industrijskega in uradniškega dela, ko se prične službeni prostor ločevati od domačega, zasebnega prostora. Kmečka in obrtniška družina pred tem ni imela tako ozke podobe, vključeva-

la je več generacij, stranske linije tet in stricev, pa vajence, hlapce, deklet ipd. Družina pred kapitalističnim vekom ima povsem drugačno podobo od družine zadnjih dveh stoletij. Starogrška beseda za družino *oikos* je pomenila gospodinjstvo oziroma hišno gospodarstvo. V zgodovini je bila tako družina prvenstveno razumljena kot ekonomska življenjska skupnost tistih, ki skupaj skrbijo za svojo prehrano, streho nad glavo, higieno in varnost. Poudarjeni elementi intimnosti, seksa, zaljubljenosti ipd. pa so značilni šele za meščansko podobo družine. Kot je ugotovila neka antropologinja, družina pred moderno dobo ni pomenila tistih, ki skupaj spijo, temveč tiste, ki skupaj jedo.

Zelo pomemben vidik napredka, ki ga omogočajo spremembe na področju družinskega prava, je torej v tem, da gre za povsem nenačrtno in nenamerno naklonjenost oblikovanju povsem novih in drugačnih življenjskih skupnosti, ki presegajo staro formulo partnerske zveze, ki temelji na seksu, naklonjenost oblikovanju skupnosti, ki temeljijo na

potrebi ljudi po vzajemni skrbi, na zaupanju in človeški povezanosti, ne glede na to, katerega spola so partnerji, ne glede na to, ali partnerji spijo v istih posteljah, in ne glede na to, kaj tam počnejo. V zadnjem desetletju se v mnogih državah sprejemajo zakoni, ki nevede prekinjajo s tradicionalno tesno navezavo koncepta življenjske skupnosti na spolnost. Takšne prekinitve s tradicijo so redke in težke, zato lahko nesporno trdimo, da smo ob sprejemanju novega družinskega zakonika priče dejansko velikanskemu napredku na področju pravic človeka, da svobodno in kreativno oblikuje svoje odnose z drugimi. Priče smo temu, da je družba dejansko sposobna spremeniti celo svojo lastno »celico«, družino kot celico družbe in se na ta način od znotraj prestrukturirati. Nov zakonik ne pomeni le emancipacije homoseksualcev, temveč emancipacijo vseh, ki se bodo lahko odslej odločali za različne življenjske skupnosti, brez da se pri tem odpovedo socialnim pravicam, ki so jih deležni tisti, ki izberejo tradicionalne oblike.

Zdravniški sistem in sram

»Naš Bor je umrl zaradi izjemno slabega odnosa, napuha, nemarnosti, lenobe,« je dejala Tatjana Nekrep. Zgodbo pozna vsa država. O moralni odgovornosti zdravnikov, da so solidarni s plačami drugih zaposlenih v primerljivih poklicih tudi v času krize, sem na tem mestu že pisal. Nič ne kaže, da bi se socialna občutljivost zdravnikov tu kaj odlikovala – zase je zadnja leta vselej zahtevala privilegije in jih tudi dobila.

dr. Boris Vezjak

Na dilemo sem opozarjal tudi zato, ker je moralnost temeljna sestavina zdravniškega poklica, inkorporirana v Hipokratovo zaprisego. Še vedno vroči primer Nekrep pa je v razmislek navrgel še eno nesporeljivo dimenzijo postopkov zdravnikov. Ne bom ponavljal zgodbe, kako je skupščina Zdravniške zbornice Slovenije zdravnici Zlatki Kanič, vpleteni v primer Borove smrti, izrekla zgolj javni opomin in trimesečno dopolnilno strokovno izobraževanje. S tem je omilila kazen in razveljavila sklep drugostopenjskega razsodišča zbornice, ki je predlagalo začasen odvzem licence. Zelo verjetno je, da je zdravniški lobi zaščitil samega sebe, zaradi česar je kasneje taisto ravnanje direktor direktorata za zdravstveno varstvo Janez Remškar označil za nespodobno, nesporeljivo in nevredno zdravniškega ceha v Sloveniji. Še več, kot se je v tistem trenutku zdelo, je izrekel nekaj izjemno čustvenega: »Lahko rečem, da me je sram in da mi je žal, da sem v Sloveniji v tem trenutku zdravnik.«

Toda pustimo zdravnico ob strani, prav tako ocenjevanje odločitve in postopkov v danem primeru. Naj povem, da se zavedam cene-nega emocionalno nabitega oblikovanja javnega mnenja in delim bojazni s tistimi, ki svarijo pred tem, da javno mnenje in mediji

hitro prevzemajo vlogo strokovnjakov, tožilcev in porotnikov. V nadaljevanju se bom osredotočil le na Remškarjevo izjavo in njene kontekste, saj se je močno vtisnila v spomin. Kako oceniti tako močne besede o sramu? Verjetno sem skupaj z drugimi državljani v hipu pomislil na to, da gre za pokončno držo osamljenca, ki si vendarle upa reči bobu bob: če se zdravniški ceh obnaša kot prostozidarska loža, ki ji nihče ne more do živenga, je direktor direktorata pri ministristvu odkritosrčen in pove na glas, kaj si o tem misli. Priznam, moji ploskajoči razlagi je spodrsnilo. Razlog zdrsa je tudi filozofsko zanimiv. Kar je sledilo, namreč ni bilo le trpko razočaranje nad sledjo spoznanja o slabi lastni presoji, ampak tudi serija nesmislov, ki si jih velja ogledati. Ko postavimo njegova stališča v kontekst, dobimo namreč vrsto nemoralnih neumnosti. Remškar je ob različnih priložnostih namreč hkrati trdil naslednje: »kaznovanje ne vodi k rešitvi«, zdravnica Kaničeva je »katastrofalna žrtev sistema«, iskalo je sistemsko rešitev v odgovor na vprašanje, »kaj naredim takrat, ko ne vem«, v bolnišnicah pa bi morali vpeljati sistem komunikacije, kako svojcem bolnikov, pri katerih so se pojavili zapleti, to sporočiti in se opravičiti. Izrazil je še pričakovanje po tem, da se uvede »protokol ravnanja zdrav-

nika v takšnem primeru, ki bi potekal brez sramotenja, poniževanja in obsojanja«.

Vse to je, prosto po Harryju Frankfurtu, eno navadno sranje. Remškarjev sram je namreč izpuhtel v zrak kot milni mehurček. Medtem ko starša Bora že dve leti pričakuje opravičilo, direktor želi odkrivati toplo vodo, nekakšen »sistem komunikacije, kako se opravičiti«. O zdravnikih govori kot o robotih, ki potrebujejo nov softver. To mogoče pove vse o moralni izpraznjenosti zdravniškega lobija in je že po sebi čista kozlarija: opravičiš se, ali pa ne, sistem tu ne pomaga. Remškar govori o »protokolih«, kjer bi zdravnike obsodili, ne da bi jih obsodili, govori o kaznih brez kazni. Od njegovega »sram me je« je ostalo le brezsravno izmikanje. Njegov sram je brez sramu in je morebiti že kot takšen simptom zdravniške morale. Ironija je kajpak v tem, da se je želel vzpostaviti kot nosilec morale, ki kaže na premajhno moralnost sistema svojih zdravniških kolegov v zbornici – vsega je pač kriv sistem, ne ljudje. Kakšna mora biti zdravniška morala, če tako katastrofalno spodleti natanko tistemu, ki želi grajati taisto moralo? Zato bi čisto mogoče lahko rekli naslednje: Remškar, in ne Kaničeva, je katastrofalna žrtev sistema. Moralnega zdravniškega »sistema«.

Remškar govori o »protokolih«, kjer bi zdravnike obsodili, ne da bi jih obsodili, govori o kaznih brez kazni. Od njegovega »sram me je« je ostalo le brezsravno izmikanje.

Svetovljanska neracionalnost

Simon Rajbar

Njegova naloga je bila tajno zbiranje podatkov in njihov varen prenos domov. Na oddaljenem planetu so se namreč kazali znaki racionalne civilizacije. Odprl je časopis ter se pomešal med ljudi. Nenavadno toplo je bilo to zimo in naslovi v časopisu so opozarjali pred še večjim dvigom temperatur. Nikakor ni mogel razumeti, kako je to lahko slaba stvar. Nevede je prebral na ducate člankov, s katerimi pa si ni mogel ustvariti celotne slike. O isti stvari je bilo na voljo vsaj pet različnih podatkov in dejstev, vsak od njih pa je napovedoval drugačne vesoljne dogodke. Bilo je nekaj v zvezi z globalnim segrevanjem. Tema je očitno pomembna. Časopisi so govorili o izpušnih toplogrednih plinov, naravovarstveniki so kričali o taljenju ledenikov, ljudje so negodovali nad naraščanjem morske gladine. »Aha,« si je rekel tuji obiskovalec, »ljudje so prepoznali skupno grožnjo in se družno proti njej tudi borijo.« Vendar pa mu je vsak pripadnik človeške vrste razlagal o različnih problemih tega fenomena ter celo o različnih težavah in rešitvah znotraj posameznega problema.

Poleg že naštetih težav človeka namreč pesti še breme raznovrstnih odpadkov, katerih količina se iz leta v leto povečuje. Medtem ko se je nekatere odpadke že naučil reciklirati, pa na leto ostane še približno milijon ton industrijskih odpadkov, za katere ni razvite ustrezne metode predelave. Spuščanje strupenih odplak v reke, jezera in morja pomeni zastrupljanje morskega živeža, ki mu ne pomaga niti prekomerno lovljenje. Človeška vrsta se na presenečenje obiskovalca bojuje tudi sama proti sebi in je v ta namen iznašla najbolj sofisticirane oblike tehnologije nasploh. Največji presežek klasičnih, kemičnih in atomskih orožij je bilo proizvedenih med hladno vojno. Sedaj

se na tej vojaški mogočnosti namesto strahu nabira prah, saj so zastarela in neuporabna. Kakšna je gora različnih odpadnih materialov in težkih kovin, si je skoraj nemogoče predstavljati. Samo v enem tanku je okoli 18 ton visoko kaljenega jekla, 8 ton nizko kaljenega jekla, tona aluminija, 145 kilogramov medenine in brona, 80 kilogramov bakra, 52 kilogramov svinca, 150 litrov uporabljenega olja, 30 kilogramov raznih maziv, azbest in težke kovine. Najenostavneje se jih je seveda znebiti tako, da se jih ali proda ali pa odvrže v države tretjega sveta. Po trenutnih ocenah je na svetu tudi približno 257 ton vojaški uporabi prirejenega plutonija ter med 1300 do 1800 tonami visoko obogatenega urana. Kaj in kam z njimi v prihodnje, je še popolna uganka. Zastrahuječe je že vedeti, da je samo 150 kilogramov pravilno razporejenega plutonija dovolj, da za pljučnim rakom zbolijo vsi prebivalci planeta. Tujemu obiskovalcu se že rahlo vrti od nakopičenih informacij ter nerazumnih dejanj. Če je bila takšna tehnologija izumljena, zakaj se ne izumi še način njene razgradnje? Povedano drugače, samo stroški uničenja kemičnega orožja so desetkrat višji kot njegova proizvodnja.

Sestankovanje brez dogovorov

Obstajajo torej še drugi problemi kot tisti, ki jih vidimo in slišimo skozi oči medijev. »Kako pa mislite te težave reševati?« je še zanimalo obiskovalca. »No ja ... Mednarodna politična skupnost se trudi organizirati nekakšne svetovne voditeljske sestanke,« mu z ravno dušno pesimističnim glasom povedo ljudje. »Saj to je zelo dobra stvar,« tujec ne razume njihovega odnosa. »V teoriji že, a se ne znajo ali pa nočejo ničesar dogovoriti,« vztrajajo prebivalci Zemlje. Da bi bila zmeda še popolnejša, so za te sestanke izmed vseh ljudi v okviru

Arktični led

Foto: UN Photo/Mark Garten

svoje države izvolili enega, ki se z ostalimi izvoljenci pogaja o možnih rešitvah. Nekaj se ne sklada z računom krčmarja. Na pogajanja so torej poslali ljudi, ki nimajo strokovnega znanja identifikacije ali interpretacije problema, kaj šele zmožnosti njegovega reševanja. Ti ljudje so namreč t. i. politiki, ki zastopajo interese posameznih držav sveta, čeprav so nacionalne meje in posamezni interesi vsaj v okviru tega problema pomembni manj kot predlansko jesensko listje pozimi. Razložijo mu, da se na konferenci predstavniki držav ne morejo zediniti, koliko bi kdo prispeval komu, saj države niso vse enako razvite. Edino, kar jih povezuje, je izpust CO₂ v ozračje, pa še tukaj so razlike astronomske. Če vzamemo na primer industrijsko razvite Združene države Amerike, opazimo, da slednje v ozračje spustijo kar 19-krat večjo količino CO₂ na prebivalca kot Indija. Razvite države sedaj od nerazvitih zahtevajo, da ne gredo po isti poti industrializacije, ki je njim sicer prinesla bogastvo in blagostanje, a resno ogrozila okolje. Države v razvoju na to gledajo kot še na en poskus, da se jih ohranja nerazvite, revne in nekonkurenčne. Zeleno pot industrializacije so pripravljene ubrati le ob intenzivni finančni pomoči razvitega sveta.

Ubogemu obiskovalcu našega planeta ni bilo več nič jasno. Pred seboj je imel isto vrsto organizma na istem planetu z nepredstavljivimi razlikami v razvoju, ki je z odprtimi očmi drvela v prepad samouničenja. V pogovoru z ljudmi je tuji obiskovalec začutil tudi nekakšen domišljav kompleks večvrednosti tega organizma nad naravo. Ob tem naokrog opazuje velika umetna človeška domovanja iz materialov, ki si jih je bil sposodil v naravi. Znotraj teh je z vsemi možnimi domislicami in napravami poskrbljeno za maksimalno udobje. Človek je več kot očitno inteligentno bitje z zmožnostjo vzročno-posledičnega mišljenja. A ne glede na to, znotraj svoje vrste nikakor ne more doseči konsenza za edino stvar, ki ne le da je skupna vsem, ampak je vsem tudi nujno potrebna. Skoraj ničesar, kar si iz narave sposodi, ji niti ne vrne niti je ne zaščiti, pa čeprav je to v interesu vseh živih bitij tega planeta. Glavna prepreka pa se vsaj zaenkrat zdijo koščki papirja, porisani s številkami in podobnicami že umrlih ljudi. Tako odhiti pripadnikom svoje vrste povedati o prečudovitem raju Adama in Eve, katerega prebivalci so vsi skupaj navalili na eno jablano, ki jo obirajo do onemoglosti, namesto da bi se naučili deliti in zasaditi še kakšno.

Avatar in svoboda

Andrej Adam

Avatar, novi Cameronov film, lahko razumemo kot znanstveno fantastično poglavje knjige *Doktrina šoka* (Naomi Klein). Film se dogaja na oddaljenem planetu Pandora, kjer mogočna korporacija v imenu dobička, svobodnega podjetništva, želja delničarjev in vlagateljev uničuje domovino staroselcev. Doseganja svojih ciljev se loteva s podporo vojske, ki seje grozo in teror med prebivalce. Staroselci se imenujejo Na'viji in če bi jih želeli s kom primerjati, so nemara še najbolj podobni Nubam, kot nam jih opisuje Križnar, skratka čistim, po naravi veselim, z naravo prepletenim in razmišljajočim bitjem, ki po nesreči in naključju živijo na zemljišču, bogatem z rudninami in drugimi dragocenimi naravnimi viri, dovolj iskanimi, da padejo v oči korporacijam.

V večini primerov, ki nam jih v *Doktrini šoka* niza Naomi Klein, ne nastopajo staroselske kulture, vsekakor pa kulture, ki so tako ali

drugače razvijale in ohranjale svoje tradicije in zoper katere nastopajo globalne korporacije s pomočjo lokalnih ali kar lastnih vojaških organizacij. Zgledov v knjigi mrgoli. Vzemimo, denimo, Argentino. Multinacionalke so lahko argentinski trg »preplavile z uvoznimi izdelki, izplačevale nizke plače, samovoljno odpuščale delavce itd. (Klein 2009, 110)«, šele ko je oblast prevzela vojaška hunta. A to je samo drobec. Ford je hunti dobavljal

Kadar kakšnemu močnemu gospodarskemu subjektu grozi kakšna ovira, pa čeprav se ta kaže kot iskreno prizadevanje za boljši svet, se bodo oblasti prej postavile na stran močnega gospodarskega subjekta in vas – tako kot Martina Ballucha – sredi noči zvlekle iz postelje in vam uperile puškino cev v glavo.

avtomobile, hunta pa je v zameno odpravila sindikate. Za nameček je argentinska Fordova tovarna v času diktature postala vojaško taborišče s stalno nameščenimi vojaki. »Vojaki so prežali po tovarni, zgrabili in

s kapuco prekrili najbolj dejavne člane sindikata, na katere je ustrezljivo pokazal tovarniški preddelavec [...]. Preprečevalni napadi pa niso doleteli le sindikalistov, ampak vsakogar, kdor je predstavljal vizijo družbe, zgrajene na drugih vrednotah kakor na dobičku. Po vsej regiji so bili posebno brutalni napadi na kmete, ki so sodelovali v boju za zemljiško reformo. Voditelje [...] so preganjali in mučili, pogosto na poljih, kjer so delali, pred očmi cele

skupnosti.« (Prav tam, 111).

Kot vemo, je v Argentini izginilo na tisoče ljudi. Podobno se je dogajalo drugod v Latinski Ameriki: v Čilu, Braziliji, Urugvaju, pa tudi v Venezueli, Boliviji in Ekvadorju,

čeprav nemara z manj nasilja. Za nas je še zlasti zanimiva bolivijska zgodba, ker je povezana s Sachsom, harvardskim čudežnim dečkom, ki ga je nekdanji predsednik vlade Drnovšek povabil tudi k nam. Težava Bolivije je bila inflacija. Sachs je predlagal radikalno zdravilo – neoliberalno revolucijo, sestavljeno iz odpiranja meja za neomejen uvoz, množičnega odpuščanja, zniževanja plač in drugih ukrepov, s katerimi sodobne vlade nacionalnih držav omejujejo same sebe in skrbijo za dohodke korporacij. Seveda, tudi v Boliviji je bila takšna šok terapija mogoča le s pomočjo vojske in policije. Politična zborovanja so prepovedali, izvajali so množične aretacije, dvesto najvidnejših sindikalnih voditeljev pa so naložili na letalo in jih odpeljali v oddaljene zapore v Amazoniji (prav tam, 153–4). Toda inflacija v Boliviji se je drastično znižala in Sachs je postal mednarodna zvezda, s polnim nabiralnikom vabil – od Rusije do

Iz filma Avatar.

Lex, Rex

Poljske in Slovenije. Naivneži bi pomislili, da je korelacija med ekonomskimi ukrepi vlade v Boliviji in delovanjem njenih represivnih organov zgolj naključna, toda poglejte, kaj se je zgodilo v Rusiji, naslednji od držav, ki jo je zdravil Sachs in kjer je – kako zanimivo – doživel spreobrnjenje, podobno kot naš pokojni predsednik.

»Jelcin je poklical pet tisoč vojakov, na ducate tankov in oboroženih oklepnikov, helikopterjev in elitnih čet »šokvojakov«, oboroženih z avtomatičnim orožjem – vse za obrambo novega ruskega kapitalističnega gospodarstva pred resno nevarnostjo demokracije (prav tam, 225).« Vojaški napad je, kot vemo, terjal življenja okoli petsto ljudi.

Ali vidite? Kleinova nam želi pokazati vzorec. Kadar kakšnemu močnemu gospodarskemu subjektu grozi kakšna ovira, pa čeprav se ta

ga sicer ravno tako financira korporacija. Njegova naloga je vodnje avatarja, telesa staroselca, ki je ustvarjeno s pomočjo genskega inženiringa in ga je mogoče voditi na daljavo. Korporaciji bi to omogočilo infiltracijo med staroselce in doseči ali njihovo preselitev (kot denimo v Boliviji) ali uničenje z ognjem (kot v Rusiji in večini drugih primerov, še zlasti pa v Iraku). Kakorkoli že, Na'vije, ki ovirajo rudarske podvige korporacije, je potrebno odstraniti in zagotoviti velike dobičke in zadovoljne delničarje.

Maloprej smo omenili tudi Irak. Morda je strašljiva zgodba o Iraku najboljši del knjige Naomi Klein. Iračani seveda niso Cameronovi Na'viji, a njihova usoda je, da živijo na tretjem največjem nahajališču nafte na svetu. Ker je očitno, da prebivalcev ene najstarejših kultur na svetu ni bilo mogoče preseliti, so se Američani v imenu povezane-

Vse v imenu svobode, a sedaj vidite, da ne vaše svobode, temveč svobode tistih, katerim se boste – če ste še študentje in se ne menite za okolico, v kateri živite – nekoč v bližnji prihodnosti razprodali.

kaže kot iskreno prizadevanje za boljši svet, za človekove pravice, za demokracijo ali celo le za bolj humano ravnanje z živalmi – kot nam kaže primer aktivista, borca za pravice živali Martina Ballucha iz sosednje Avstrije –, se bodo oblasti prej postavile na stran močnega gospodarskega subjekta (še posebno, če gre za velikansko korporacijo) in vas – tako kot Martina Ballucha – sredi noči zvlekle iz postelje in vam uperile puškino cev v glavo.

Kleinova nam kaže vzorec ravnanja oblasti v boju zoper demokracijo in pravice zaposlenih in ta vzorec je – kot virus – že vsepovsod. Celó v naši ožji sosesčini.

In kot rečeno, je povsem isti vzorec na delu tudi v filmu *Avatar*. Zanimivo je, da je Jake Sully, glavni junak filma, nekdanji vojak, ki je zaradi poškodbe v neki akciji ohromel od pasu navzdol in zato ni več sposoben za bojevanje. Ker denarja za drago operacijo, s pomočjo katere bi zopet lahko uporabljal noge, nima (še ena replika na svet, kjer je vse – vključno z zdravstvom – postavljeno na trg), se prijavi za znanstveni projekt na Pandori, ki

ga korporativnega kapitala – točno tako kot v filmu *Avatar*, kjer vojska zažge mogočno drevo staroselske kulture – odločili za ogenj. Med 20. marcem in 2. majem 2003 je ameriška vojska »na Irak odvrгла več kakor trideset tisoč bomb, poleg tega pa še dvajset tisoč natančno vodenih manevrskih raket – 67 odstotkov vseh, ki so jih kdaj izdelali« (prav tam, 327).

Tako torej – množični strah je postal ključni del strategije uvajanja korporativnega »prostega« trga in zdi se, da sodobni oblastniki sredstev več ne izbirajo. Vse v imenu svobode, a sedaj vidite, da ne vaše svobode, temveč svobode tistih, katerim se boste – če ste še študentje in se ne menite za okolico, v kateri živite – nekoč v bližnji prihodnosti razprodali. Zares, prav zanima me, kako se bo izteklo pri nas, katera so tista presenečenja, s katerimi nam v napovedih žugajo naši izvoljeni predstavniki in nam jih nočejo zaupati.

Sicer ne vem, kako lahko neka, na volitvah izvoljena vlada sploh skriva svoje načrte pred tistimi, ki so jo izvolili; a kot rečeno, bomo videli!

Opravičujem se vsem zagovornikom slovenske besede, ker nisem našel slovenskega izraza z enakim pomenom. Obenem se opravičujem tudi vsem, ki naslova ne razumete, in vas prosim, da si sami poiščete njegov prevod. Vsem vašim pritožbam navkljub mislim še naprej izbirati naslove člankov po lastni presoji. Nenazadnje je to moja suverena pravica. Enako suverena kot pravica predsednika, da podeli odlikovanje osebam po lastni presoji.

Čudi me namreč, ko ljudje zaradi političnih koristi puščajo vnemar pravne in civilizacijske norme. Pa ne mislim na predsednika republike, ampak na njegove politične nasprotnike. Opozicija s svojim nastopom proti odlikovanju gospoda Ertla namreč samo kaže, kako malo ji je mar za ustavni red Slovenije. Čeprav opozicijski veljaki trdijo, da je predsednik s tem storil grob prekršek proti Ustavi, in ga želijo celo tožiti pred Ustavnim sodiščem, kaže vsa zadeva v zvezi s primerom Ertl samo na slovensko nezrelost. Preden kritični del bralcev neha z branjem, naj zatrdim, da ne bom diskutiral o polpretekli zgodovini in da ne bom hvalil ali zagovarjal ljudi, kateri si bodo sodbo pisali sami. Na tem mestu želim samo predstaviti osnovno zagato vprašanja podelitve državnih odlikovanj. Predsedniku republike daje slovenska Ustava pristojnost, da »podeljuje odlikovanja in častne naslove«. Naj povem, da nekaj vrstic nad tem piše, da predsednik razpisuje volitve v državni zbor. A se ne najde nihče, ki bi predlagal ustavno obtožbo zaradi nepravilnosti pri razpisu volitev, čeprav se pred tem ne posvetuje z opozicijo, kateri datum ji je bolj pri srcu. Ko

enako stori pri podelitvi odlikovanja, pa politični jastrebi grozijo z obtožbo.

Žal to ni osamljen primer. Javnost začne burno diskusijo o večini pomilostitev, ki jih predsednik izreče. Nič ne bi bilo narobe s samo diskusijo, če ne bi posamezniki pametovali o utemeljenosti teh odločitev. Še huje, celo pojavijo se posamezniki, ki delujejo proti nekaterim pomilostitvam. Proti suvereni odločitvi predsednika na podlagi skrbne presoje mnenj pravosodnih organov. Enako si drzne vsakokratna politika diskutirati o imenovanju veleposlanikov, kar gre celo tako daleč, da predsedniku narekuje njihova imena. Suverenu narekuje imena njegovih odposlancev, ki jih pošilja drugemu suverenu. Prav tu je osnovna težava. Predsednik namreč predstavlja Slovenijo, torej tudi njeno suverenost. Kot predstavnik suverenosti Slovenije ima predsednik najvišjo moč v državi. Nenazadnje ga tudi državni protokol uvršča pred ostale. Hkrati mu dodatno legitimnost daje dejstvo, da je izvoljen neposredno z večino vseh Slovencev. Razumem, da je lažje biti »konstruktivna opozicija«, vendar predlagam, da se gospodje, ki s celo stranko in ogromno kandidati komaj pridejo do slabe tretjine glasov, zamislijo nad legitimnostjo svojih zahtev do predsednika.

Kot kaže, so se predsedniku zahteve v zadevi Ertl zdele legitime, saj je popustil pod populističnim pritiskom in hitro odlikoval še nekoga iz opozicijskega tabora. S tem je, žal, sporočil dvoje, bodisi da je dovolj odlikovanj za vse politične opcije, saj politična barvitost šteje več kot zasluge, bodisi da se je morda res zmotil s prejšnjim odlikovanjem. Pravilni odgovor pozna le on.

Človeško vse preveč človeško¹

Dr. Rudi Rizman, redni profesor na ljubljanski filozofski fakulteti, predava tudi na številnih univerzah in raziskovalnih ustanovah v tujini. Enega izmed dveh doktoratov socioloških znanosti je pridobil na Harvardu. V preteklosti je bil odgovorni urednik Tribune, Problemov, urednik Javnosti (The Public) ter tudi član mednarodnega Russellovega razsodišča in Sartrove komisije za podeljevanje alternativne Nobelove nagrade.

Sami Al-Daghistani, Aleš Kustec

Prof. Rizman, ste redni profesor na oddelku za sociologijo na filozofski fakulteti, redno predavate tudi v Sarajevu in Bologni. Skozi vsa ta leta in udejstvovanja ste si zagotovo nabrali neprecenljive izkušnje v zvezi z akademsko sfero in položajem profesorja v njej. Kaj torej za vas (danes) pomeni biti profesor?

Predvsem to, da tisti, ki opravlja to vlogo, le-te ne razume kot samoumevnega statusa ali zgolj kot privilegij brez temu pripadajoče velike odgovornosti. Odgovornost se v tem smislu ne nanaša le na profesorjeva predavanja in raziskovanje, temveč tudi na njegovo permanentno skrb za to, da univerza ne le ohranja, temveč tudi naprej razvija svojo izvorno poslanstvo, to je usposabljanje za kritično mišljenje. Na tako občutljivem področju, kjer se odvijajo intenzivni procesi ustvarjanja in diseminacije novega znanja, je seveda vedno nevarno, da se pridobljene izkušnje spremenijo v rutino, kjer v končni posledici izgubljata tako profesor kot študent. Zato bi rekel, da v tem pogledu opravijo izpit tiste izkušnje, ki zasledujejo naslednji cilj univerzitetnega izobraževanja: ne služenje temu, kaj naj bi študenti po diplomi delali, temveč temu, kaj želijo postati.

Kako v zvezi s tem komentirate etični kodeks Univerze v Ljubljani?

Najprej moram povedati, njegovo nastajanje in nazadnje sprejem na senatu Univerze v Ljubljani nista bila opravljena v duhu neke dovolj

prepričljive demokratične deliberacije. Slej ali prej bo zato potrebno resno postaviti na dnevni red in obravnavanje te teme močno razširiti: ne gre namreč za neko sektorsko in bolj ali manj na etično področje vezano temo, temveč bo potrebno najprej odgovoriti na nekaj fundamentalnih vprašanj, ki so vsa povezana s tem, da je v času vladavine neoliberalizma, gre torej najmanj za zadnja tri desetletja, univerza to le še po svojem imenu. Namesto da bi univerze proizvajale in diseminirale novo vednost,

Univerze niso kumarice, za katere bi bilo treba poskrbeti, da niso ukrivljene, pa še pri kumaricah se zastavlja vprašanje, zakaj je evropski birokraciji napoti njihova nepravda geometrična oblika – ker jih je težje zapakirati?

smo prej priča njihovemu reproduciranju oziroma gojenju večšin, ker se danes evropske univerze z redkimi izjemami udinjajo temu, da strežejo potrebam trga delovne sile. Tako kot si univerza ne zasluži svojega imena, ko se je spustila v tako kratkovidno pustolovščino, moramo dvomiti tudi v smisel in integriteto takšnega etičnega kodeksa, ki pred tem ne preizpraša in ne postavi pod vprašaj dejstva, da se univerze spričo omenjenih odklonov od svojega izvirnega poslanstva odrekajo same sebi. Kaj naj sploh še ostane etičnemu kodeksu, da varuje ali pospešuje?

Kaj pomeni bolonjska reforma za vas – ali ta za slovenski šolski sistem in za evropski na splošno pomeni resničen korak dalje ali pa smo s sprejetjem le-te nazadovali v še bolj togo, sicer navi-

dežno poenoteno, a veliko bolj regulirano, sistematizirano prenašanje znanja in vednosti?

Žal se moram strinjati s trditvijo odličnega raziskovalca visokega šolstva Konradom Paulom Liesmannom, da ima »mizerija evropskih univerz svoje ime: Bolonja«. Isti avtor tudi v svoji analizi »bolonje« ugotavlja, da ta, kar je svojevrsten paradoks, v »imenu Evrope« pomeni odmikanje od evropske ideje univerze. V nekem drugem intervjuju (Mladina) sem omenil, da smo na ljubljanski univerzi bili

ve žrtve projekta, ki je v temelju političen (sprožen »od zgoraj«) in ki bo slej ali prej zahteval revizijo. Seveda pa ob tem ne bo mogoče spregledati velikanskih stroškov, s katerimi je ta reforma obremenila ne le evropske univerze, temveč tudi njihove družbe.

Že vračanje univerz k njihovemu izvornemu poslanstvu bo zahtevalo velikanske materialne stroške in človeške energije, poleg tega pa se zastavlja tudi vprašanje, ali bo sploh mogoče popraviti nastalo škodo. Univerze so namreč zelo občutljiv, lahko rečemo subtilen organizem, ki ga ni mogoče in tudi ni priporočljivo uravnavati po logiki, ki jim diktirata birokratski um oz. politični razlogi, pa naj bodo ti še tako vzvišeni, kot je to ideal združene Evrope, za katerega plačuje ceno evropska ideja univerze.

Je sploh možno govoriti o poenotenju evropskih visokošolskih komponent, znotraj tako ekonomsko, kulturno kot tudi šolsko raznolike Evrope? Je, navsezadnje, to smiselno?

Ja, saj v tem je problem. Če se ne morejo poenotiti nacionalne politike na ravni evropske, kako bi bilo to mogoče doseči na ravni ustanov, ki so zavezane kompleksni produkciji in diseminaciji znanja? Sicer pa, zakaj bi to sploh potrebovali, če pa se evropski politiki tolikokrat sklicujejo na to, kako je bogastvo Evrope v njeni raznolikosti in različnosti.

Univerze niso kumarice, za katere bi bilo treba poskrbeti, da niso ukrivljene, pa še pri kumaricah se

zastavlja vprašanje, zakaj je evropski birokraciji napoti njihova neprava geometrična oblika – ker jih je težje zapakirati? Konča posledica direktiv, ki jih evropska politika sporoča njenim univerzam, potemtakem ni nič drugega kot ukinjanje univerz kot prostorov, v katerih nastaja enotnost raziskovanja in poučevanja, kot si jo je zamislil še vedno nepreseženi Humboldt.

Bi lahko trdili, da je danes povprečni t. i. »bolonjski študent« (predvsem humanistike in družboslovja) bolj načitan, bližje resničnemu znanju, ali naspro-

tno, bolj producirán za trg dela in globalnega vrenja? Se znanje in kultura na tak način vse bolj institucionalizirata?

Politika oziroma ministri vidijo v bolonjski prenovi predvsem priložnost, da se študij, predvsem prva bolonjska stopnja, skrajša, torej varčevanje s proračunskimi sredstvi, kar še posebej udarja po študentih s področij družboslovnih in humanističnih študijev, katerih poklicne perspektive so na ta način podvržene stalnim premenam in kjer je kritično mišljenje še dosti bolj imperativno kot pri drugih znanstvenih disciplinah. Tu bo

zato še toliko težje zadostiti zahtevam po kolikor toliko optimalni znanstvenosti in refleksivnosti.

Bolj kot institucionalizacija znanja, ki predstavlja neke vrste prisilni jopič za znanje, me skrbi njegova (neobvladljiva) fragmentacija in poudarek na »uporabnem«, celo »merjenem« znanju, ki zahteva od študentov, da dajejo poudarek predvsem ali celo izključno pomnjenju podatkov, ki jih lahko sicer vedno najdejo v knjigah in priključijo po internetu, medtem ko je bilo, na primer, za Alberta Einsteina ključno, da univerza študentom pomaga, da razvijejo svojo samo-

stojno (in odlično) mišljenje.

Kje pa je v vsem tem vloga profesorja kot akademika, pedagoga ter vira znanja? Zagotovo se je skupaj z bolonjsko reformo načel tudi status profesorja. Kakšen je ta zdaj v primerjavi s statusom profesorja »stare šole«?

Mislim, da je »model« profesorja kot tistega, ki usposablja študente prvenstveno za produkcijo namesto gole reprodukcije znanja, močno ogrožen. Tej ugotovitvi pritrjujejo nedavno izdane knjige, ki že v naslovu vsebujejo sintagmo o »zadnjem profesorju«. Poleg tega pa na profesorje in vsekakor

Foto: Sami Al-Daghistani

posredno tudi na študente pritiska vedno večje obremenjevanje z administrativnimi oziroma birokratskimi opravili. Njihovo izpolnjevanje je celo bolj nagrajevano kot opravljanje tistega dela profesorjev – poučevanje in raziskovanje, za katerega so najbolj usposobljeni in zaradi česar so se sploh odločili za tak poklic. Zaenkrat sem bolj pesimist kot optimist, ko razmišljam o tem, kakšne so možnosti, da se univerze izkopljejo iz omenjene revizije svojega izvornega poslanstva glede na to, da zaenkrat tiha akademska večina zlahka preglasi krike akademske manjšine, ki opozarja na procese marginalizacije ali celo načrtovane likvidacije vsega tistega, po čemer so bile prepoznane univerze v njihovi večstoletni zgodovini.

Če se vrneva k študentom. Pogošto slišimo, da je potrebno biti kritičen. Hkrati pa se sprašujem, ali lahko do kritične moči pride-mo skozi slovensko univerzitetno izobrazbo?

Pravzaprav smo v tem času priča več valovom manifestacij kritične moči v Evropi, na primer v Nemčiji in sosednji Avstriji, še pred tem pa tudi drugod (Francija in drugi). Žal, kot se ni težko prepričati, v Sloveniji zaenkrat še nismo priča čemu podobnemu, vsaj na akcijski ravni ne, vendar sem prepričan, da bo podobno neznosno stanje na naših univerzah, tako kot v soseščini, pripeljalo do bolj radikalnih razmišljanj (to se deloma že dogaja) in bolj množično izraženih zahtev tudi pri nas. Se pravi, da se univerze vrnejo k svojemu izvirnemu poslanstvu, namesto da se še naprej spreminjajo v najboljšem primeru v »korporacije za pridobivanje večšin« in v najslabšem primeru v »tovarne«, ki proizvajajo delovno silo oziroma diplomante »po glavi« – po tem kriteriju namreč države dodeljujejo univerzam proračunska sredstva.

Če v tem pogledu Slovenija ni »epicenter« kakšnih odmevnih dogajanj, to še ne pomeni, da bo tako ostalo tudi za vedno, kot to dokazujejo burna študentska dogajanja v Sloveniji pred dobrimi štiridesetimi in tudi nekaj več leti. Seveda pa taka potrebna kritična

mobilizacija študentov ne bo prišla od tako ali drugače skorumpiranih študentskih predstavnikov, temveč od tistih, ki spoznavajo, da so bili ogoljufani za tisto, kar bi jim univerza, če bi ostala zvesta humboldtovskemu izobraževalnemu idealu, morala dati, vendar je zaradi faustovskega pakta z denarjem, trgom in politiko tem in takim interesom univerza na široko odprla svoja vrata.

Kot že rečeno, marsikje po Evropi študentje protestirajo proti bolonjski reformi. Pri slovenskih študentih večinoma ni zaznati takšnega upora. Kakšno je pravzaprav vaše mnenje o slovenskih študentih?

Težko je sploševati. Kmalu se bodo pokazali prvi rezultati bo-

Prepričan sem, da Marxove misli ni mogoče izčrpati z njeno odgovornostjo za stalinizem, kakor tudi ne misli Adama Smitha, ki si jo je prilastil neoliberalizem v času tridesetletne vladavine.

lonjske prenove, ki ne bodo taki, kot se jih je obljubljalo. Krajšanje bolonjskega prvostopenjskega študija bo imelo za posledico produciranje kvaziznanstvenih poklicnih profilov, s katerimi ne bo mogoče slediti prihajajočim izzivom znanstveno-tehnološke revolucije in še težje slediti ali spodbujati družbene spremembe, ki jih zahtevajo aktualna globalna kriza in tako za družbe kot tudi za naravo destruktivne posledice industrializacije narave.

Zaradi krajšanja študija in aktualne finančne krize se bo, kot vse kaže, upočasnila ali celo znatno zmanjšala mednarodna mobilnost študentov, ki jo je bolonjska reforma predstavljala kot prioritetni cilj. Že do sedaj je ta mobilnost vključevala manj kot deset odstotkov študentov, zato se upravičeno zastavlja vprašanje, če je bilo zaradi tega odstotka upravičeno radikalno spreminjati ves sistem visokošolskega izobraževanja v Evropi. Opravljene prve analize bolonjske reforme ugotavljajo, da je njena prva žrtev tako pomembna akademska vrednota, kot je to svoboda učenja. Našel sem le nekaj razlogov, ki v Evropi napovedujejo še burna dogajanja, in če le nekoliko verjamemo trditvi, da je zgodovina

učiteljica življenja – *historia vitae magistra* –, potem bi bilo neprevi-dno napovedovati, da se bo vse to odvijalo mimo študentske populacije v Sloveniji.

Verjamete v avtonomnost šolske institucije kot prostora produkcije različnega mišljenja in vpraševanja obstoječega stanja? Z drugimi besedami – kakšna je družbena vloga in odgovornost univerze, še posebej v sedanjem času, ki ga zaznamuje globalna kriza?

V tej zvezi moram opozoriti na drugi paradoks: na eni strani na to, da bolj ko politika oziroma politiki govorijo o avtonomiji šolskega prostora, na primer tudi o avtonomiji univerze, manj je te avtonomije v prostorih, na katere taka retorika

referira. Pogosto se s to retoriko srečujemo tudi v samem univerzitetnem prostoru, ko privilegirane akademske klike z njo zagovarjajo nedemokratske procedure odločanja ali izbiranja svojih vodstev. Ni dolgo tega, ko so v nekem dokumentu Unesca resno opozorili, da načela avtonomije univerz ni mogoče uporabljati na način, ki bi zmanjševal demokratske standarde na njih. Brez pristne avtonomije, s katero bo lahko razpolagala celotna akademska skupnost, ki vključuje tako študente kot profesorje, je težko pričakovati, da si bo univerza, ki si je nekoč zaslužila to ime, to ime povrnila.

Aktualna kriza seveda ni nekaj, kar bi bilo zunaj univerze, pravzaprav so njeni ugledni akademski posamezniki (nobelovci s področja ekonomije, na primer) kar veliko prispevali. To dejstvo sili na to, da je treba na današnjo univerzo gledati tako kot na del problema kot v določeni meri tudi kot na del rešitve. Vendar mora univerza prej opraviti resen premislek o tem, kaj jo pri tem ovira in kakšna univerza se je sploh sposobna soočiti s takim v resnici zgodovinskim izzivom.

Mnogi se po odgovore na današnjo krizo vračajo k Marxu. Letos tudi mineva 160 let od Komuni-

stičnega manifesta. Se vam zdi Marx še aktualen za današnje izzive?

Na filozofski fakulteti imamo, če se omejim nanju, že več kot dvajset let predmet z naslovom sociološki klasiki, zadnjih deset in še nekaj let pa tudi predmet sociologija globalizacije. Pri obeh ostaja Marxova misel klasična referenca – seveda ne tudi edina ali izključujoča – in kot taka aktualna pod pogojem, da vsakokratno interpretacijo narekujejo odprti duh in iskateljska imaginacija. Žal je obdobje državnega socializma Marxa žrtvovalo za potrebe novega političnega razreda, da se je ohranjeval, dokler se je to dalo, na oblasti. Prepričan sem, da Marxove misli ni mogoče izčrpati z njeno odgovornostjo za stalinizem, kakor tudi ne misli Adama Smitha, ki si jo je prilastil neoliberalizem v času tridesetletne vladavine.

Tako kot omenjeni Marxov tekst pomaga razumeti aktualne procese globalizacije, imamo v nasprotju z neoliberalno dogmatizacijo Smithove misli v njej (glej njegovo delo z naslovom Teorija moralnih sentimentov) številne poudarke, da trg ni in ne sme biti vsemo-gočen in da kot tak ne zagotavlja družbene kohezije oziroma njene-ga veziva. Konec stalinizma (državnega socializma) in neoliberalizma predstavljata dobro in potrebno priložnost za nove družboslovne sinergije in sinteze, v katerih bo zaživel od obeh omenjenih mislecev marsikaj od tistega, kar je bilo doslej bodisi prezrto ali pa namer-no zlorabljeno, potvorjeno.

Pa dogajanje leta 89, padec berlinskega zidu, kasnejši razpad Sovjetske zveze pomeni dokončen poraz socializma?

Po (Daniel) Bellovem »koncu ideologije« in (Francis) Fukuyamovem »koncu zgodovine« je treba biti bolj previden pri ravnanju s takimi in podobnimi sintagmami. Zgodovina ne daje nobenih zagotovil in kaj šele garancij. Velikim zgodovinskim dogodkom, na primer revolucijam, sledijo po navadi razočaranja, vendar takoj zatem tudi nova upanja.

Če razumemo pod socializmom družbo, ki zagotavlja enakost in

svobodo, potem bi težko verjeli, da je bilo tisto, kar se je leta 1989 zrušilo, socializem in še manj komunizem. Morda bi lahko kdo potegnil enako vzporednico s kapitalizmom po njegovi globalni krizi, ki se je pokazala jeseni leta 2008, in pri tem pokazal na razliko med na eni strani anglosaksonskim kapitalizmom, ki ga nekateri označujejo tudi za »roparskega«, in na drugi strani bolj socialnim skandinavskim, za katerega bi težko rekli, da ostaja brez prihodnosti.

Zdi pa se mi, da globoka ekološka kriza, ko nekateri že govorijo o »koncu narave« in o tem, da so načeti eksistencialni pogoji za preživetje človeštva na našem planetu, že presega staro dilemo o bodisi kapitalizmu ali socializmu ter nas sili k iskanju nove paradigme. Taka, ki bo po svojih socioloških implikacijah globalno zdržna in bo zmožna z uveljavljanjem načel enakosti, svobode in demokratične participacije zagotavljati dostojanstveno življenje tako za posameznike kot njihove kolektivne skupnosti, vendar tudi za nadaljnjo in neokrnjeno reprodukcijo narave.

Evropski poslanci so obsodili totalitarne in nedemokratične režime v Evropi. Bi morali obsoditi tudi sedanjo globalno kapitalistično ureditev, zaradi katere v svetu stradajo milijoni ljudi?

In žal tudi umirajo in bodo še umirali milijoni ljudi, kot to dokazujejo analize »kapitalistične« Svetovne banke. No, omenjena resolucija, ki je sicer lahko faktično verodostojna, predstavlja tipičen primer »učinka bombe«, s katerim se hoče preusmeriti pozornost s svojih »grehov« na druge. Globalno krizo je namreč zakrivila ideologija tistega (desnega) političnega pola, ki ima danes večino v evropskem parlamentu.

Če vemo, da je tudi k nastanku fašističnega in nacističnega totalitarizma botrovala desnica in ne levica, je očitno, kakšno »zgodovinsko« vrednost, da o sprenevedanju sploh ne govorimo, ponuja politika, ki se je zmožna opredeliti le do totalitarizma na drugi strani, medtem ko svojega – da o zadnjem »totalitarizmu« trga in njegovi odgovornosti za globalno in več-

kratno (vrednostno, finančno, ekonomsko, ekološko itd.) krizo niti ne govorimo – gladko preskoči.

Se je politična in ekonomska elita (razvitega) sveta že kaj naučila iz te krize ali še vedno slepo sledi vzorcem, ki so povzročili to krizo?

Kriza, o kateri je govora, je globoka, vendar ne tudi tako globoka, da bi se vladajoče ekonomske in politične krize kaj morale iz nje naučiti. To ni težko dokazati z nekaj primeri: prvič, ne le neuspeh, temveč pravi fiasco nedavne konference v Københavnu; drugič, bančniki v bankah, ki so si po propadu opomogle z državno finančno pomočjo, dobesedno »ukradeno« davkoplačevalcem, si ponovno med sabo delijo bajne bonuse, tako kot

Človeštvu še vedno ni uspelo – resnici na ljubo pa je treba tudi povedati, da se za kaj takega niti ni dovolj prizadevalo – prekoračiti Rubikona, ki bi pravico do imeti zamenjal s pravico do biti.

pred krizo; tretjič, priča smo staremu paradoksu v Evropi, da na volitvah, tako kot po veliki krizi leta 1929, zmaguje desnica, ki je krizo povzročila.

Seveda ni težko napovedati, da se bomo kmalu po tej krizi, iz katere zaenkrat še nismo izšli, znašli v novi, in sicer v primeru, če se vladajoči nacionalni in globalni razred ne bo – in kot vse kaže, se ne bo – odločno spoprijel s strukturnimi vzroki te krize. V tem primeru se utegne zgoditi, da bo naslednja zagotovo bolj globoka kriza mobilizirala gibanja in vrenja od spodaj, ki bi utegnili pripeljati na površje novo politično elito ali generacijo z večjo senzibilnostjo in motiviranostjo za reševanje nakopičenih socialnih in ekonomskih problemov. Vendar pa je v tem pogledu težko karkoli napovedovati za prihodnost. Ne bi rad delal družbo tistim, ki so napovedovali revolucije ali nasploh dogajanja, ki se potem niso uresničila, ali na drugi strani tistim, ki so verjeli v neznosno lakotnost in večno trajanje tistega, kar predstavlja obstoječe in dano.

Zdi se, da je eden izmed problemov čezmerna proizvodnja, ki izčrpava naš planet, in čezmerna potrošnja, ki le potrjuje začarani krog človeške eksploatacije.

Čezmerna potrošnja, sploh zadovoljevanje enodimenzionalne družbe, ki jo predstavlja smisel življenja v potrošništvu, je tisti relevantni, čeprav ne edini, del problema, ki siromaši človekovo dostojanstvo in preko vseh razumnih meja obremenjuje naravo. Človeštvu še vedno ni uspelo – resnici na ljubo pa je treba tudi povedati, da se za kaj takega niti ni dovolj prizadevalo – prekoračiti Rubikona, ki bi pravico do imeti zamenjal s pravico do biti.

Vidite v svetu na obzorju kakšne alternative? Južna Amerika se je npr. precej obrnila v levo in stopa po zanimivi poti.

Se strinjam, vendar bo treba počakati, da ne bi utirali poti razočaranjem, s katerimi zgodovina ne

skopari. Procesi osvobajanja izpod ameriške hegemonije, ki smo jim priča v Južni Ameriki, predstavljajo zagotovo nekaj novega in spodbudnega, vendar so šele prvi pogoj za vse drugo, predvsem pa za tisto potrebno družbeno transformacijo in z njo povezano realno alternativo, ki bo vključila ali animirala tudi globalne konvergentne procese. Merimo na tisto, kar se utegne izoblikovati ali uveljaviti na daljši rok, se pravi v naslednjih treh desetletjih, morebiti do izteka prve polovice 21. stoletja.

Bi se svet moral bati Kitajske kot nove svetovne velesile. Slavoj Žižek za slednjo pravi, da razvija avtoritarni model kapitalizma, ki ne potrebuje demokracije.

Z marginalizacijo vloge Evrope v svetu in postopnim zatonom »ameriškega stoletja« ni več nobene dvoma, da se Heglov »Weltgeist« seli v Azijo, proti Kitajski in nemara tudi Indiji. Sedanje generacije bodo še priča tej mega tranziciji, naslednja pa bo v njej že živela in se ji morala prilagajati. Tako kitajski kot indijski kapitalizem predstavljata dva povsem in med seboj razlikujoča se kapitalizma. Kitajski je resda avtoritarni navznoter, ne vemo pa še, v kaj se bosta njegova moč in vpliv preve-

dla v geopolitičnem smislu. Bo to mehka ali trda moč? Če sodim po tem, kako ravna Kitajska z oporečniki, ne bi hotel biti v njihovi koži. Vendar so nekateri pri tem bolj optimistični in so prepričani, da bo Kitajska v svetovni politiki uporabljala načela konfucianizma, torej »mehko moč«, in da to dela že v tem času v nasprotju z Združenimi državami Amerike, ki si pri tem pomagajo s preko 800 vojaškimi oporišči, nameščenimi po vsem svetu. ZDA je vseskozi po svoji izbiri v vojni s kom – vzemimo zadnja primera Iraka in Afganistana – in si težko predstavlja, da bi njena ekonomija in politika mogli shajati brez vojn. Upam pa, da bo lahko imel svet na voljo tudi izbiro, se pravi multipolarno perspektivo, ki bo k odločanju o globalnih zadevah v interesu kolikor toliko demokratične vladavine pritegnila optimalno število igralcev na svetu, ne pa da mora čakati na vzpon kake nove povzpetniške in globalno dejavne velesile.

Kolikšna je danes pravzaprav moč navadnih ljudi v svetu? Si morajo ljudje sami izboriti več pravičnosti v svetu na način javnega bojkotiranja svetovnih vlad in njenih predstavnikov?

Noam Chomsky se velikokrat opira na instinkt svobode, ki je enakomerno porazdeljen med vsemi ljudmi in s katerim potemtakem ne razpolagajo le privilegirani ljudje ali privilegirana petina človeštva. Zgodovina je neštetokrat dokazala, da se družbene spremembe artikulirajo tako v glavah ljudi kot tudi in predvsem zahvaljujoč različnim artikulacijam pritiska, ki prihaja od spodaj – se pravi od ljudi. Tej logiki se dosedanja zgodovina ni odpovedala in tudi nič ne kaže na to, da se bo. Če nekoliko parafraziram še pronicljivega in prav tako nadvse aktualnega italijanskega misleca Antonija Gramscija, tudi navadni, običajni ljudje razpolagajo s tisto zadostno mero pesimizma duha, ki jo je mogoče prevesti v optimizem volje – in ta je tista, ki prispeva k premikanju razmerij moči in napoveduje potrebne družbene spremembe v svetu.

.....
¹Povzeto po Nietzscheju

Cheers!

dr. Samir Osmančević (Gradec), prevod Darinko Kores Jacks

V Dostojevskega *Zapisi iz podzemlja*, ki jih je Nietzsche navdušeno proglasil za genialno psihologijo, neki stavek tako prepričljivo definira nevrotično elokventnega glavnega junaka, ki pravi, da je svoje redke prijatelje neprestano poskušal obvladovati tako, da se jim je neprestano trudil priskutiti njihov lastni svet, njihovo najbližjo okolico, njihovo lastno sliko sveta. Kdaj pa kdaj pomislim, da ta nadležna in vztrajna kolumna pod naslovom znanega dela Dostojevskega *Zapisi iz mrtvega doma* bralstvu počne prav enako, torej poskuša narediti svet slabši in težji in bolj nesmiseln in manj vreden življenja, kot v resnici je. Kdaj pa kdaj pomislim, da v vseobči materialni in duhovni hiperprodukciji preprosto ni mogoče, da v svetovnih metafizičnih skladiščih ne bi več bilo radostnih tem in sporočil; pomislim tudi, da si bralstvo ne zasluži, da se mu iz številke v številko skoraj neprestano govori o deviacijah, socialni in mentalni invalidnosti, ontopsihičnih nesrečah in tavanjih, zato se pogosto odločim vsaj poskušati simulirati veselje. Takšen je vsaj bil načrt.

Toda vrag ne miruje. Na božičnem prodajnem pultu ene najbolj uglednih gimnazij v Gradcu zagledam ogromne lesene penise, religijskoerotične dosežke 21. stoletja, katerih stranska - ali pa morda celo glavna: koristnost na prvem mestu?! - funkcija je še odpiranje steklenic. Za čuda ugotovim, da to nikomur ne pade v oko, niti gimnazijskim profesorjem niti neizčrpnim množicam mimoidočih, še posebej pa ne desetletnim gimnazijkam in gimnazijcem, ki jih radostno in vznemirjeno fotografirajo s svojimi mobilnimi telefoni, očitno vznemirjeni nad drago predbožično radostno vestjo. Potem vendar ponovno dojamem, da so vsi skupaj (malo verjetno, a vendar) potencialni bralci teh zapisov z mrtvega doma ter da si preprosto zaslužijo, da se jim pomaga dotakniti se sveta, kakršen za-

res je, izven dometa hollywoodskih, cerkvenih in ideoloških prozacov, onstran magične laži, v kateri živi (od nedavna niti manj niti več kot) 350 milijonov registriranih članov facebooka.

Skoraj metrski leseni plus-ultra penisi z odpiralci za steklenice na vrhu tako postanejo diabolni simboli vsega tistega, kar na tem svetu še velja spoznati in narediti. Za prvo, spoznavanje torej, je tukaj prav kolumna pod nesrečnim naslovom *Zapisi iz mrtvega doma*. Za drugo, delovanje, je tu nesrečno bralstvo, ki še ima potrebo, da bi svet vendarle videlo takšen, kot v resnici je, celo za ceno tega, da ga vidi celo slabšega, kot v resnici je. Tako pridemo do ugotovitve, da je kolumna pod naslovom *Zapisi iz mrtvega doma* nič manj in nič več kot duhovni in filozofski penis na božičnem pultu pred gimnazijo v Gradcu, tisto samo sebe manifestirajoče grdo sveta, ki skozi mrtvodomske dijake spregovarja o sebi in se pri tem promiskuitetno ponuja naključnim mimoidočim, osredotočenim na prihajajočo slovesnost pomiritve v moralnosti nekega religioznega večera... Kajti vsakdo, kdor je brez besede šel mimo ogromnih penisov-odpiralcev, ima v sebi mrtvi dom. Ti zapisi so torej le bukovskijevske erekcije in ejakulacije prav teh ljudi pred in po pedantno obloženih božičnih mizah in še bolj pedantno preštetih sobotnih profitih.

Arbeit macht frei

Morda pa tudi ne. Kajti Adolf Holl, avstrijski teolog in filozof, ena najbolj blagih in najbolj umirjenih oseb, kar sem jih doslej imel priložnost spoznati, je napisal provokativno knjigo *Žveplo in kadilo*, v kateri opisuje nekega svojega prijatelja, ki je pred Marijinimi kipi po navadi doživljal (nemetaforična in nemetafizična, torej klasična) erotična vznemirjenja. V tem kontekstu (kot tudi v mnogih drugih, ki pa se jih vendarle ni treba dotikati) lahko tukaj morda govo-

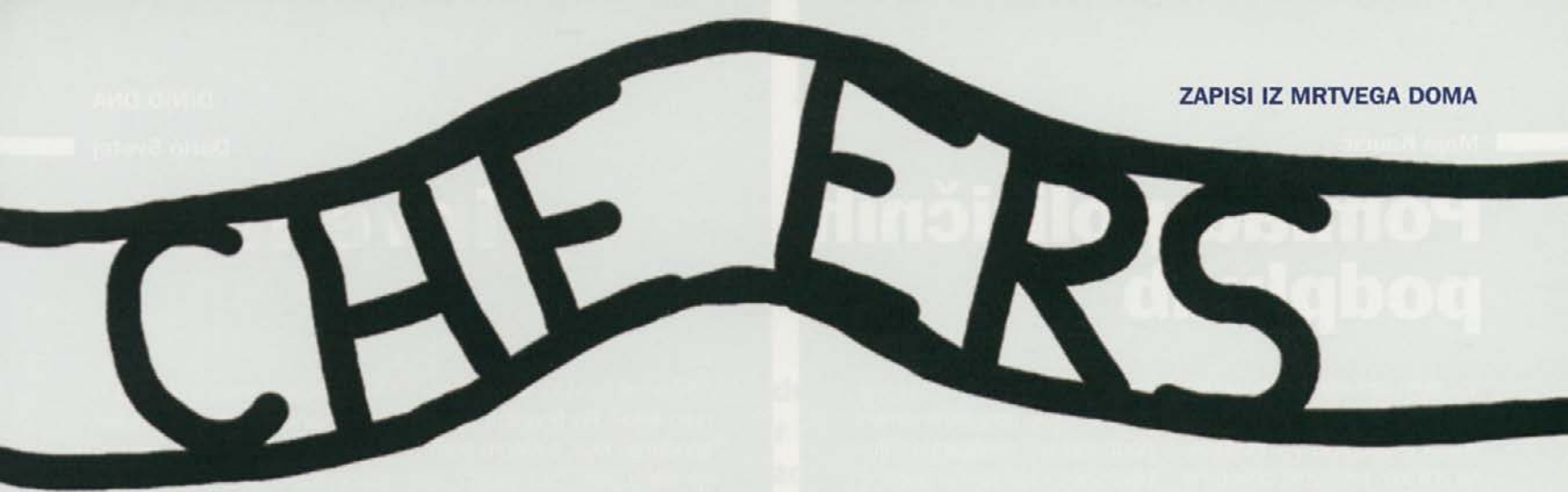
rimo celo o primernosti omenjene prodaje gigantskih penisov, tako rekoč o adaequatio rei et intellectus, kot bi rekla srednjeveška tomiistična ontologija. No, odstopam od nadaljnjih elaboriranj, da se mi ne bi pripetilo kot tistemu liku iz kolumen Umberta Eca (če se prav spomnim, v 80-ih letih), ki se, ker si ni umil rok, okuži z AIDS-om po tistem, ko pred njim eksplodira atomska bomba, on pa si v grozi zamaši usta in se tako okuži s pravkar odkrito in zato tedaj posebej atraktivno pogubno boleznijo.

Kakor hitro sem se torej opomogel od penetrantnega falusoidnega prizora pozne apokaliptično-kapitalistične moralnosti - načrtovanemu in že zasnovanemu veselemu besedilu z radostno vestjo ni bilo nič več v napoto. Nato pa neprevidno (čeprav že dolga leta vem, da mi tega ne bi bilo treba početi) odprem dunajski *Der Standard* ter izvem, da so neki poljski tatovi z znanega vhoda v koncentracijsko taborišče Auschwitz ukradli nič manj in nič več od njegovega diabolničnega simbola - napisa, da delo osvobaja. Poljska policija je ujela hudodelce, ki delajo zgolj ko kradejo ter jih takšna vrsta dela, če jih ujamejo, le redko osvobaja; toda sledilo je še dodatno pojasnilo, ki naj bi bilo pomirjujoče, a je pravzaprav zelo vznemirjujoče: ozadje tega dejanja ni ideološko, nima nobene zveze z radikalno desničarskimi nostalgijami. To torej pomeni, da je treba krajo napisa, ki je postal simbol neizmerne trpljenja, pravzaprav razlagati kot neuspešen (čeprav očitno zelo inventiven) poslovni projekt slabo organiziranih in neprofesionalnih kriminalcev, morda le nekaj kot drobna prevara pri stavah ali utaja davka, v vsakem primeru pa kot nekaj povezanega z legitimnim materialnim interesom.

Moj prvi pomislek je bil, da je na tem svetu število zbiralcev, ki bi bili pripravljeni plačati bajeslovne vso-

te za originalni napis iz Auschwitz, gotovo v neposrednem premem sorazmerju s številom zločincev, ki so iz navadne plošče z resničnim sporočilom naredili simbol zla. Nato sem pomislil, da tudi ta napis, morda shranjen v neki Auschwitzu sosednji vasi, ki je najverjetneje po igri naključij postal vreden toliko kot najdragocenejša dela svetovne umetnosti, pravzaprav postaja neke vrste umetniško delo in s tem tudi tržno blago. A nato sem se spomnil, da je skupnica poljskih razbojnikov pravzaprav poskušala človeštvu odvzeti njegovo najbolj lastno resnico. Tisto namreč o zlu in ono drugo, ki je morda enaka tisti prvi - o delu.

Kajti če bi zarjavela tabla z znano vsebino končala v kakšni privatni zbirki, bi človeštvo ostalo ne le brez enega od najpomembnejših modernih simbolov zla na poti k dokončni antropodiceji, ampak bi ostalo tudi brez Heglovega odkritja, da je prav delo spiritus movens človeške zgodovine, da se človek ne osvobaja z nikakršnim aktom volje, ampak pridobi zavedanje svojega zavedanja o svobodi zgolj skozi napredovanje pri delu. Če bi bili raje hodili na mladinske delovne akcije v komunistični Poljski in manj sanjali o falusoidnih izzivih razrednokapitalističnega tržišča, na katerem je za isti denar mogoče prodati Mona Lizo in ploščo Arbeit macht frei, bi poljski zlikovci čez recimo nekaj sto let najbrž dojeli, da jim za svobodo ni potreben Auschwitz, ampak recimo Hegel in seveda Marx. Ker delo poleg razvoja prinaša tudi svobodo: gospodar (zbiralec?) za svojo eksistenco skozi tisočletja ne počne ničesar, razen da je bil v kritičnem trenutku človeške zgodovine pripravljen umreti, da bi postal gospodar. Suženj, ki je prisiljen hraniti tako sebe kot gospodarja, si zamišlja strategije (kako s čim manj dela čim lažje nahraniti sebe in gospodarja) in orodja in razne druge podlosti, ki jih dotični gospo-

dar ne more dojeti, kajti on je tisti, ki je dal sužnju suženjstvo in s tem tudi človeškost in, kot lahko vidimo, možnost, da se v nekem drugem kritičnem trenutku človeške zgodovine kot razvito bitje skozi neizbežno delo za gospodarja hkrati tudi osvobodí.

No, to so ti ubogi poljski razbojniki hoteli odvzeti človeštvu. Če bi jim uspelo, bi človeštvu ostalo le najbolj običajno delo za denar, drage in manj drage avtomobile, luksuzne in manj luksuzne vikend hišice in prav takšne turistične aranžmaje v smeri Tajske in drugih destinacij ob Indijskem oceanu, ki jih je na peto oble-

tnico velikega tsunamija spet zadel močan potres. Tako pa smo lahko še naprej gotovi v moč Heglove resnice - kajti inkriminirani napis je bil spet vrnjen na svoje mesto, Auschwitz je tako rekoč ponovno celovit in resimboliziran v svojem simboliziranju zla ter lahko brez velikih skrbi še naprej občudujemo metrske lesene penise pred ugledno gimnazijo v Gradcu za naš čas tako provokativno značilnim imenom: Akademski gimnazij.

Patenti

In tako ni ostalo nič od iskrene nakane, da bi nesrečnemu bralstvu z radostno vestjo zaželel vse dobro v šele začetem letu, ter sta mi osta-

la le dva izvirna filozofska motiva: Platonov idealistični patent (nastal v nečem podobnem Akademski gimnaziji) dobrega po sebi in Heglovo idealistično glorificiranje trpljenja kot nujne poti v svobodo, poti, katere konec je pravzaprav šele dokazati, da je bil, glede na dober izid, ves ta prekleto čas več kot dober prav za sužnja in plačanca. Na svoj način sta tako oba podzemna glorifikacija votline.

A morda je prav iz protesta proti tovrstnim izumom Aristotel rekel Platonu, da mu je ljub kot prijatelj, vendar mu je mrtvodomska resnica še ljubša; morda prav iz tega istega

protesta mesec za mesecem nastaja to filozofskoeseistično kolcanje, ki bi še najmanj hotelo biti tisto, kar zase trdi, da je - namreč zapisi iz mrtvega doma. Toda filozofija, pravi tisti načrtani junak Dostojevskega, tako ali tako ne more ničesar pojasniti, ampak se v svoji zmedenosti lahko le čudi tistemu, kar prav Dostojevski imenuje »živo življenje«: tistim živečim gimnazijskim profesorjem in živečim mimoidočim, ki za božič odpirajo draga uvožena vina s predimenzioniranimi lesenimi penisi, kupljenimi pred uglednimi mestnimi gimnazijami ob prisotnosti desetletnih učencev in učenk. Cheers!

Pomlad političnih podpludb

V teh mladih januarskih dneh, ko se kri že počasi vrača iz prebavil v možgane, se zbirajo preživele celice na posvet. Zapuščina prejšnjega leta je resda skromna. A kaj neki nam bo prineslo leto 10? Delovna mesta? Dvig minimalne plače? Zadovoljujoč sporazum s Hrvati? Konec Pahorjeve krize identitete? Rešitev uganke »J«? Ali morda celo vse-v-enem: drugo republiko, ki bo, kot jo je mesijansko napovedal njen glasnik JJ, iz krčev recesije rojena kar na ulici. Pred petimi leti je očistil s klientelizmom in korupcijo, nato je napovedal protitajkunsko vojno, sedaj pa imamo pred durmi revolucijo. In ljudje bodo odprli vrata, ker so lačni sprememb. Pahorja pa so siti. In zdi se, da mu iz te godlje ne more pomagati nihče več. Zato je predlog ustavnih sprememb desnice – Janeza Janše – cenena, a učinkovita vaba za občasne ljubitelje »političnega« ob točilnem pultu. Poezija za polpismene, ki bodo v ekstazi poprijeli za vile in vršili ljudsko voljo po domače. S surovo silo in brezkompromisno. Sodobnost držav v razvoju. Kmalu tudi pod Alpami, če verjamem preroku. Ta pa se itak že vidi na predčasnih volitvah, če se le ne zgodi kakšna zlobna intriga zoper njega.

In zdi se mi, da že slišim čivkanje znanilcev nove slovenske pomladi. Od navdušenja so dobili krila in pozabili na manire, misleč, da so pomemben del drugega poglavja velike zgodbe. Poskrbeli so za prvovrsten šov, za kate-rega je bolje, da ga ne uporabljajo v samopromocijske namene. Namreč, podmladki SDS, SLS in NSi, za katere močno upam, da bodo kar se da hitro opustili svoje politične ambicije, so ponudili vpogled v to, kar utegne

strašiti v prihodnosti. Najprej so tisti bolj pogumni izmed podmladne delegacije ljubljanskega Jankovića obdarili z monopolijem in željo, da ne bi vnovič kandidiral za župana. Zelo izvirno. Četita mladicev z neustrezno telesno držo, ki je to genialno potegavščino najbrž načrtovala več mesecev, se je medtem bebavo smehljala. Po prazni denarnici za Kresalovo, Pahorjevem kompasu in čeku za 600 evrov (kolikor bi naj znašala minimalna plača) so znova uspeli preseči same sebe tudi takrat, ko so že sami mislili, da to več ne gre. V zanosu sta nato predstavnik podmladkov SDS-a in SLS-a županu še kratko malo navrgla, da je lažnivec, tat ter se obregnila še ob njegovo poreklo. »Protestiramo proti balkanskemu kavboju, ki ropa državno – ljubljansko blagajno!« Skrajno neokusno. Celó za politične standarde. Morda pa je vzgoja mamke Ljudmile le malce preveč liberalna in ima oče Janez preveč mlahavo roko. Morda pa so sedaj končno skupaj prebrali Cerarjevo knjigo *Kako sem otrokom razložil demokracijo*, s katero je Janković presenetil infantilni politični naraščaj. Podmladka NSi in SLS-a, ki sta očitno dojela samodestruktivno razsežnost te »izmenjave daril«, sta se medtem že pokesala. Vsaj navidezno.

Ampak po videnem sodeč, je ta novi val političnih wanna be akterjev na nezavidljivo nizki ravni kulture obnašanja in razgledanosti, zaradi česar tile mladiči še nekaj časa ne bodo popularni na sceni, pa čeprav je ta še tako umazana. Ko bo Janša čez nekaj let napisal novo ustavo, bodo morda imeli boljše izhodišča. Do takrat pa, če bo pomlad takšna, kot se napoveduje, je bolje, da zima ostane dlje kot načrtovano.

Inventura

Po čem si boste zapomnili minulo leto? Po finančni in gospodarski krizi, s katero bomo »prijateljevali« tudi letos? Po Baracku Obami, Nobelovem nagrajencu za mir, ki v Afganistan pošilja nove vojake in bo gotovo tudi v tem letu naivnem prodajal Upanje in Spremembe? Nemara pa si boste leto 2009 zapomnili po famoznem Pahorjevem čiščenju kopačk, njegovem prozornem političnem marketingu in učinkovitosti slovenske vlade? Morda po Hudi jami, Šentvidu, Muri, fenomenu Ertl ...? Poskus inventure minulega leta vsekakor pušča grenak priokus. Ob soočanju s surovimi dejstvi pravzaprav nič čudnega. Doživeli smo številne afere, krize, nesreče, v primerjavi s preteklimi leti in desetletji živimo neprimerno bolj stresno. Sodobni način življenja in informacijska polucija ne prizanašata nikomur. Nenehno lovimo čas, borimo se za materialne dobrine, za preživetje. Jasno, socialne, regionalne, kulturne in druge razlike med ljudmi so zmeraj obstajale tudi v »nebesih pod Triglavom«, vendar tod po moje že dolgo ni bilo čutiti tolikšne tesnobe in negotovosti pred jutrišnjim dnem. Krizi vrednot še zdaleč ni videti konca, prepad med revnimi in bogatimi se še pogloblja, neoliberalna ideologija pa se vsemu navkljub še vedno izvrstno drži. Čeprav tu in tam častimo postmoderne vrednote, kot so prosti čas, zdravje, izobraževanje, kultura ..., sedaj najbrž že zelo dobro vemo, da so tovrstne vrednote še kako povezane z denarjem. To, da vse več ljudi nima zadovoljenih niti osnovnih materialnih potreb, gotovo ne vzbuja optimizma. Kaj šele to, da se v tej državi delavcem jemlje dostojanstvo, da se vse bolj živi na kredit in iz rok v usta. Da nekateri pri nas odlično živijo od žuljev drugih, že vemo.

Tudi lekcije nenehnih obljub in speljevanja pozornosti daleč proč od realnih težav davkoplačevalcev smo od vladajočih že vzeli. Kaj nam torej še ostane? Čakanje na še težje čase? Na še kakšen nateg iz zakladnice propagandnih floskul vladajočih, ki jim na primer niti slučajno ne pade na pamet, da bi pod drobnogled poleg višine minimalnih plač vzeli tudi višino svojih plač? Ali ni že prav neverjetno, da se notorično pomanjkanje vizije vlade glede reševanja krize sedaj poskuša blažiti s štosi, kot so to denimo »prispevki k oblikovanju trajnostne vizije prihodnosti Slovenije« in t. i. izhodna strategija? Čestitke za tovrstne intelektualne dosežke, vendar: ali ni že skrajni čas, da se pri nas od teorije preide k praksi? V teoriji ali na papirju smo bili pri nas namreč zmeraj odlični, v praksi pa je bilo vedno – in tudi je – bistveno drugače. Škoda, da predsedniku vlade in njegovim ne zasije, da v tem za prihodnost nadvse kritičnem času ni več časa za samovšečnost in (iz)govore, temveč predvsem za ukrepe. Za hitro in učinkovito delovanje, ki bo pri ljudeh vzbujalo upanje na boljši jutri, ne pa da vlada z vsako novo domisljico razgalja le svojo razglašenost, neznanje in nemoč. Če bi bili popolnoma slepi ali nevedni, bi ji mogoče res verjeli, da živimo v pravilni deželi, tako pa žal še predobro vemo, da živimo v vse manj socialni državi, kjer škriplje že na vsakem koraku in gre kljub njenemu zadolževanju večini pogosto zgolj na slabše.

»Če ne bomo spremenili smeri, bomo prispeli tja, kamor smo namenjeni«, pravi stara kitajska modrost. Bojim se, skratka, da nam tudi v letu 2010 pri nas ne bo uspelo spremeniti smeri. Brez delovanja v pravi smeri vsekakor ne bo šlo. Pa srečno!

Jeruzalem, mesto v razkolu

V mestu, ki se predstavlja kot enotno, dejansko zija globok razkol: med verstvi, med narodnostmi ter med nasilno vojsko in ljudskim odporom. Jeruzalem je prizorišče konflikta, ki samo čaka, kdaj bo eksplodiral, podžigata pa ga dolgotrajna in nezakonita okupacija.

Lior Volinejc (Tel Aviv), prevod Špela Gašparič

Glavna znamenitost Jeruzalema so stari mestni zidovi, ki obdajajo svetišča treh velikih svetovnih religij. Toda na jeruzalemskih gričih nastaja nov zid, ki se vije preko dolin in razdvaja soseščine ter odreže otroke od njihovih šol in paciente od njihovih bolnišnic. Palestinci, ki živijo v vzhodnem Jeruzalemu so se znašli nekje vmes – spadajo pod Jeruzalem, vendar so ločeni od njegovega središča. Če so do starega mesta včasih z avtobusom potrebovali petnajst minut, to danes traja tri ure ali več v primeru, da jih izraelska vojska sploh spusti preko kontrolne točke.

Izrael je vzhodni Jeruzalem okupiral leta 1967 skupaj z Zahodnim bregom – toda v nasprotju z ostalimi palestinskimi ozemlji se je Izrael odločil priključiti vzhodni Jeruzalem skupaj z okoliškimi vasicami in ga razglasil za večno prestolnico judovske države. Toda Palestinci, ki so tam živeli, niso bili vzhičeni – dobili so le pravice začasnih prebivalcev, ki jim jih lahko Izrael kadarkoli odvzame, če preveč časa preživijo v tujini ali v kakšnem drugem palestinskem mestu. Jeruzalemska občina ne vlaga sredstev v infrastrukturo ter izobraževalni in zdravstveni sistem svojih palestinskih prebivalcev.

Tudi mednarodna skupnost ni bila vzhičena – vsa veleposlaništva tujih držav so še zmerom v Tel Avivu in ne v Jeruzalemu, ki so ga Judje enostransko proglasili za svoje glavno mesto. Zunanji ministri EU so 8. decembra lani poudarili, da »EU ni nikoli priznala priključitve vzhodnega Jeruzalema ... Jeruzalem naj bo skupna prestolnica

obeh držav. EU ne bo priznala sprememb meja pred vojno leta 1967, predvsem tistih, ki se tičejo Jeruzalema.« Podobno je konflikt komentirala tudi nova zunanja ministrica EU baronica Catherine Ashton.

Toda zdi se, da izraelskih sil ne zanima, kaj menijo ministri v daljni Evropi – s svojo politiko delajo življenja Palestincev v vzhodnem Jeruzalemu iz dneva v dan vse bolj neznosna: priključujejo ozemlja, gradijo zid, ki so ga Palestinci oklicali »zid apartheida«, in dovoljujejo ekstremističnim judovskim naseljencem, ki so očitno rasistično in versko motivirani, da zasedajo palestinske hiše, družine, ki so tam pred tem živele, pa vržejo na cesto. V soseski Šeih Žara želijo naseljenci zasesti prav vse hiše, eno za drugo. Pred kratkim so tako izselili družino Palestincev, ki so kot begunci leta 1948 prišli iz zahodnega Jeruzalema, zdaj pa morajo živeti v provizoričnem šotoru, kjer jih pestijo poplave in neprestano nadlegovanje ter nasilje s strani njihovih novih judovskih sosedov. Redni nenasilni protest palestinskih družin, skupaj z izraelskimi in mednarodnimi aktivisti za mir, se vsak teden konča z izjemnim nasiljem izraelske policije. Do zdaj je bilo tam aretiranih že več kot petdeset protestnikov, več kot dvajset pa jih je bilo ranjenih. Izraelska sodišča pa prav tako podpirajo naseljence in policijo pri njihovih kolonialističnih prizadevanjih.

V drugi soseščini Silvan, ki stoji tik ob starem mestu, se je Izrael domislil bolj kreativnega izgovora za rušenje palestinskih hiš in izseljevanje prebivalcev v šotore – kriva

Izraelski policist in vojak nadzirata gibanje Palestincev v starem delu Jeruzalema.

Redni nenasilni protest palestinskih družin, skupaj z izraelskimi in mednarodnimi aktivisti za mir, se vsak teden konča z izjemnim nasiljem izraelske policije.

je arheologija. Izraelske oblasti so velik del soseske razglasile za »arheološko najdišče« in dale organizaciji ekstremističnih judovskih naseljencev pravico, da zavzamejo palestinske hiše, ki tam stojijo, jih porušijo in na njihovem mestu postavijo novo turistično znamenitost – Davidovo mesto. Turisti si ogledujejo, kje naj bi se kralj David kopal, jedel in kje naj bi imel shranjene zaklade, pri tem pa ne vedo, da stojijo na ukradeni zemlji, ki jo je Izrael po četrti ženevski konvenciji pridobil s pomočjo vojnega zločina. Izraelske oblasti naredijo vse, kar je v njihovi moči, da bi palestinske prebivalce Jeruzalema odcepili od mesta, ki jim predstavlja gospodarsko, izobraževalno in duhovno središče. Takšno ločevanje bi lahko izničilo možnosti za trajni mir in regijo obsodilo na vedno nove kroge

nasilja, toda izraelske oblasti nadaljujejo s temi obsojanja vrednimi dejanji in tako bodo nadaljevale, vse dokler mednarodna skupnost ne bo posredovala.

Tudi ob letošnjem božiču so se verniki z vsega sveta podali na romanje iz Jeruzalema v Betlehem in na ta način častili Jezusovo življenje. Toda na poti v Jezusov rojstni kraj so se morali ustaviti pred ogromnim, grdim betonskim zidom, ki v višino meri kar osem metrov in ločuje turistično središče Jeruzalema od betlehemskega geta. Na zidovih geta ob velikih, z bodečo žico prepletenih vratih je turiste v kar treh jezikih pozdravil slogan »Mir z vami«. Napis, ki ni prav nič manj ironičen kot tisti, ki so ga iz koncentracijskega taborišča Auschwitz ukradli prejšnji mesec.

Foto: Aleš Kustec

Naš glas je slišen, zato nismo sami sebi namen

Študentski svet UM od novembra vodi študent petega letnika Fakultete za elektrotehniko, računalništvo in informatiko Danijel Vuk, ki se s študentsko problematiko ukvarja že pet let, odkar je iz domače Bistrice ob Sotli prišel na študij v Maribor. Pasivnost študentov pripisuje bolonjski reformi, o razprtijah med Univerzo in Študentsko organizacijo pa pravi, da naj postanejo le blede senca preteklosti.

DAŠA PURGAJ

Zakaj študentje potrebujemo študentski svet?

Naša naloga je, da zastopamo interese študentov ter preko našega organa soupravljamo Univerzo. Aktivni smo v vseh organih in komisijah, zato lahko pomembno pripomoremo k izboljšanju študijskih programov. Ključno vlogo odigramo pri habilitacijah, saj neposredno vplivamo na kakovost študijskih programov. Glas študentskega sveta je namreč upoštevan pri habilitacijah profesorjev, se pravi, da lahko profesor zaradi našega negativnega mnenja o njegovi kvaliteti predavanj izgubi službo oziroma se postopek imenovanja ustavi, kar se je v nekaj primerih tudi že zgodilo. Študentski svet je tudi edini organ, preko katerega lahko študentje uresničujemo svoje pravice in izražamo mnenje o dogajanju, saj ima samo študentski svet ne glede na drugačne interpretacije zakonodaje pristojnost delovati znotraj univerze.

S katerimi temami se na sestankih najpogosteje srečujete?

Zadev, ki kličejo po spremembah, je precej. Veliko govorimo o športu na Univerzi, predvsem v smeri, kako ga izboljšati in približati študentom. Vedeti namreč moramo, da tuje univerze gradijo na športu kot dodatni ponudbi. Zavedati se bomo morali, da bo kmalu potrebno bodoče študente pritegniti še s čim drugim kot dobrimi predavanji. Aktualna so tudi področja, ki se nanašajo na spremembe statuta UM, pravilnikov v javnih obravnavah, kjer dajemo svoje mnenje, pripombe in dopolnitve. To področje je posebej občutljivo, saj lahko z napačnimi odločitvami

zakoreninimo sistem, ki je slab. Z dneve čase spet veliko govorimo tudi o socialnih zadevah in se ukvarjamo s tem, kako študentom pripraviti čim pestrejši obšudijski program, saj opažamo, da študentje vse pogostejše cele dneve ostajajo za svojimi računalniki. V študentskem svetu pa verjamemo, da se pripadnost k univerzi gradi tudi z obšudijskim programom.

Redno se udeležujete tudi sej senata Univerze v Mariboru. Imajo senatorji posluš za vas, sprejemajo vaše predloge in komentarje?

Nerad govorim o krivdi. Drži pa, da posameznikom ustrezajo pasivni študentje. Nenazadnje, kdo pa si želi divja šestdeseta leta. Organizacije na tem mestu gotovo naredijo premalo, da bi mobilizirale študente.

V senatu imamo devet naših članov, kar je petina vseh članov. Lahko se pohvalim, da pripravljamo zelo dobre predloge, ki so strokovno podkovani in da je večina naših želja običajno tudi uresničenih. Uresničili smo zamisel o daljšem odpiralnem času UKM. Uredili smo mehkejši prehod na nov izpitni red, kot so si ga nekateri profesorji želeli. Z novim študijskim letom pa prvič uvajamo digitalizirano študentsko anketo, ki ima lestvico ocen po meri študentov. Pripravljamo se na sprejem ankete o obremenitvi, skratka zelo dejavni smo.

Znano je, da je udeležba na volitvah predstavnikov v študentski svet porazna. Kaj bi rekli, zakaj se tako malo študentov udeleži teh volitev?

Ravno delamo analizo, zakaj je temu tako. Razlogov je več, tudi čas oz.

dan volitev ni najboljši, saj so srede običajno dnevi, ko smo študentje najbolj utrujeni. Čeprav nerad, moram priznati, da razmišljam, da je potrebno volitve v prihodnje narediti bolj populistične. Pa ne mislim na predvolilni golaž, ampak verjamem, da je volilni čas trenutek, ko se morajo študentski sveti predstaviti. Eni znajo to bolje, druge pa moramo to naučiti.

Pa imajo izvoljeni predstavniki sploh kakšno moč, kaj lahko storijo?

Predstavniki študentov po fakul-

so študentje preobremenjeni. Izgubljajo se pomembne vrednote, kot so pogovor, druženje, ambicioznost, odgovornost. Moje osebno mnenje je, da vendarle nova reforma ni najbolje uresničena, saj prihaja do protislovja s cilji, ki so si jih nekateri veljaki zastavili. Premalo je poudarka na nadgradnji in izoblikovanju osebnosti, ki jo študent lahko pridobi tekom študija. Te stvari so se z bolonjskim sistemom študija spremenile oziroma so se neke izgubile.

Študenti v Nemčiji protestirajo proti učinkom bolonjske reforme, bi morali tudi slovenski?

Nemški študentje protestirajo, ker je Nemčija šla po napačni poti. Uvedla je sistem brez nadzora. Spisala programe, ki se evalvirajo. Mi imamo zakonsko določeno obveznost, da preverimo dejansko študijsko obremenitev študentov, kar želimo z letošnjim letom uvesti. Drži pa, da imamo omejitve z obeh strani. Profesorji, ki mislijo, da imamo študentje doma Nürnberški lijak, si seveda ne želijo manj ur. Pa tudi študentski stanovski organizaciji ustreza, da nimamo uporabnih anket, ker lahko trdi svoje. Kakorkoli, upam, da nam uspe preurediti programe in da ne bo potrebe za proteste.

Zakaj so po vašem mnenju slovenski študentje tako pasivni?

Pravzaprav ne vem, ali so se res časi tako spremenili ali so to stranski učinki bolonjske deklaracije. Včasih je bilo veliko več osebnih stikov, več nekega pristnega odnosa med študenti. Ne vem, kje je razlog, poznam pa rešitev. Na fakultetah je potrebno najti študente motorje, ki bi motivi-

Foto: Daša Purgaj

Foto: Daša Purgaj

rali študente, skrbeli za obštudijske zadeve in izobraževalne dejavnosti ter tako spodbudili študente, da bi se zavedli, da je tudi to pomembno.

Ali so za to krive tudi študentske organizacije?

Nerad govorim o krivdi. Drži pa, da posameznikom ustrezajo pasivni študentje. Nenazadnje, kdo pa si želi divja šestdeseta leta. Organizacije na tem mestu gotovo naredijo premalo, da bi mobilizirale študente. Oziroma jih mobilizirajo samo za neakademske dogodke. Poglejte, kako študente nagovorijo za predavanje znanega rimskega profesorja etike in kako storijo to za zabave. Saj me ne moti zabava, ampak resnega študenta s tem ne bomo motivirali ali zbudili.

Kakšna je pravzaprav sploh vloga študentskih organizacij, včasih imam občutek, da gre le zato, da peščica ljudi organizira neke akcije, ki so bolj kot ne same sebi namen?

O vlogi bi bilo najbolje povprašati njih. Jaz osebno jih vidim kot finance. Pustimo ob strani vprašanje, ali to poslanstvo izpolnjujejo. A brez njih bi bilo marsikaj težje tudi na nacionalni ravni, saj obstaja samo Študentska organizacija Slovenije. Študentskim svetom tudi zakonodajalec ni namenil dovolj pozornosti, zato mariborska univerza aktivno razmišlja o predlogu rektorski konferenci, da se pri njej oblikuje koordinacija študentskih svetov.

Verjetno ne bo nič narobe, če rečem, da ŠOUM velja za vašega tekmeča. V kakšnih odnosih ste?

Študentsko organizacijo Univerze

v Mariboru ne jemljem kot tekmeča. ŠOUM bi moral biti naš partner in na določenih področjih bi morali bolj sodelovati, kot je to običajna praksa drugod. Drugje takšnih sporov ne poznajo in mnenja sem, da ti spori za študente ne prinašajo nič dobrega. Zato se bom trudil, da gremo z novim vodstvom ŠOUM preko vsega in vzpostavimo nek dober, kolegialen odnos. Predvsem pa si želim študentskih sogovornikov, s katerimi bomo uskladili za študente pomembna stališča.

Pa vendar se kakšne večje zabave odvijajo istočasno. Menda ne gre zgolj za slučaj?

To se je letos res velikokrat zgodilo, a ne bi rekel, da gre za nagajanje. Večje prireditve so ponavadi zastavljene več mesecev vnaprej, zaradi same organizacije in zasedenosti bendov. Žal so letos istočasno potekale tudi naše in njihove volitve. A ŠOUM zanje namenijo veliko denarja in imajo ogromno koncertov, tako da je proste termine v bistvu zelo težko najti.

Omenili ste denar. Od kod vi pridobivate finančna sredstva?

Študentski svet dobi dva odstotka denarja od šolnin izredno vpisanih študentov. Naj poudarim, da je bila naša zahteva in tudi sklep Univerze, da se šolnine kljub temu ne smejo zvišati, saj ni naš namen škodovati študentom. Nekaj denarja dobimo tudi z ministrstva, a tega je tako malo, da bi lahko vsakemu študentu kupili samo sladoleđ. Seveda pa sami tudi ne sedimo križem nog, ampak si iščemo morebitne sponzorje in donatorje.

Vendar teh, glede na finančno kri-

zo, verjetno ni veliko ...

Ni jih ravno veliko, ampak so pa ti isti nekateri zvesti in se zavedajo, da smo študenti le študenti in potrebujemo možnost, da ustvarjamo, da uresničujemo svoje želje.

Kako je z ustanovitvijo Športne zveze Univerze v Mariboru? Ostaja pri ideji ali se ideja že realizira?

Študenti si zaslužijo dodano vrednost, ki jo prinaša dobro zastavljen univerzitetni šport. V preteklosti smo imeli kar nekaj težav, ki so zagotovo negativno vplivale na razvoj športa na Univerzi. Imeli smo težave, katere sami, kot Univerza, nismo uspeli rešiti. Še več, niti vpliva nismo imeli na nekatere odločitve, ki so ključne za promocijo UM. Naša odločitev je zato bila ustanoviti Športno zvezo UM, ki jo bodo oblikovali študentje in profesorji skladno s svojimi potrebami in željami. Pričakujem, da se bomo z novim študijskim letom samo še megleno spominjali težav, ki so nas pestile. Študentom pa sporočam, da bodo deležni kvalitetnejšega športa na Univerzi.

Pred nastopom te funkcije ste bili predsednik študentskega sveta stanovalcev študentskih domov. Kakšno je stanje na področju študentskega bivanja in študentskih postelj v Mariboru?

V zadnjih letih se stanje izboljšuje. Zavedati se moramo, da je bivanje pomembnejši dejavnik za kvaliteten študij. Zavedamo pa se tudi, da je število postelj, ki jih ponujajo ŠD, znatno prenizko, zato morajo iti naša prizadevanja in prizadevanja odgovornih na tem področju še korak naprej. Študenti si želimo novih ka-

pacitet, ki so nujne, zato že nestrpnost pričakujemo morebitni nov ŠD z 260 ležišči, ki bo vseljiv že prihodnje študijsko leto. Potekajo pa že pogovori o novih posteljah, tako da je stanje na tem področju izredno pozitivno. Veseli me, da je v ozadju vedno vizija o dodatnih kapacitetah, saj vsako leto okoli 1500 študentov ostane brez študentske sobice, zato so si primorani poiskati študentsko posteljo pri zasebnikih, kar pa je seveda bistveno dražje. Naš cilj je zagotoviti študentu sobico že ob vpisu in mu omogočiti kakovostnejši študij.

Ampak vedno več pa je tudi tujih študentov, ki imajo pri posteljah prednost pred našimi?

Tudi to je res, vedno več je teh študentov. A Univerza enostavno mora zagotoviti ležišča za tuje študente. Enako je povsod drugod. Ko gredo naši študentje študirat v tujino, imajo tudi prenočišče. S problematiko smo seznanjeni in se z njo soočamo po najboljših močeh.

Kako pa je z absolventskim stažem? Govorilo se je, da se ukinja.

S strani ŠOUM je prišlo pred časom neko ustrahovanje, da Univerza to ukinja. To zagotovo ni res, se pravi absolventski staž po zakonu ostaja, vendar se vseeno razmišlja v prihodnje o obliki, ki bi bila prav tako dobra za študente, saj bi omogočala, da bi se študentje že v času študija pripravljali na službo, se uvajali in se tako kasneje prej zaposlili. Lažjejo namreč tisti, ki zagovarjajo absolventski staž kot pomembno prednost slovenskih študentov. Krade nam namreč čas in marsikaj oteži pri prehodu med stopnjami.

Zdovčeva in slovenska košarkarska razpotja

Odhod Jureta Zdovca s selektorskega mesta je reprezentanco postavil na nov začetek. Memi Bečirović je ob imenovanju dejal, da nič ne bo spreminjal. Torej bo nadaljeval tam, kjer je Zdovc končal. Vse lepo in prav, toda reprezentanti se bodo z novim selektorjem morali najprej spoznati, če bodo hoteli uspešno nadaljevati pot od tam, kjer so se z Zdovcem ustavili.

Milan Lazarević

Ta sezona bo Juretu Zdovcu ostala v spominu, ne glede, kako jo bo končal. Po evropskem prvenstvu, ko je z reprezentanco osvojil četrto mesto, se je odločil, da bo vodil samo košarkarje Olimpije. Reprezentanca ni več njegova skrb, vidi se zgolj v klubskem delu. Mu je zdaj žal, se je morda prenačil potem, ko Olimpiji ne gre po načrtih, slabe rezultate pa spremlja pregovorna klubska plačilna nedisciplina?

Tisti, ki ga dobro poznajo, pravijo, da svojih odločitev ne spreminja. Le nekaj minut po tekmi za tretje mesto na EP je dejal, da ne bo več selektor. In tako je tudi bilo, vodstvo Košarkarske zveze Slovenije pa je moralo poiskati njegovega naslednika.

Morda Zdovc res ne more opravljati dveh vlog hkrati, saj je to po njegovem mnenju zanj zelo stresno. Pri delu z reprezentanco ni mogel obogateti, saj je znano, da zveza plačuje slabo, ker naj bi delo pomenilo čast. V redu, toda že pri Olimpiji je bil pred tremi leti kot športni direktor z mesečno plačo en evro, kar je takrat bila posebnost.

Očitno prva ljubezen nikoli ne zastara. Pri Olimpiji se je uveljavil kot igralec, zdaj se hoče še kot trener, saj se je kot selektor že dokazal. A zaenkrat kot trener z moštvo iz Tivolija v primerjavi z njegovimi predhodniki ni naredil nobenega bistvenega koraka naprej. V evroligi je rezultat eden slabših v zadnjih letih, tolažba sta jadranska liga, saj je Olimpija tik pod vrhom, in državno prvenstvo, kjer so zavoljo finančnih težav domači klubi spet nekonkurenčni.

Več primerov je, ko trenerji klubov vodijo še reprezentanco, in Slovenija ni nobena izjema. Turško reprezentanco vodi Bogdan Tanjević, trener Fenerbahčija, Špance je na zadnjem EP vodil Italijan Sergio Scariolo, trener ruskega Himkija, Ruse pa Američan David Blatt, trener moskovskega Dinama. Tam so druge relacije in pogovarjajo se ob drugačnih vsotah, vendar vodenje močnih evropskih reprezentanc mnogim pomeni potrditev njihovega dela. Zdovc šteje komaj 43 let in je v trenerskem svetu zelo mlad strokovnjak. Pred njim je torej še dolga

Pri delu z reprezentanco ni mogel obogateti, saj je znano, da zveza plačuje slabo, ker naj bi delo pomenilo čast. V redu, toda že pri Olimpiji je bil pred tremi leti kot športni direktor z mesečno plačo en evro, kar je takrat bila posebnost.

Zdovc šteje komaj 43 let in je v trenerskem svetu zelo mlad strokovnjak.

trenerska kariera. Treba bo vztrajati, ker je konkurenca močna, mnogi so brez dela. Zdovc si je potem, ko je z Bosno osvojil naslov prvaka BiH, pred prevzemom reprezentance in nato Olimpije namenoma ali pa po naključju »privoščil« polletni oddih. Njegov odhod s selektorskega mesta je reprezentanco postavil na nov začetek. Memi Bečirović je ob imenovanju dejal, da nič ne bo spreminjal. Torej bo nadaljeval tam, kjer je Zdovc končal. Vse lepo in prav, toda reprezentanti se bodo z novim selektorjem morali najprej spoznati, če bodo hoteli uspešno nadaljevati

pot od tam, kjer so se z Zdovcem ustavili.

Zdovčev odstop s selektorskega položaja in Bečirovićev prihod pomenita novo prelomnico v slovenskem košarkarskem prostoru. Zdovc je ob odhodu, ko je ostal brez osvojene medalje, ki si jo je zastavil kot cilj, omenil, da je Slovenija majhna država in jo tako tretirajo v sodniških in drugih krogih. Ima prav, saj Slovenci ne premorejo nikogar v najvišjih organih Mednarodne košarkarske zveze FIBA. Majhnost lahko pomeni hendikep, če nisi vztrajen. Morda bi Slovenci osvojili kolajno, če bi imeli več vpliva na evropske košarkarske tokove. Morda ne bi Zdovc imel občutka, da so jih pustili do polfinala in da se potem ve, kdo mora osvojiti kolajne.

Izvrsten primer, kako biti v jedru krovne organizacije, je Srbija. Ta si še vedno lasti kolajne iz bivšega skupnega prostora, v različnih organih FIBA je kopica pomembnih in manj pomembnih ljudi, ki lobirajo za srbške interese. Zdaj je v Srbiji zelo nardjena generacija košarkarjev, ki je lahko skoraj celo desetletje v vrhu evropske in svetovne košarke. Zanje bo treba poskrbeti. Kako poskrbeti za slovenske reprezentančne in druge interese, je spet drugo vprašanje. Olimpiji se izteka kredit v evroligi, reprezentanco pa čaka neizprosni boj za preživetje na sceni. S četrtrim mestom so potrdili, da sodijo med velike, toda tekme jih ne bodo preveč spoštovali, temveč jih bodo skušali vrniti na tiste položaje pred letom 2005, ko so si prvič izborili četrtfinale in nastop na svetovnem prvenstvu.

Gledališka kultura za mlade v Mariboru

Monika Horvat

V Mariboru se lahko mladi zblížajo z gledališko kulturo na več načinov. Najbolj kakovostna ustanova je Slovensko narodno gledališče (SNG) Maribor, ki pod svojo streho združuje dramski, glasbeni in plesni gledališki izraz. Sledi mu Narodni dom, ki s svojim kulturnim in zabavnim programom pomembno dopolnjuje prireditveno sceno v Mariboru. Če ste naveličani standardnega izraza velikih odrov, pa GustafTeater ponuja alternativno ponudbo gledališča, ki s svojo izvirnostjo in neposrednostjo pritegne predvsem mlajše gledalce, ki v tem vidijo doživetje oziroma družaben dogodek z zanimivo vsebino.

Abonmaji

Tako v SNG-ju in Narodnem domu imajo pripravljene razne abonmaje. Ob nakupu abonmajev imajo za upokoјence, študente in invalide v obeh ustanovah pripravljen popust, vendar Anja Janžekovič iz SNG Maribor opozarja: »Takšen abonma vsebuje točno določene predstave ob določenih dnevih. Vpis v abonma poteka v mesecu juniju in septembru in takrat se seveda lahko vpišejo tudi študentje, ki uveljavljajo študentski popust.«

V SNG-ju imajo tudi študentski abonma: »Pred tremi leti smo razpisali študentski abonma, ki ga vpisujemo v mesecu oktobru na fakultetah Uni-

verze v Mariboru. Ta abonma je izredno ugoden za študente, lahko izbirajo med tremi različnimi abonmaji (abonma Opere in baleta, abonma Drame in abonma Simfoničnega orkestra). Je nekoliko cenejši kot splošen abonma,« dodaja Janžekovičeva. Mladi v SNG-ju cenijo predvsem kakovost predstav, tako tudi Tomaž Špegelj, ki v kolikor mu čas dopušča, zaide v SNG: »Za vse izobražence, predvsem pa za bodoče izobražence, se mi zdi primerno, da občasno obiščejo gledališče, kajti čeprav se sliši klišejsko, gledališče resnično širi obzorja in spodbuja človeka h kritičnemu mišljenju.«

GustafTeater

Že nekaj let se v Mariboru skuša uveljaviti GustafTeater. Ideja se je pričela že pred leti v Teatru za voglom, nova izdaja se je pričela leta 2008, ko so priredili osem predstav. Z izborom zanimive in neodvisne gledališke produkcije so nadaljevali tudi v drugi polovici leta 2009, ob tem pa se zavedajo, da je ravno neodvisna gledališka produkcija tista, ki manjka Mariboru. Marko Brumen, vodja projekta GustafTeater, meni: »Ta vrsta produkcije je sicer bolj skromno opremljena, vendar izjemno kreativna in gledališki izraz je ravno tako močen.«

Glede na sredstva, ki so jih prejeli iz Mestne občine Maribor, so skušali

narediti optimalni izbor prireditev. Najbolj odmevna sta bila agit-prop muzikal Iz Principa in predstava Most na krvi Damirja Avdića, ki je bil biser na koncu cikla. Brumen ob tem izraža nezadovoljstvo, saj je to bila le slaba polovica zastavljenega programa, ki so ji zagotovili komaj dostojno promocijo: »Strokovna komisija je očitno presodila, da v Maribor tovrstnega gledališča ne potrebuje oz. da ni potrebe, da bi bodoča kulturna prestolnica imela celovito in kakovostno kulturno ponudbo tudi na uprizoritvenem področju.«

Cikel si želijo izvesti tudi v novem letu, vendar bodo videli, kako bodo kazale razmere in finance. Največji problem pa vsekakor vidijo v tem, da se publika ne more navaditi na predstave v dvorani Gustaf. Predstave se namreč odvijajo le v drugi polovici leta, ne gre za zadevo, ki bi potekala skozi vso leto in bi jo lahko ljudje redno obiskovali. Zato si bodo vsekakor prizadevali, da bi to spremenili in kljub omejitvam pridobili več publike.

Mladi in gledališče

Kolikokrat na leto pa se mladi odpravijo v gledališče in kako ocenjujejo obisk mladih v kulturnih ustanovah? V SNG-ju Maribor menijo, da v gledališču prevladuje starejša publika, s pomočjo že omenjenih študentskih abonmajev pa se je število študentskih abonmentov povečalo. Boris Črnič iz Narodnega doma pravi, da so z obiskom mladih na njihovih predstavah zelo zadovoljni: »Izpostavili bi Cikel za mlade, povezan s Kulturnim dnevnikom, in Komorni cikel, kjer se je ciklu priključilo okoli sto dijakov.« Najbolj priljubljene so komedije, saj ima abonmaje 740 študentov. Po mnenju Brumna gledališka kultura v Mariboru nasploh izgublja privlačnost za mlade, saj se gledališča drži prizvok zatohlosti in togosti, kar pa v resnici ni tako, saj prav neodvisne produkcije prebijajo meje in okvirje, poskušajo nove stvari, so bolj osre-

Foto: dusand/Arhiv Pekarna magdalenske mreže

dotočene na neposredno povezavo z gledalci in na refleksijo trenutnih razmer: »Kar se študentskega obiska GustafTeatra tiče, prednjačijo študentje pedagoške fakultete in ostalih družboslovnih smeri ljubljanskih fakultet, ki jim je to neka normalna kulturna ponudba, ne »alternativa«. Študent Jasmin Mešič je s ponudbo predstav v Mariboru zelo zadovoljen, poleg tega pa meni, da gledališče ponuja povsem drugačno izkušnjo kot npr. kino: »V kinu nam je dejansko vse prineseno na pladenj, ne da nam možnosti za posamezne razlage. Zato se včasih rad zatečem v gledališče, kjer popolnoma odklopim misli in samo razmišljam o tem, kar se dogaja na odru. Je dejansko veliko bolj zanimivo, kot pa izgleda na prvi pogled, saj ti pomaga razvijati um.« Mladi, v izboru tradicionalnih ali alternativnih gledaliških prireditev boste zagotovo v Mariboru našli nekaj zase. Pomembno je, da si utrgamo tu in tam nekaj časa in ga zapolnimo tudi z gledališko kulturo, ki nas obogati in ponudi pogled na življenje z gledališkega odra.

Foto: dusand/Arhiv Pekarna magdalenske mreže

Žižek kot filmski analitik

Aljaž Selinšek

Film kot sanje

Če bi Hollywood predstavljal tovarno sanj, potem lahko rečemo, da bi njen poglavitni kritik, ki nas skozi film uči psihoanalize, bil Sigmund Freud. Stavek več kot dobro predstavi film, ki ga je režirala Sophie Fiennes, med drugim sestra Ralpa Fiennesa, ki je s snemanjem samostojnih filmov začela leta 1998. Njeno filmsko ustvarjalnost je močno zaznamoval Peter Greenaway, saj je z njim sodelovala pri več filmskih projektih, od katerih je najverjetneje najbolj znan film z naslovom »The Cook, the Thief, His Wife & Her Lover. Peter Greenaway, filmski režiser in umetnik iz Walesa, je znan po svoji izvirnosti, globlji umetnosti in domiselnosti. V njegovem umetniškem opusu lahko najdemo več razlikujočih se filmsko-gledaliških projektov, med drugim tudi video instalacijo z na-

slovom »Nine Classical Paintings Revisited«, kjer skozi sliko analizira umetniška dela največjih slikarjev, npr. Rembrantovo Nočno stražo, Michelangelovo Zadnjo večerjo itn. Instalacije imajo velik odmev v kritičnem svetu, avtor pa jih postavlja na različnih mestih sveta.

»The Pervert's Guide to Cinema« Kakorkoli, vidimo lahko, da je na Sophie Fiennes vplival veliki mož in umetnik, zato ni presenetljivo, da je nanjo napravil tudi ogromen vtis, ki se seveda odraža tudi v njenih delih. Delo, ki ga namera-

Žižek pravilno meni, da bi tabletki, ki bi protagonistu razkrila »resnico«, le-to popačila in da to ni mogoče. Zakaj? Fikcija je namreč že nekaj, kar strukturira našo realnost.

vamo predstaviti, nosi naslov »The Pervert's Guide to Cinema« in vsebuje enega igralca, ki se sprehodi skozi več kot štirideset klasičnih fil-

mov sedme umetnosti, to je filozofa in psihoanalitika Slavojja Žižka. Žižek, ki je mnenja, da posameznik, subjekt, potrebuje film, saj naj bi ta nosil oziroma vseboval delce nas samih, si tako podrobno ogleda filme od Chaplina, preko Hitchcocka, skozi Tarkovskega do Bergmana. In še koga. Žižek se tako z zanj značilnim nastopom, opremljenim s filmskimi sekvencami, ki ilustrirajo njegove besede, znajde na številnih avtentičnih filmskih prizoriščih in prav bi bilo, da si jih podrobneje ogledamo. Vzemimo npr. Žižko-

vo interpretacijo filma Psiho. Hiša znamenitega morilca Normana Batesa je sestavljena iz treh etaž, kar za filozofa ni naključje, saj le-ta

predstavljajo »freudovske« tri stopnje zavesti. Klet je id, pritličje jaz, nadstropje pa nadjaz. Prav tako vsak izmed trojice znamenitih bratov Marx predstavlja eno stopnjo zavesti. Žižek skozi takšno analizo seveda natančno definira »freudovsko trojico«, pri čemer »id« oziroma Harpo kot počelo nerazumnega, nepredvidljivega in otročje razigranega predstavlja osnovo in težišče za superego oziroma Groucha, ki s svojimi izjavami presega samega sebe. Chico pa kot razumen mož razumnih dejanj trdno zavzema vlogo ego. Podobno je npr. v Batesovi hiši. Le-ta namreč v pritličju zavzema vlogo normalnega, razumnega človeka, medtem ko v nadstropju nastopi super ego v vlogi njegove mame, ki ga ponižuje in mu zadaja nemogoče naloge. Dokaz, da je klet id, počelo teh teženj, pa predstavlja njeno

Slavoj Žižek v filmu »The Pervert's Guide to Cinema«.

truplo, ki je vseskozi že tam prisotno. Id je po Žižku lepo prikazan tudi skozi protagoniste Lynchevih filmov »Blue Velvet« in »Lost Highway«. Tukaj, pravi, lahko vidimo id in njegova agresivna, iz podzavesti izvirajoča dejanja v njegovi polni meri. Pravi tudi, da ni naključje, da se film ponaša z glasbo Roya Orbisona z naslovom »In Dreams«. Zanimiva je analogija s filmom Star Wars: Episode III – Revenge of the Sith, kjer se Anakin Skywalker preobrazi v Darth Vadera, kar je spet posledica nezavednega. Omenimo še mogoče Žižkovo tretjo tabletko. V filmu Matrica namreč Neo, glavni protagonist, izbira med dvema tabletka. Prva izbira ga bo pustila nevednega in zaslepljenega, druga ga bo razsvetlila in mu pokazala, da živi le v matrici, iluziji. Žižek pravilno meni, da bi tabletko, ki bi protagonistu razkrila »resnico«, le-to popačila in da to ni mogoče. Za-

tek, da se navezuje na voyaerja, torej na analitika kot kukajočega skozi ključavnico. In prav s tem naj bi se igral Hitchcock, ki je zmeraj gledalca postavljaj v ključne pozicije opazovalca. Drugače pa je dokumentarec razdeljen na tri dele. V prvem filozof govori o naših željah in nezavednem, v drugem o seksu in fantaziji v filmu, tretji pa obravnava realnost in iluzijo v samem filmu, pri analizi česar mu v glavnem pomaga »Wizard of Oz«. Torej, ponovno razdeljenost na troje, kot pri Freudovi opredelitvi. Zanimivo je, da odtok v Psihu kot tudi stranski školkja v »Conversations« predstavljata nekaj, kamor bodo odplavale naše animalistične želje, oziroma nekaj, skozi kar bodo le-te pozabljene ali skrite. Drugi del zaključuje, da ni seksa brez fantazije in da je tesnoba občutje nečesa najbolj pristnega pri posamezniku. Zanimivo, v povezavi s tem naj

Kot pravi, si torej želimo tabletko, ki ne bo pokazala realnosti za iluzijo, ampak tabletko, ki bo pokazala realnost v iluziji kot taki. Tako npr. trdi, da tudi nekaj, kar postane preveč travmatično ali celo napolnjeno z užitkom, mora posameznik pretvoriti v fikcijo.

kaj? Fikcija je namreč že nekaj, kar strukturira našo realnost. Če ji to fikcijo, ki tvori del naše realnosti, odvzamemo, izgubimo realnost kot tako. Namreč, kot pravi, si torej želimo tabletko, ki ne bo pokazala realnosti za iluzijo, ampak tabletko, ki bo pokazala realnost v iluziji kot taki. Tako npr. trdi, da tudi nekaj, kar postane preveč travmatično ali celo napolnjeno z užitkom, mora posameznik pretvoriti v fikcijo. Slednje se odraža pri Hitchcockovih Pticih »The Bird«, ko v realnost trešči nekaj nadnaravnega in tujega. Žižek pravi, da lahko slednje razlagamo kot vdor nečesa tujega v našo, izoblikovano socialno podobo.

Realnost podobe

Žižek se s svojo analizo tako približa gledalcu, da bo ta nemudoma želel pogledati analizirajoča dela, kar ni presenetljivo, kajti že Žižkov nastop in dikcija odigrata začarujočo vlogo. Tako, da njegovih misli niti ne rabimo omenjati. Zanimiv je izraz »Pervert« v samem naslovu dve uri in pol trajajočega dokumentarca, saj dobi gledalec obču-

bi fantazija, ki nam jo filmi ponujajo, predstavlja obrambo pred prav to tesnobo. In nenazadnje, tretji del dokazuje, da je včasih fikcija lahko resničnejša od realnosti, kajti strašilo v Čarovniku iz Oza je prepričano, da ima razum in možgane, ko mu čarovnik ponudi diplomo, kljub temu da je zgolj strašilo.

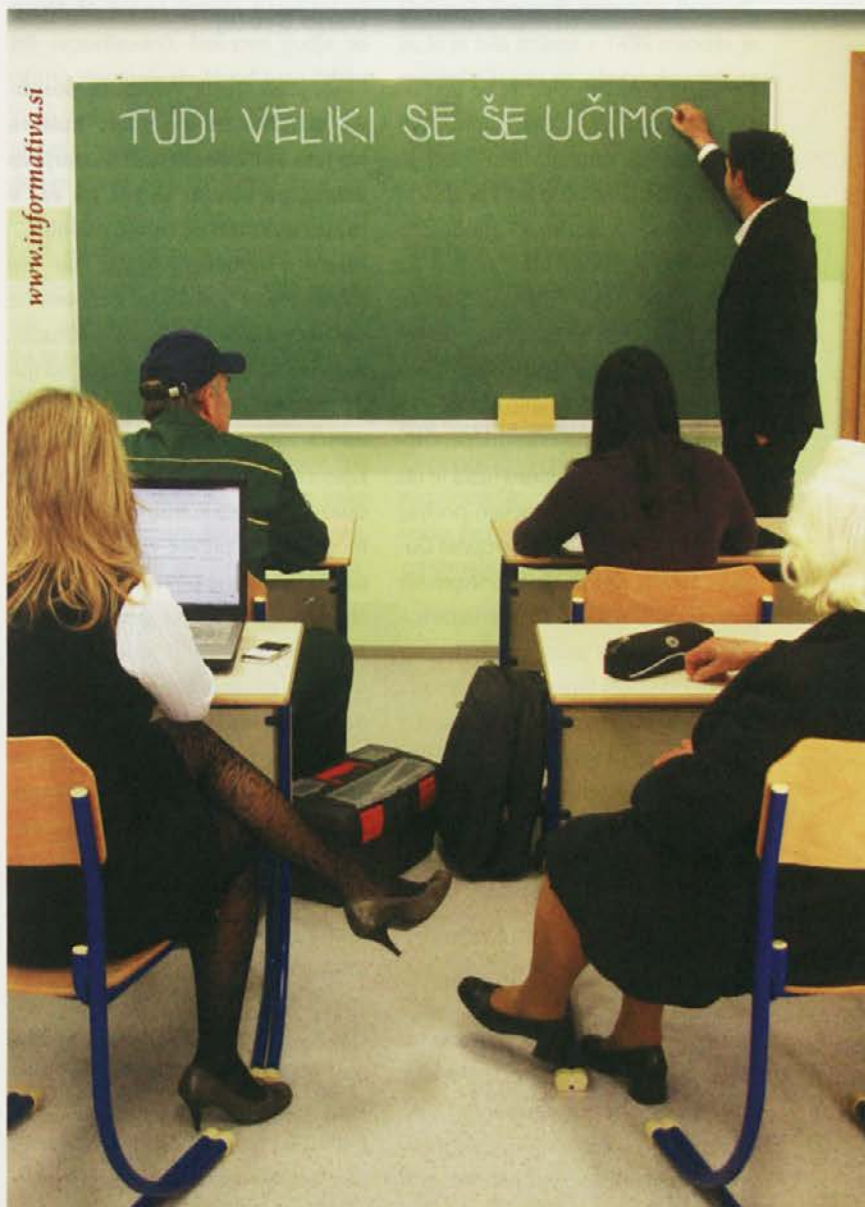
Slavoj Žižek, svetovni filozof, tako z dokumentarcem, ki je prejel odlične odzive po svetu, pokaže, da je film kot tak mogoče gledati iz resne perspektive. S tem pokaže, da je film potrebno ločiti na film kot sedmo umetnost in na film kot sredstvo zabave. Obogateni smo torej z delom, ki vsebuje temeljna dela, in ne samo to. Vsebuje Žižkovo psihoanalitično interpretacijo le-teh, kar pomeni veliko več kot le suhoparni komentarji in kritike. Skratka, Žižek malo drugače, ampak kot njegovi teksti izjemno, vrhunsko, edinstveno in zgodovinsko. Z enim stavkom lahko rečemo, da se film v dokumentarcu prelevi v realnost oziroma realnost postane film.

petek in sobota, 29. in 30. januar 2010
od 9. do 18. ure

Gospodarsko razstavišče, Ljubljana

informativa¹⁰

Vseslovenski sejem izobraževanja,
štipendiranja in zaposlovanja

VSTOP PROST!

- programi mobilnosti
- štipendije
- predstavitve podiplomskih programov
- ustvarjanje kariere

»Za nekatere sem sovražnik številka 1«

Primož Premzl je priznani mariborski založnik, galerist in zbiratelj. Njegova založba izbranih knjig različne zgodovinske in narodopisne tematike v Sloveniji nima konkurence in je dobro znana tudi tuji strokovni javnosti in ljubiteljem. S svojim delovanjem na področju kulture Premzl že dolgo prispeva pomemben delež h kulturni podobi mesta ob Dravi, hkrati pa slovi tudi kot oster in pronicljiv kritik dogajanja v njem.

Dario Svetej

Doslej je s svojim delom že velikokrat opozoril nase. Od ustanovitve Umetniškega kabineta leta 1992 je založil in izdal že 30 knjig s področja umetnostne zgodovine, zgodovine in etnologije. Spomnimo denimo na izdajo popolnega faksimila Statuta mesta Ptuj iz leta 1376, najstarejšo reproducirano knjigo slovenskega založništva, ali na monografijo *Mariborske vedute*, ki velja za najimennitnejšo knjigo o nekdanjem Mariboru (izšla je ob 750-letnici mesta). Odmeven podvig je bila edicija knjige *Topographia Ducatus Stiriae, Knjiga slovenještajerskih gradov 1676–1703*, še zlasti uspešna pa je bila izdaja zbirke ampelografskih upodobitev Vinzenza in Conrada Kreutzerja, ki je edinstvena kulturna dediščina v svetovnem merilu in je doživela izjemno medijsko publiciteto v najpomembnejših vinorodnih deželah sveta. Veliko pozornosti je nedavno požela izdaja knjige o Josipu Hutterju, kultni osebnosti predvojnega Maribora in uspešnem industrialcu s socialnim čutom.

Mnogi Primoža Premzla poznajo tudi kot velikega in strastnega zbiralca. Njegova zasebna domoznanska zbirka zajema več kot 10.000 enot starih vedutnih grafik, načrtov, risb, fotografij in razglednic Maribora in njegove bližnje okolice od 17. do sredine 20. stoletja in je bogatejša od zbirk v arhivih in muzejih. Ta zbirka je pri raziskovanju mestne zgodovine neprecenljiv vir slikovnega gradiva.

Pri vašem delu je poleg kritične in svetovljanske drže vseskozi mogoče čutiti posebno občutljivost za Maribor oziroma za kulturno dediščino tega področja. Doslej ste za

omenjeno storili veliko, za posebne dosežke na področju kulture ste leta 2002 dobili tudi Glazerjevo listino, pa vendar se zdi, da vas v mestu nekateri ne cenijo dovolj ...

Nisem v nobenem klanu, kar gre marsikomu v nos. To, kar počnem, ne počnem v okviru nobene institucije. Nekateri se počutijo ogroženi od ljudi, kot sem jaz. Sem slaba vest tega mesta, zato se me tudi bojijo. Za nekatere sem sovražnik številka 1. Kadar opazim, da se s kulturno dediščino v mestu ravna preveč po domače, to pač zmeraj jasno povem.

Najbrž so tudi vas pred kratkim razburile novice o uničenju izjemnega arheološkega najdišča v Radvanju, odkritja evropskega in svetovnega pomena, v katerega se je na zgražanje javnosti poseglo kar z bagri. Pristojne institucije ne precenljive kulturne dediščine niso bile sposobne niti zaščititi, kaj šele revitalizirati ...

Institucije so popolnoma zatajile. Hkrati ta dogodek priča o aroganci človeka, ki je bil zadolžen za gradbišče. Ti ljudje očitno nimajo nobene kulture, saj jih zanima le profit. Če bi imeli vsaj malo občutka, bi prekinili delo vsaj za toliko časa, da bi se ugotovilo, za kaj gre. Videti je, da gre samo za neko hlastanje po materialnih dobrinah. Očitno je kapital postal edino merilo uspeha. So pa v prvi vrsti zatajile institucije.

Da nekatere institucije pri nas ne opravljajo svojega dela tako, kot bi bilo treba, ste v preteklosti že opozarjali. Zbode so vas na primer nepravilnosti pri prenovi mariborskega gradu, ki so se ga v Pokra-

jinskem muzeju lotili brez javnega arhitekturnega natečaja. Zdelo se vam je sporno, da je institucija, ki se s kulturno dediščino mora ukvarjati profesionalno in strokovno, priredila prodajno razstavo ročnih ur.

To je bilo res škandalozno! Kup tovrstnih muzejev v Evropi je zasebnih, pri nas pa imajo institucije dolg do davkoplačevalcev. S tako cenenimi potezami se stoletno delovanje take institucije lahko popolnoma izniči. Določena oseba lahko izniči ves trud in vse napore muzealcev, kustosov ... Da ne govorim o elementih prenove, ki so vidni navzven. Res je, da ima del zasluge za to spomeniškovarstvena služba oziroma bivši direktor, ki je delal po domače. Takšno ravnanje se prej ali slej maščuje.

Vaša zasebna domoznanska zbirka je bogatejša od zbirk v muzejih in arhivih, ki morajo zbirati in hraniti tovrstno gradivo. Kot strasten zbiratelj oziroma predstavnik zasebne iniciative ste gotovo v drugačni poziciji kot omenjene institucije pri nas in se od njih tudi bistveno razlikujete, mar ne?

Absolutno. Zasebni zbiralec svojo zbirko nenehno nadgrajuje in poskuša najti vse vire, kjer bi to gradivo iskal. Pri institucijah je drugače. Te imajo najraje, če jim kdo kakšno zbirko podari, saj so zmeraj finančno ogrožene in tarnajo, da nimajo denarja za takšne stvari. Zaposleni v njih prav tako nimajo takšnega interesa kot zasebniki. Oseba, zadolžena za urejanje takih zbirk, to počne na primer od osmih do treh. Po službi odklopi in nato ne misli več, jaz pa s tem živim ne-

nehno. Trikrat tedensko si na primer vzamem čas in pogledam, kaj se ponuja po spletu. Zbirati sem sicer pričel leta 1983, ko sem začel študirati. Imel sem trgovsko žilico, vsevpriem sem kupoval razglednice in se vseskozi učil. Zamenjeval in prodajal sem tisto, kar me ni zanimalo, kupoval tisto, kar me je. V zadnjih dvajsetih letih sem kupil najmanj deset zbirk. Ko sem dobil Glazerjevo listino, ki je tudi finančna nagrada, sem na primer celo nagrado dal za zbirko kolega, ki je prav v tistem času prodajal svojo zbirko, ki jo je zbiral 15 let.

Od leta 1992, ko ste lastnik založniškega in galerijskega podjetja, ste se lotili številnih odmevnih projektov, pokupili mnogo zbirk. Najbrž gre za veliko odpovedovanje?

O tem sploh nima smisla govoriti, saj to človek dela z velikim entuziazmom, veseljem, željo, da je to pač treba narediti. Ni pomemben denar, ni pomemben čas. Leta 2004 sem tako naredil svoj življenjski projekt, knjigo, ki je po likovni plati in tudi vsebinsko presežek, ki ga bo težko kmalu prekositi. To so Mariborske vedute. Projekt sem razvijal enajst let, če ne več. Pravkar pripravljam tretji album iz serije vedut.

Kot je znano, ste pred dvema letoma na dražbi starih fotografij v Avstriji iz svojega žepa kupili fotoalbum Ferdinanda Weitzingerja iz 19. stoletja, ki ga je ta izdelal v spomin na svoje triindvajsetletno samostojno fotografsko delo v Mariboru. V vaših rokah se je znašla posebna trofeja, saj gre za pravo redkost in hkrati pomemben zgodovinski vir.

Foto: Dario Svetelj

je spriču velikega odziva javnosti najbrž izkazala tudi za dobro reklamno potezo?

Preko tega se nisem hotel promovirati, čeprav je bil stranski produkt tudi to. Kar pa ni nič narobe. To, kar resnično šteje, sta učinek in ideja.

Kaj pa sicer mislite o Evropski prestolnici kulture 2012? V javnosti se pojavljajo najrazličnejša ugibanja, zadeve ne tečejo brez zapletov, sploh, kar zadeva komuniciranje z javnostmi, marketing ... Zamisel je odlična, izvedba pa očitno škriplje.

Sam projekt je za Maribor zanimiv in bi lahko prinesel neko dodano vrednost. To, kar se dogaja, pa se mi ne zdi vzpodbudno. Nekateri ljudje so očitno zavohali, da bi od tega lahko imeli materialne koristi, zato so ustvarili svoj vrtiček, kjer že sedaj žanjejo denarce. Več 100.000 evrov gre z občine za Festival Maribor in za Festival Lent, vsem ostalim pa so natrosili nek denar, še prej pa določili zelo kratek rok za prijavo projektov.

Se je torej bati, da se EPK 2012 utegne spremeniti v Festival Lent malce drugače?

Saj po moje tako tudi bo. Človek ima resnično pomisleke, ko opazuje, kako vse poteka. Nimam dobrega občutka. V igri so velika sredstva. Davkopla-

čevalci imajo pravico in tudi morajo zahtevati transparentnost takšnih projektov.

Nedavno je bila v prenovljenem Naskovem dvorcu v Mariboru, bodočem srcu EPK 2012, odprta razstava Dalijevih grafik. Ob tej priložnosti je bilo v medijih mogoče prebrati marsikatero pohvalno besedo ...

Bolje bi bilo govoriti o nategu desetletja. Se je morda kdo vprašal, kaj galerist z Bleda razstavlja? Niti ena izmed grafik, beri reprodukcij, nima Dalijeve signature s svinčnikom, s čimer se sicer avtorizirajo grafike. Mapo Dalijevih litografij Božanske komedije, ki je bila izdana v 1499 izvodih, je mogoče kupiti na abebooks.com za 7000 evrov, mapo z reprodukcijami iz ciklusa Biblija pa za 6000 evrov. Torej je vrednost razstavljenih eksponatov 13.000 evrov. Neverjeten dogodek ob prenovi Naskovega dvorca! Vsaka resna zasebna galerija ima v stalni ponudbi vsaj eno sliko, ki v materialnem smislu presega vrednost cele Dalijeve razstave.

Gre torej za zavajanje javnosti?

Za popolno zavajanje. Gre za navadne reprodukcije, za prodajanje mlačne vode. Res se čudim, da v medijih kdo od strokovnjakov o tem kaj ne napiše.

Gre za najpomembnejšega fotografa Maribora in bližnje okolice v 19. stoletju. V nakup tega albuma sem šel v privatnem oziru v najbolj nepravem času, ker prenavljam stanovanje. Vendar mi ni bilo škoda denarja, saj mislim, da je bila enkratna priložnost. Ob tej licitaciji, ki je bila v Salzburgu, le en podatek. Glavni konkurent oziroma oseba, ki je album želela kupiti, je bil direktor Avstrijske nacionalne biblioteke na Dunaju. Ta mi je ceno dvignil do cene, ki sem jo nazadnje moral plačati. Sedaj je pomembno samo to, da je album znova v Mariboru, od koder je bil nekoč odnesen. Sicer bi ga zdaj imeli možnost videti samo še na Dunaju.

Svojim založniškim in izdajateljskim podvigom ste pred kratkim dodali še dva nova izpod peresa Jerneje Ferlež, in sicer Stanovati v Mariboru ter Josip Hutter in bivalna kultura Maribora.

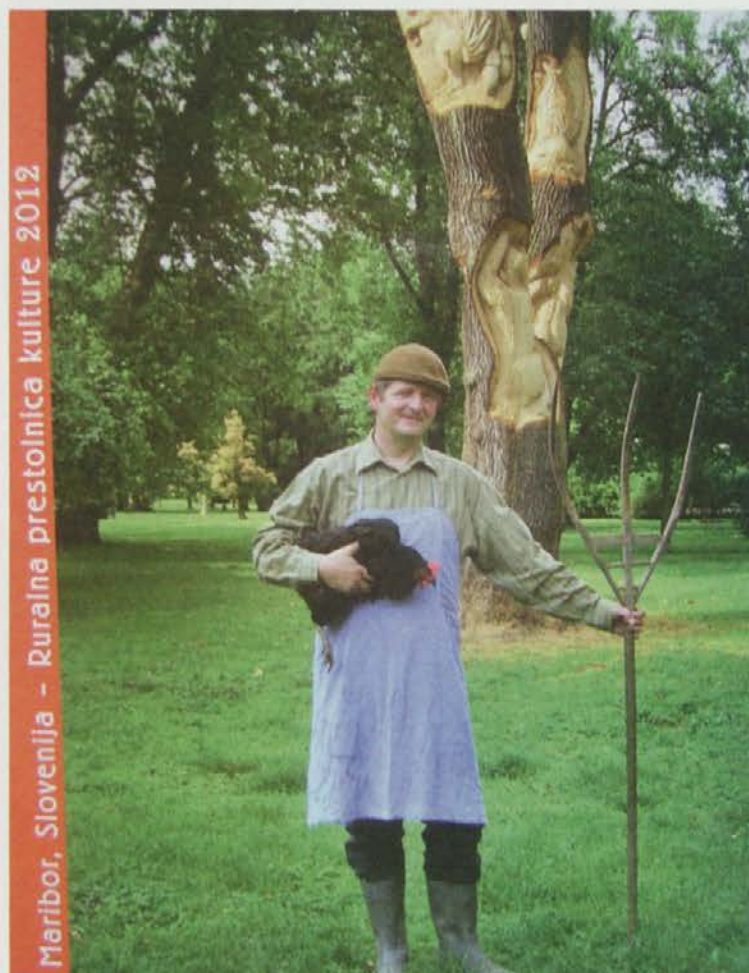
S tema dvema knjigama se mi zdi, da se je zgodil nek premik v razmišljanju o Mariboru. Hutter je bil neverjeten fenomen, ki se je zgodil pred letom dni. Je edina knjiga, katere prvo naklado sem razprodal v dveh mesecih. Projekt se mi je zdel zanimiv, nisem pa si mislil, da bo zanj toliko zanimanja. Imel sem priložnost spoznati tudi sina Josipa Hutterja. Čeprav je med nama več kot generacija razlike, sva postala prijatelja. Ta gospod mi je odprl popolnoma nova obzorja. Ima neverjetno širino in je zelo preprost in uglajen, čeprav je bil direktor največje kemične tovarne na svetu. Takih ljudi v našem okolju ni in takih nam manjka.

Nazadnje je v javnosti močno od-

mevala vaša domiselna in provokativna akcija Maribor, Slovenija – Ruralna prestolnica kulture 2012. Z izdajo lastnih razglednic ste se lotili razvpitega rezbarskega izdelka, ki je dolgo kazil mariborski park, pa tudi svojevrstne podeželske kulture in energije, ki se je, ne samo po vašem mnenju, razširila v bodoči evropski prestolnici kulture.

Ja, tedaj sem bil res šokiran. Izkazalo se je, da je bilo drevo žrtvovano za brutalno idejo posameznikov, ljudi, ki bi se radi afirmirali. Teh ljudi niti ne obsojam, vendar bi pričakoval, da v pristojnih institucijah delajo ljudje, ki vedo, za kaj gre. Če župan nima občutka, če ne ve, za kaj gre, bi lahko imel vsaj svetovalce, ki bi jih vprašal, kaj si mislijo o tem. Nekdo, ki zna trezno presojati, bi gotovo zavrnil tako akcijo. Kot rečeno, teh rezbarjev niti ne krivim. Oni pač živijo v nekem svojem miljeju in imajo žilico podeželskega rezbarjenja. Proti temu načelno nimam nič, vendar naj bodo rezbarije postavljene na Pohorju, na Kozjaku in drugod, ne morejo pa biti v tako lepem parku, kot je mariborski, ki je kulturna dediščina. Razglednice so bile moja reakcija na to, kar se je zgodilo. Pokazalo se je, da je bila moja akcija na pravem mestu. Naletela je na veliko odobravanja, sprožila je veliko pozitivnih časopisnih člankov, najpomembneje pa je, da je nastal tak pritisk na mestno oblast, da so nato rezbarijo podrli in odpeljali. Namen je bil dosežen.

Domislica, ko ste Maribor oziroma EPK 2012 preimenovali v ruralno prestolnico in slogan Čista energija! predelali v Čista kmetija!, se

Maribor, Slovenija – Ruralna prestolnica kulture 2012

Začetek konca

V preminulem letu 2009 smo premgli kar štiri glasbene revije. Nezaslišano v zgodovini naše popularne glasbe in kulture nasploh! Nikoli prej in – kot se je izkazalo s prestopom v novo leto – nikoli kasneje videna reč! Tuj glasbeni tisk nam je usojen. Po silvestrovem sta nam preostala le še dva metalno obarvana magazina Master in Rock Hard alias Metal Planet. Tik pred božičem je urednik Andraž Kajzer s hladnim in kratkim e-sporočilom objavil nepreklicni konec »bitchass rockandroll magazina«: »RSQ s 1. 1. 2010 zapira svoja vrata. Po dveh letih in pol delovanja in enem letu tiska se umika iz finančnih razlogov ter nezmožnosti razvoja v želene smeri. (...) Napnite ušesa in prisluhnite, ko bomo udarili v novo leto, bo nekje v daljavi odjeknilo in tudi RSQ-ja ne bo več ...« Mesec in pol prej je predsednica Glasbene mladine Slovenije Petra Mohorčič v uvodniku k zadnji številki dvomesečnika Muska oznanila njeno stilsko preobrazbo. Po zahvali dotedanjemu uredniškemu odboru in vsem sodelavcem je pricurljala na dan notica, da GMS sestavlja novo uredništvo novega glasila, preimenovanega v Glasno. Vsaka revija zase (je) im(el) a svoje notranje zaplete, trenja in težave. Finančne, kadrovske, ideološke, tržne tegobe iz podalpske deželice so prispevale svoj levji delež razlogov za prisilno ukinitvev uredništev. Že prenova prvega je (bila) skrb vzbujajoča. Zdaj, ko smo ostali brez obeh, pa je stanje duha in akcije še bolj alarmantno. Me prav zanima, kakšne bi bile reakcije in ukrepi kulturnega ministrstva oziroma ministrice in njenega državnega sekretarja (oba sta znana in zaprisežena filmofila), če bi

se ukinila revija Ekran?! Tako Muska kot RSQ sta kot pomembna vira glasbenih informacij in novic o dogajanju ohranjala in razvijala kritiško vrednotenje in sam odnos do glasbe. Vsaka na svoj način je vplivala na dvig glasbene in koncertne kulture pri nas v zadnjem času. RSQ in Muska sta bila kronista, priči in glasnika glasbenega preporeka v zadnjih letih. S prizorišča ju je odnesla nizka naklada oziroma neodzivnost zainteresirane javnosti, ki se je utopila v medijskem močvirju in blatnem izobilju škandalov in afer.

Ni bilo dovolj kritične mase za preživetje?!? Odvisnost od nje je odgovor in obrazložitev Kajzerjeve omembe »nezmožnosti razvoja v želene smeri«. Ko je RSQ sestopil s spleta na papir, je oznanil posledico evolucije glasbene revolucije. Cilj revolucionirati glasbeno sceno pri nas jim tudi z lepimi in praznimi pirovskimi floskulami ni uspel. Ponavljam besede iz lanske kolumnne, ko sem s kritičnim in dobronamernim pogledom oplazil prve tiskane številke te generacijsko orientirane revije. Najavila se je bombastično, v letu dni pa žal ni obrodila pričakovanih sadov. Ni se zgodila revolucija, evolucija jo je hitro najedla. RSQ in Muska sta se znašla na robu slovenskega (glasbenega) revialnega tiska in še preden sta padla čez, sta podtalno prispevala in nezavedno sprožila oblikovanje nove generacije, nove kritične mase. V prihodnje bo zanimivo opazovati našo tekočo glasbeno, koncertno in klubsko sceno: ali bo prav tako razgibana in vroča, kot je bila lani? Ali bo prav tako živa in polna malih presenečenj? Ali je to začetek konca dobrega in dinamičnega obdobja, nad katerim se ne morem(o) pritoževati?

Zabranjeno Pušenje

MUZEJ REVOLUCIJE

RSQ / Hayat, 2009

»Sarajlije« so se v azilu končno retekstualizirali. S korakom v muzej so prekravili pred časom zaščiteno jugo-rock. Prerajeni zadnji »primitivec« Sejo Sexon je z novo ekipo še enkrat izlekel na dan hudomušni in zabavno-kritični angažma. S starimi koreninami je povezal preteklost s sedanjostjo in ironiziral jugo-nostalgijsko z balkansko realnostjo. Počistil je prah iz preteklosti za boljše jutri.

Feedback

PRO MEHANIKA

Andrej Maver, 2009

V domačem studiu v Poljubinu posneta tretja studijska plošča tolminskega kvarteta nas odpelje v svet opojne in spokojne instrumentalne godbe. Dialogi preskakujejo s stavka na stavek, solaze se napihujejo v svet glasb in vedno znova najdejo zatočišče v jazz-rockovski fuziji. Ker je spletena konvencionalno, odzveni predvidljivo, vseeno pa nas kupi s srčnostjo, iskrenostjo in nedomišljavostjo.

Nikki Louder

ALAIN, I'M SORRY

ZKP Radio Študent / Cheap Tunes, 2009

Prva plošča iz serije izdaj reaktivirane založbe RŠ je pripadla agilnemu triu s skrajne levice naše aktualne rockovske scene. Svoj renome si je priboril s prepričljivimi živimi nastopi. Velika vinilna plošča s CD-kopijo ima veliko slabost – ne zagrabi! Je ploska in suhoparna. Pogreša se žar, spontanost, hrupnost, moč in prodornost tega tria. Vse to lahko za zdaj ujamemo na kraju zločina, na koncertu.

Nove Konzerve

MAMA MI NE DA

Nove Konzerve, 2009

Mladi fantje že z imenom povedo, kdo so in kaj igrajo. So nova generacija domačih rockerjev, ki gradijo na zapuščini Big Foot Mame in Sausages ter igrajo svoj bluz žurerjev in hedonistov. Lovšinovi Pankrti in Sokoli, Zmazek – Žan, Resnikov Vili bi se tudi dobro znašli v družbi mladincev, ki so razcepljeni med estradnim popom in navijaškim rockom za razgaljene študentke na ramenih opitih študentov.

Falafel

Trubarjeva 40,
1000 Ljubljana
Cena bona: 1,91 €

Kam se odpravi lačen študent, ki bi rad nekaj hitrega pojedel, vendar mu hamburgerji, ki se kopajo v teden dni starem olju, in vsak dan isti burek ne dišijo preveč? Na falafel! V tej majhni družinski restavraciji, kjer se lahko naenkrat gnete največ šest ali sedem ljudi, ponujajo razne arabske specialitete.

Poskusite lahko sendvič z arabskim kruhom in ocvrtimi čičerikinimi kroglicami, po katerih je restavracija dobila ime – *falafel*, ki vam ga do vrha napolnijo z zelenjavo, ali pa si privoščite *šiškebab*. Poskusiti velja tudi *fatajerje*, nekakšne arabske mini pice s papriko, sirom ali tradicionalno mešanico začimb *zaatar* in *kubbe*, mesne kroglice, ki jih postrežejo z zelenjavo. Študenti z menijem dobimo tudi kozarček črnega čaja ter sladico, ki jo je vsekakor

potrebno pohvaliti – v nasprotju z mnogimi restavracijami, ki študentom delijo pakirane roladice in podobne cenene sladkarije, vam tukaj ponudijo pristne arabske sladice: skutno rezino *knafah*, kuskusov narastek s karamelnim prelivom ali turški med.

Restavracija v pristnem ambientu ponuja pristno arabsko hitro hrano, ki vas bo za nekaj trenutkov popeljala na ulice Ramale. Lastnik Abed Shaar je Palestinec, ki je prišel v Slovenijo študirati in tukaj tudi ostal. Če vam hrane ne pripravi sam, to stori njegova hčerka ali kakšen drug član družine, ki se včasih s simpatičnim naglasom trudi izgovoriti slovenska imena zelenjave, tako je kulinarčno-kulturna izmenjava obojestranska.

Špela Gašparič

Pivnica Alf

Koroška cesta 5 - Splavarski prehod
2000 Maribor
Cena bona: 1,61 €

Pivnica Alf je znana po tem, da lahko pridemo v katerem koli času dneva, vendar bomo vedno težko dobili prosto mizo. Po večkratnem opazovanju lahko ugotovimo, da bi prostor lahko boljše izkoristili, saj imamo na sredini nepotrebne visoke mize, kjer ni možno jesti. Bolj koristno bi bilo, če bi tam postavili še vsaj dve do tri mize, kjer bi se gostje lahko usedli in pojedli obrok.

Gneča, ki je stalnica v Alf, je posledica tega, da za nizko ceno bomo dobimo dober obrok. Meni je sestavljen iz juhe in glavne jedi. Kot glavno jed lahko izbiramo med različnimi vrstami pic ali jedmi po naročilu (različni zrezki, ribe, testenine, lazanja, jedi z zelenjavo itd.). Če izberemo jed po naročilu, imamo možnost, da izbiramo med tre-

mi različnimi prilogami in solatami, ki so ravno tako različne. Krompirjeva solata je sicer za nekatere študente ne preveč okusna, vendar še vedno imate na izbiro dovolj ostalih. Pripravljene so tudi akcijske cene pijač, osebje pa je zelo hitro in ustrežljivo. Tudi v popolni gneči se mi še ni zgodilo, da bi mi prinesli napačno jed, res pa je, da je včasih potrebno čakati dlje časa.

Pivnica Alf ponuja tudi dostavo na dom. Dobra stran tega je, da vaša obleka in lasje ne bodo imeli vonja po hrani. Če nam v sami pivnici prija, da vse tako lepo diši, nam bo v naslednjem hipu, ko bomo stopili na zrak, to postalo prava muka. Boljša prezračevnost v Alf tako ne bi bila odveč, saj bi s tem dodali piko na i svoji dobri ponudbi.

Monika Horvat

RTV
SLO

Maribor 102,8 MHz

Tolmin 101,3 MHz

Ribnica in Kočevje 91,5 MHz

Kranj 89,0 MHz

Celje 91,1 MHz

Nova Gorica 96,7 MHz

Ajdovščina 96,7 MHz

Novo mesto 99,4 MHz

Dravograd 107,2 MHz

Postojna 107,7 MHz

Murska Sobota 102,8 MHz

Ptuj 102,8 MHz

Koper 98,9 MHz

Dravska dolina 103,9 MHz

Bled 100,4 MHz

Portorož 102,0 MHz

Trojane 105,5 MHz

Krško 93,4 MHz

Trebnje 107,7 MHz

Ljubljana 100,8 MHz

RADIO Si
Radio Slovenia International

for you

po vsej Sloveniji!
all around Slovenia!

Na strmini

Markus Werner

Študentska založba, Ljubljana, 2007

Če želimo fiksijsko opredeliti in določiti mejo duhovnega in telesnega, nam lahko v veliki meri pri tem pomaga roman avstrijskega avtorja, kjer se teh opredeljevanj loti pragmatično in natančno. Namreč s pomočjo dveh glavnih protagonistov natančno razloži in že skoraj definira dualizem pri posamezniku. Bralcu bo tako že na prvi pogled evidentna njuna vloga, pri kateri bosta branila svoj položaj in s tem predstavljala oziroma nakazovala osnovne značilnosti in lastnosti dela, ki ga bosta predstavljala. Seveda gre za klasičen prikaz razhajanja duše in telesa, zaključek katerega bo kot zmeraj narekoval njuno vzajemnost. Dogajalni prostor je bolj ali manj determiniran na hotelsko teraso z vrhunskim podalpskim pogledom, zgodba pa je vpeta v okvir že skoraj kriminalnega romana, kajti ves čas v ozadju tiči vprašanje »izginule«

ženske. Dva moška, katerih usoda je pripeljala do srečanja, kajti preprosto na terasi ni bilo prostora pri drugi mizi, se tako iz uvodnih vljudnostno zadržanih pomenjkovanj prelevita v prava odkrivalca resnice. Na eni strani temperamentnega in čustev polnega Thomasa Loosa, na drugi pa razsodno hladnega in racionalnega Thomasa Clarina. Zanimiv je avtorjev način prikaza zavesti, kajti na pot odkrivanja nas popelje skoraj zaspalne in brez zanimanja, čemur naredi konec, ko dialog začne drveti navzdol strmine. Protagonista namreč iz ležernega pomenjkovanja čedalje hitreje postavljata hipoteze takšnih ali drugačnih znanstvenih tem, kar pri bralcu vzbudi zanimanje o njihovih zaključkih. Kakorkoli, roman, ki pooseblja dušo in telo, nas predrami v trenutku, ko izpod zaspanih vek začne strmeti v globino.

Aljaž Selinšek

Norveški gozd

Haruki Murakami

Založba Sanje, Ljubljana, 2005

Norveški gozd je roman japonskega avtorja, ki je ob izidu (leta 1987) požel slavo pri intelektualnih krogih in pri ljubiteljih lahkega branja. Govorilo se je, da ga prebirajo izobraženci v knjižnicah in mladostniki na plažah. Ne tako dolgo nazaj smo ga dobili tudi v slovenščini in rečemo lahko, da velja za tipičnega predstavnika sodobne japonske proze. Toru Watanabe, mladostnik, ki ga je zaznamovala izguba prijatelja in iskanje (resnice), se znajde v primežu odraslega sveta, ko se poda na pot študija in sreče. Je ljubitelj klasične literature in jaza, kar je razlog navajanja številnih temeljnih imen in njihovih del. To je delno zato, ker je sam pisatelj nekoč lastil jazz klub. Zraven tega se pri opravljanju številnih študentskih del tudi sam znajde v prodajalni glasbenih plošč. Kakorkoli, Toru

je zaljubljen v svojo najboljšo prijateljico iz otroštva Naoko, ki jo je že pospremil pri številnih življenjsko pomembnih odločitvah, in kot kaže, je zanj nedosegljiva. Roman ni zanimiv samo zaradi Torujevih študentskih ljubezenskih pustolovščin, ki so vpete v stilistično obarvane opise japonskih krajev, ampak nam predstavi svojstven pogled na svet, na misel kot tako in nenadno na ljubezen. Norveški gozd pa zato, ker Toruja skladba Beatlesov z enakim naslovom popelje na miselno popotovanje, katerega rezultat je prav roman. Odlično potovanje na Japonsko s pridihom ljubezenske harmonije.

Aljaž Selinšek

Poezija Tonje Jelen

UP

Nisem Goga,
a čakam,
pričakovanje nažira
mavrične misli,
svetli pogledi
švigajo v daljavo.

Lepota se razprostira –
snop sonca
žari, odganja,
prinaša
židano ruto.

List koledarja
prijazno šelesti,
upanje – plima – oseka.

Tja južno daleč zrem.
kovač kuje spoznanje –
Kovič hvala za piko.

Plavam na otok.

ENAJČAJ ENAKOSTI

Zaigrala sem jutro.
Jutro iskanja,
beganja,
lovljenja.

Ljubim kaos
odkrivanja ...

Prizemljitev,
navade,
brneči vsakdan ...

Nočem,
ne maram,
ne zmorem ...

Dušeči grozd
narejenosti
me stiska ob tla.

IZSEK IZ TRPEČE DUŠE HLAPCA

Obžirajoče rebro vsakdana,
ljudje ližejo kriiii,
krivdo prenašaš sam
mravlje v mravljišču
vojskujejo našemu življenju.

Groza obide mene in tebe
harmonika je glasna,
kovanci tiho,
bonbon?

Vsi smo na istem polu ...

»Upati sem upal!«

Tim Klančičar

Hodil sem do babice v domu za ostarele. Vsak popoldan, po koncu pouka. Oznojen sem bil poleti od sonca, pozimi premrl in moder po udih. A sem vseeno prišel vsak dan k babici v vaško ubožnico. Babica je bila že dalj časa bolna in bila je samo še senca človeka iz preteklosti. Živela je le še od spominov, ki so ji dan za dnem igrali pred očmi predstave srečnih doživljajev. Pot ni bila ne vem kako dolga, niti ni bila strma ali skalnata, a sem vseeno prišel domov ves izmučen. Ni bila pot tisto, kar me je najbolj izmučilo. Največjo muko so mi povzročali pogledi na vse neboljane starčke in starke, ki so bili oskrbovani s strani brezobzirnih sester, ki niso čutile nobene socialne dolžnosti do oskrbovancev in so jih obravnavale skoraj tako, kot da bi bili že v krstah. Kar solze sem čutil v očeh, ko sem jih gledal. Pogrbljeni in okoreli in nisem mogel razumeti, kje še najdejo silo, ki jih vsako jutro vzdigne iz postelje, silo, ki jim potiska žlico juhe v usta, silo, ki neprestano vsrkava zrak v pljuča. Nisem mogel razumeti, da si v vsem trpljenju še vedno želijo življenja in ne obiska smrti. Takrat tega še nisem razumel. Kljub vsemu pa sem prihajal dan za dnem zaradi ene same stvari – svetlih zvezd, ki so se prižgale v babičinih očeh, ko me je zagledala.

Na poti proti ubožnici sem moral po koluvozu obiti njivo pšenice, bila bi kot navadna njiva z mnogo maka med klasi robustne pšenice, če je ne bi zaznamoval beli cvet. Mak, lepši kot vsi ostali, se je bohotal sredi zlatega morja. In kar ga je najbolj zaznamovalo, bil je edinstven, tako kot moja babica. Vsak dan sem se ustavil in ga kakšno minuto opazoval. Zdel se mi je mogočen, ni bil več mak, bil je sekvoja, ki se ne uklanja nobenemu vetru. Ta beli mak me je navdahnul z novo silo, za nadaljevanje dneva, ko sem že skoraj omagal. Bil je poosebitev mene in babice. Zjutraj sem se nasmehnil, ko me je

sončni žarek pobožal pod nosom. Danes bo vroč avgustovski dan. Z mamom sva to jutro, medtem ko sva srebala vroč čaj in jedla kruh z medom, govorila o smrti ter tistem, kar domnevava, da po njej sledi. Mnogo je bilo smeha na ta račun. V šoli smo pred koncem leta govorili o rojstvu in smrti velikega pesnika Franceta Prešerna. Mnogo je bilo zehanja na ta račun. Smrt pa ima v življenju mnogo obrazov. Mnogo je bilo še joka na ta račun.

Ker so bile počitnice in ni bilo pouka, babice pač nisem obiskoval, danes pa sem bil ves prežet z veseljem in sem kar letel babici naproti. Kljub megleči vročici sem bil hitro kot še nikoli pri njivi z makom in se zazrl čez prostrano pšenico, zrasla je in gotovo je merila okoli pet čevljev, toda mojega močnega in nepremagljivega belega maka nisem mogel več uzreti. Prebledel sem in nič nisem slutil in ničesar povezoval, prav nasprotno od tega, kar sem kasneje rad razlagal vsakomur, ki se mu je zahotelo me poslušati, vseeno pa so me oblile solze. Oprezal sem še dalje in uspelo mi je zaznati drobno stebelce, ki je molelo iz pšenice na mestu, kjer bi moral biti beli cvet, lističev pa na njem ni bilo več. Takrat sem stekel.

Večkrat sem se spotaknil in omahnil na neurejeni cesti. Ne glede na vse, kar sem kasneje govoril, sem se šele po odhodu iz ubožnice zavedel dejanskega sporočila, ki ga je nosil mak, babičin mak. Nihajna vrata sem zalučal z vso silo, da so se s treskom odbila od stene in je počilo stebelce na njih. Sestra na recepciji je zgolj nejevoljno zmajala z glavo. V otopelosti in rutini službe se ji ni zdelo vredno zavpiti za menoj. Stopil sem na prvo stopnico, v spomin se mi je prikradel dogodek izpred nekaj mesecev, ko me je babica učila pletenja, nič si nisem zapomnil, čutil sem le slast poslušanja njenega mehkega glasu. Druga stopnica in babičin smeh. Tretja stopnica in spomin, kako sva jo z dedkom

peljala na vozičku po parku, četrta stopnica dež in sneg in sonce, ki sva ga skupaj z mojo babico opazovala skozi okno njene sobe. Peta stopnica vsakodnevna pot iz šole do doma za ostarele, šesta stopnica mak, bel mak. Sedma stopnica je bila še vedno v znamenju belega cvetja, osma pa je bila že pisana, pisana v črni, sivi in beli barvi ... pusta. Deveta stopnica, babičin jok, ko je umrl dedek. Deseta stopnica spomin na babico v gugalniku, ki mi prebira Prešernovo pesem »Neiztroheno srce«. Enajsta stopnica obraz bledega mladeniča. Dvanajsta stopnica tema.

Zgrudil sem se po stopnicah nazaj navzdol, ko sem zagledal posteljo, ki jo peljeta dva v črno oblečena moža, na postelji pa pokrito truplo. Zavedel sem se šele čez nekaj časa, niti nisem vedel, koliko ga je preteklo. Ležal sem v eni izmed mnogih postelj, pa vendar v babičini. Vzdignilo se mi je kosilo in izbruhal sem se v bližnji koš za odpadke. Nikogar ni bilo v sobi, gledal sem skozi okno in v tem trenutku bi se gotovo smilil še največjemu brezsrčnežu. Spet sem začel teči, spet na cesti, gledal sem v tla in mimoidočih sploh nisem opazil. Nisem se oziral in ustavil sem se šele ob pšenični njivi, ali bolje rečeno, pri tistem, kar je od nje ostalo. Štrclji stebel so štrleli v zrak kot štrclji vojnih ranjencev. Maka ni bilo več, pšenice ni bilo več, babice ni bilo več. O, ko bi imel v tistem trenutku babičino moč. Vaške ubožnice nisem videl nikoli več.

Babica je bila močna kot mak, ki si izbori življenje, klub temu da ima nežno steblo in lističe nasproti hrapavi pšenici. Ni bila živalsko močna, bila je človeško močna, in to je lastnost, ki je ne premore veliko ljudi. Živeti kot droben mak, gledati močno, zdravo pšenično klasje in živeti, navkljub šibkosti, s smehljajem na lici. Še vedno nisem popolnoma razumel sile starih ljudi in vendar sem jo občudoval in spoštoval, kot nikdar poprej.

Hujšanje

Gregor Lozar

Zgodba je del knjige Spačene, ki je nedavno izšla pri založbi Litera.

III poglavje

Skoraj mesec dni po tem, ko se je Grizli osramotil sredi diska, je precej zadovoljen stopal skozi predmestje vrstnih hiš in pol stoletja mladih blokov, v katerih so se že utrile prve luči. Sonce je tonilo v marelično nebo in Grizli je zadovoljno mlaskal po svojem strokovno izbranem sendviču. Četrtrt dvojčka, sedem dag posebne in dve rezini sira je bil optimalen kompromis med količino, okusom in ceno. In danes si je sendvič res zaslužil.

Cel popoldan je v velikem nakupovalnem središču slavil pomladansko razprodajo in se prav ljubko drenjal med množico pohlepkih. Strupene neonske luči, dobro parfimiran švic, mehka, pomirjujoča glasba in pogled na tuja poželenja pa so bili zgolj kratek uvod v dolgo epopejo Materspetničpametnizma. Ali drugače, moral se je prebiti skozi sedem trgovin odvečnosti, da se je na smrt utrujen končno priplazil v osmo, zmagovito in razsvetljujočo, kjer je visela Ravno Prava Srajca Zanj. Belo platno z nianso beža je prepredal tanek, modro in zeleno izrisan vzorec puzzel, enigmatičen kot Grizli sam, vse skupaj pa je bilo ukrojeno v športno eleganten kroj, ki je na daleč spominjal na safari.

Kako na široko je treba opisovati njegovo brskanje med visečimi, da bi našel vsaj približno ustrezno številko, kako globoko izmeriti upanje (bo XL dovolj?), da pride mo do kapljice strahu, in kako dolgo se je treba muditi pri resignaciji, ki ga je oblivala v kabini, ko mu srajca ni bila prav? Ali

ni dovolj, da se zgolj uzremo nanj, kako z izbrano srajco v rokah prosi mlado prodajalko usmiljenja: »Oprostite, ali imate to tudi večje?« in kako mu ga, simpatična, ažurna, od utrujenosti že malo naveličana, ravno še utegne privoščiti: »Ne, žal. To je vse, kar je,« preden se dokončno ne porazgubi v neznosnosti svojega študentskega dela? Ne, ni dovolj. Treba je prikazati vsaj še njen kaj-te-ti-si-za-en-vesolc pogled, prek katerega se je prelil osladen valj ponarejenega usmiljenja in ji spačil obraz v obupno grimaso nasmeha, da bi razumeli, zakaj je Grizli obstal pred njo z idejo, da bi ji z razžarjeno iglo prepilil nekaj, kar boli. A je ni pohabil, pa tudi v joku ni pobegnil iz prodajalne; zgolj dostojanstveno se je obrnil, izdaval celo nekaj takega kot hvala, nasvidenje in se poln besa pobral iz trgovine.

Daleč vstran je bežal Grizli, v deželo, kjer telo ni važno in ki se ji reče Knjigarna. Že kmalu je med sociozofsko književnostjo koval strupene vice, naperjene proti tej zlobni potrošniški družbi – mimogrede, a veste, zakaj so razprodaje najboljše shujševalne kure? Ker ti po njih ne ostane nič za hrano –, ki niti ene poštene srajce ne zna sešiti, da se potem človek počuti kot peto kolo in deseti brat in trinajsto prase in triintrideseta osmina in kaj se še teh gobavih pojav vlačijo po jeziku. In rešitev sploh ni daleč. Evo, je že tu. Desetdnevne knjige: Kako ozdraveti, obogateti, uspeti, najti boga, življenjsko ljubezen, samega

sebe, primerno parkirno mesto, zraven pa še vreti od sreče v samo desetih dneh. In na naslovnica samih hipervitalni in do bavosti potešeni ljudje, ki zraven tega najdejo še čas, da s kolegi spišejo brezalkoholno pivo ali brezkofeinsko kavo. In sploh ni težko. Samo jesti je treba: danes juho, jutri solato in pojutrišnjem meso; zraven pa pedantno preštovati kalorije in kot pohotna psica tekati čez breg. In če ne gre? Tablete! In če ne? Bruhaj se po jedi!! In če? Heroin!!! Kdo pa je še videl debelega džankija.

Stlači se v predalčke, Grizli, in odreži kar je preveč. Ne? Tudi če boš potem ljubljene in boš lahko kupoval svoje srajce na finih razprodajah? Jebeš to? No, pa bodi neotesan, če ti je že ravno toliko do tega. Pa vsaj priznaš, da te mika? Ne? Obilo veselja pri jedi.

Šel je iz Knjigarne, ta moj debelni junak, in iz čistega inata stopil še v delikateso. Hamsal je in mlaskal, se naslajal nad lastno upornostjo, se med pohodom skozi predmestja predrzno nastavljal pogledom in si najbrž mislil, da dela vsaj svetovno revolucijo, ko ob sončnem zahodu mlati svojih sedem dag posebne. Ker je tako zelo svoboden. Ker je tako zelo samosvoj. Ker jim bo že pokazal.

Mimo njega je pritrinčkal jogger in s polnimi usti mu je voščil djobr tek, potem pa skoraj zarjul od zmagoslavja, ko se je presenečeni tekač le za las izognil javni razsvetljavi.

POPRAVEK

V decemberski številki Katedre (2009) smo pri članku »Z bagri nad neprecenljivo kulturno dediščino« pri fotografiji »Eno izmed blokovskih naselij v Radvanju.« nehote pozabili navesti vir: <http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=416141&page=4>; Mestni avtobus pripelje dobesedno pred vrata Pohorske Vzpenjače (Opasni1). Za napako se opravičujemo.

Voščilo

*Pred nami je novo leto ...
Priložnost za nove odločitve,
za nove ideje,
za nove uspehe,
za novo srečo.*

*Naj bodo vaše odločitve modre,
ideje ustrvarjalne,
uspek zagotovljen
in sreča brezmejna.*

Srečno 2010!

Univerza v Mariboru

www.studentskismet.uni-mb.si

Študentski svet

P 6710/5,2010

121000206,1

COBISS

Sončna energija energija prihodnosti

Sončna elektrarna je okolju prijazna.

Sončna elektrarna proizvaja električno energijo, ne da bi onesnaževala okolje.

Investicija
v sončno elektrarno
se povrne v **10**
letih.

Sončna elektrarna
je donosna finančna naložba.

30 let

je življenjska doba
sončne elektrarne.

Sončno elektrarno lahko gradi vsakdo:
individualna gospodinjstva, podjetniki,
kmetije ...